

ЗМІСТ

НАША ОБКЛАДИНКА

- 1-а сторінка.* Василь Кремень, президент НАПН України, академік НАН і НАПН України, цьогорічний ювіляр.
2-а сторінка. Вітання Президента України з ювілеєм В.Г. Кременя.
3-я сторінка. Заходи журналу у 2012 році: результати та анонси. Запрошуємо до участі!
4-а сторінка. Президент Академії у виразах шкільного новаторства.

Інноваційна школа

- Сучасник, який за життя побудував собі пам'ятник Василь Кремень.* Школа не повинна „стриножувати” дитину. Ексклюзивне інтерв'ю Василя Кременя 4
Ользі Виговській..... 4
Ольга Виговська. Перехрестя людського визнання. Освітнянським пензлем про лідера Академії 9
Олена Уваркіна. Українська освіта на шляху до єдиного європейського освітнього простору 12
Ольга Лісова. Інноваційні підходи до розбудови виховної системи Авторської школи М.П. Гузика – Школи духовності, інтелекту, здоров'я і радості..... 18
Освітнянські події: звернімо увагу!
Ольга Виговська, Олексій Виговський. Педагогічні дрібниці, з яких виростає досконалість..... 27
Іван Гончаренко. Діяльність директора в сучасному навчальному закладі в умовах інноваційних перетворень 28
Світлана Рудаківська. Мережево-ігровий принцип профільної освіти 32
В'ячеслав Євмінов. Програма профілактики і корекції порушень постави та викривлень хребта на профілакторі Євмінова в умовах школи 38
Звіад Арабулі. ХАДУ – сучасна технологія оздоровлення..... 40
Зульфія Мінгажєва, Тетяна Волковська. Фестиваль як нова форма підвищення кваліфікації 44

Педагогіка школи

- Марина Гриньова, Юлія Боловацька.* „Педагогічний етюд” 48
Людмила Петько. „Невизначеність якості” з огляду на модернізацію системи освіти в Україні..... 56
Любов Мацько, Анатолій Кудін, Тамара Кудіна. Мережевий мультимедійний навчально-методичний комплекс „Українська мова для іноземців”: результати апробації..... 63
Лариса Благівісна. Торкнутися живої історії..... 71
Людмила Ісаєва. Від сільської Школи сприяння здоров'ю – до освітнього округу сприяння здоров'ю... 74
Світлана Лавриненко, Людмила Соснова. Здоров'яформуюча політика гімназії 84

ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

МОН, АПН, ВАК

Всеукраїнський
науково-
практичний
журнал

Свідчення про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 22 листопада 1999 р.
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004 р.

ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ,
ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК

Постанови Президії

ВАК

У К Р А І Н И

№ 5 – 05/4 від 11 квітня 2001 року
№1 – 05/1 від 26 січня 2011 року
№1 – 05/2 від 23 лютого 2011 року

Головний та науковий редактор
Ольга ВИГОВСЬКА

Відповідальний редактор
Тетяна ГОДЕЦЬКА

Коректура
Людмила КУХ

Анотації англійською
Оксана ВОЙТКО

Бібліографічна індексація
Наталія ТАРАСОВА

Передвидавнича підготовка
Олексій ВИГОВСЬКИЙ

© О. Виговська, ідея та концепція
© О. Виговський, дизайн та оформлення
© „Директор школи, ліцею, гімназії”, 2012

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА

ВИДАВНИЦТВО
„ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА“

ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

Передплатні індекси:

22953

23974

Редакційна рада

Голова **Василь КРЕМЕНЬ**

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Ірина **БАРМАТОВА**
Володимир **БЕХ**
Іван **БЕХ**
Оксана **БЕЛКІНА**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Маріана **БОСЕНКО**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Ольга **ВИГОВСЬКА**
Микола **ГУЗИК**
Ірина **ГОРЕЦЬКА**
Ольга **ГРИВА**
Петро **ДМИТРЕНКО**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександра **ДУБОГАЙ**
Галина **ЕЛЬНІКОВА**
Олег **ЄРСЬКО**
Валентин **ЗАЙЧУК**
Іван **ЗЯЗЮН**
Людмила **КАЛІНІНА**
Людмила **КАРАМУШКА**
Володимир **ЛУГОВИЙ**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Василь **МАДЗИГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАННИЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Людмила **ПАРАЩЕНКО**
Павла **РОГОВА**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Ганна **САЗОНЕНКО**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Микола **ШКІЛЬ**

Управління школою

<i>Ганна Кільова.</i> Атестація педагогічних працівників у загальноосвітніх навчальних закладах	90
<i>Ольга Кондик.</i> Загальна середня освіта в Україні: проблемні питання забезпечення конституційної рівності прав громадян у доступі до початкової освіти..	98
<i>Олеся Линовицька.</i> Відповідальна підготовка педагогічних кадрів	103
<i>Роман Вернидуб.</i> Інституційний рівень управління якістю освіти.....	108
Наші ювіляри	112

*Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
(протокол № 9 від 26 квітня 2012 р.)*

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ „Директор школи, ліцею, гімназії”

1. Статті мають бути написані спеціально для часопису „Директор школи, ліцею, гімназії” (ніде раніше не друковані і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКУ до наукових праць, а за тематикою – інтересам директорів шкіл та керівників середньої освіти.
2. Редакція залишає за собою право скорочувати, редагувати, а також структурувати статті, вносити зміни в їх назву.
3. За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.
4. Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на інших носіях.
5. Фотографії подаються в оригінальному вигляді або в електронних графічних форматах tif та jpg.
6. Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.
7. Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжуватися авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду), обов'язково стислими анотаціями укр., рос. та англ. мовами з виокремленням ключових слів також трьома мовами та УДК.
8. Авторські статті друкуються мовою оригіналу.

Електронна пошта редакції: **director@oldbank.com**
Адреса редакції: 03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.
Наш сайт: <http://director-ua.info>
<http://director.npu.edu.ua>

*Повний або частковий передрук матеріалів журналу
„Директор школи, ліцею, гімназії” можливий лише за
письмової згоди редакції.*

Підписано до друку 01.06.2012 р. Формат 70x100 1/16.
Папір офсетний. 9,5 умов. друк. арк. Наклад 1150.
Віддруковано на ЗАТ „Віпол”. Зам. 12-451
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру:
серія ДК №752 від 27.12.2001 р.

Центр ССР ім. Миколи Пирогова
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12
Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004 р.

Всеукраїнський науково-практичний журнал „Директор школи, ліцею, гімназії” представляє винахідників, раціоналізаторів і педагогів-новаторів

Школа не повинна „стриножувати” дитину..... С.4
Освітня система України як суспільно-політична спільнота європейського зразка..... С. 12
Авторська школа М. П. Гузика – Школа духовності, інтелекту, здоров’я і радості С. 18

Інноваційна
школа

ШКОЛА НЕ ПОВИННА „СТРИНОЖУВАТИ” ДИТИНУ

Про сучасні проблеми освіти й педагогіки, осмислення особистих позицій і намірів розмірковує Президент Національної академії педагогічних наук України Василь Кремень в інтерв'ю головному редактору журналу Ользі Виговській.

**Василь
КРЕМЕНЬ**

— Чи вплинули Ваші діти (а їх у Вас двоє) та двоє онучок на зміну Ваших уявлень про головні концепції педагогіки, психології, філософії, які є засадничими положеннями для навчання, виховання і розвитку в школі?

В. Г. Кремень: Справа в тому, що коли мої діти були дітьми, то я працював так напружено, що зовсім не було часу ґрунтовно

займатися їх вихованням. Це недолік мого життя. Їх більше виховувала моя дружина. Діти виростили з хорошими людськими рисами, добрі, позитивні. Та мені, на жаль, зараз складно робити якісь серйозні висновки на основі відносин з ними. Тепер спілкуюся з онучками уже як дідусь. *Бачу і певні недоліки. Скажімо, перевантаження дітей у школі.* Теоретично я й раніше це знав. Та коли

бачиш, як навчаються твої рідні, то відчуваєш це реальніше. Таким чином, практично я помічаю серйозні проблеми в наших школах, освіті загалом. Зокрема, надмірна зорієнтованість на запам'ятовування фактичного матеріалу і вміння його переказати. Все-таки наша школа дає недостатньо можливості навчити дитину на основі цих отриманих знань жити, працювати, діяти. Як на мене, у цьому, полягає одна з причин „відсталості” нашої країни.

Мільйонам дітей ми даємо досить тривалу освіту і за кількістю охоплених навчанням (у школі, вищому навчальному закладі, ін.) ми серед передових країн, а працювати в сучасних умовах дуже багато з них не можуть. Справа полягає у застарілих підходах. Самі не можемо визначитися: і той письменник потрібен, і той; і цей твір хороший, а той ще кращий...

Тому й виходить, що скеровуємо бідну дитину, аби вона пройшлася „ґалопом” усією безліччю творів зовсім не замислюючись над сутністю ідей, а в кращому

випадку запам'ятавши якісь сюжети, героїв. Так школярі й не окреслюють для себе головне – суть людських стосунків, суть життя, не кажучи вже про суть літературного процесу в загальних рисах, тощо.

– Коли ж врешті зміниться ситуація з нашою освітньою системою?

В. Г. Кремень: Думається, що ми ще не підійшли в усьому до істинного реформування нашої освіти, бо завершимо реформування тоді, коли змінимо направленість освітнього процесу. Коли вчитель не буде сліпим заручником ось такої надмірно розширеної програми, і школяр не стане таким заручником. У результаті учень буде йти в школу, як до храму знань, де найбільш цікаво. *А найцікавіше в житті й повинно бути саме в школі.*

У чому суть школи? Дитина вивчає нове, світ вивчає, себе вивчає, розвиває себе. Сьогодні часто школа недостатньо сприяє розвитку дитини. Саме розвитку, а не зростанню, адже наші діти ростуть самі, а школа повинна давати знання і сприяти системному розвитку дитини. Наша школа не завжди вчить умінню бути самим собою, не дає розуміння, для чого усі ті дисципліни і науки, що викладаються для учнів.

Я бачу в цьому одну з основних причин, чому ми вчимося багато, а живемо погано. І це стосується всього: технічної творчості, суспільно-політичної діяльності й усіх інших сфер. Не вистачає в суспільстві елементу самодостатнього, самостійного, самостійно діючого. Те, що зараз кажуть, інноваційного.

Школа досі не формує дитину з інноваційною культурою і мисленням. У кращому випадку, повторюють, як „отче наш”, слово „інновація”, а стати дитині такою не дозволяють. Чомусь, на жаль, *школа закріпачує.*

Наприклад, скажу, може, спірну річ: варто було одній дівчинці з Дніпропетровщини – Насті

Фоменко, гарній і молодій, одягти на випускний бал сукню, що відрізнялася від усіх інших, прозору, вишукану за зразком однієї модниці, як вся країна, всі ЗМІ почали „улюлюкати”, зосередили на цьому чомусь надмірну увагу, на всіх телеканалах демонструють і навіть університет, куди вона збирається вступати, вже запевнив громадян, що виховає її. То, може, їм у цієї дівчинки повчитися?! На сцені, подіумі ще більше роздягнені красуні ходять і для всіх це звично! Так не можна, не можна намагатися „стриножити” усіх і кожного.

Якщо заслуговує дитина, їй слід спокійно зробити зауваження. А тут дійшло до погроз місцевого освітнього керівника звільнити матір дитини, яка працює вчителькою. І як в таких умовах може зростати дитина розкріпачена, що не боїться бути сама собою. Це свідчить про те, наскільки консервативне і недобррозичливе наше суспільство...

Це безвідносно до моїх дітей, онуків.

Тож я бачу, коли людина надмірно заангажована, їй важко досягти успіху. *А школа ангажує!* Ми намагаємося у суспільстві в цілому, і в школі зокрема, виліпити якийсь образ дитини, який би нам сподобався, а натомість повинні змінити в суспільстві ситуацію так, щоб побачити сутність дитини, дозволити їй бути самою собою, але з добрими рисами, моральністю, іншими загальнолюдськими цінностями і т. ін.

Коли ми „стриножимо” дітей у школі, то виходячи в доросле життя, вони „стриножені” й живуть. І навпаки, якщо свобода, то маємо творчі здобутки, маємо успіх, підприємливість і т. ін.

– Василю Григоровичу, що є Вашим персональним внеском в науку і практику шкільного навчання і виховання?

В. Г. Кремень: Філософія дитиноцентризму, людиноцентризму. Це поняття виникло зовсім не випад-

ково. Справа в тому, що моя докторська дисертація була присвячена проблемі взаємовідносин колективності й індивідуальності. Я захищав дисертацію у 1991 році перед розвалом Радянського Союзу. Основні статті надруковані були ще до того. І я, між іншим, тоді, в умовах Радянського Союзу, визначав, що суспільство 30-их років – це суспільство тоталітаристської колективності. Колективність сама по собі – позитивна риса, але коли відбуваються абсолютизації, то ця риса перетворюється у протилежність.

Тоталітарна колективність – це і є абсолютизація колективності, що вела до деіндивідуалізації особистості. Коли людина не могла себе реалізувати ні в суспільстві, ні в економіці, ні в політиці і т. ін.

У переважній більшості застій і крах попередньої соціально-політичної системи пов'язані якраз з тим, що мільйони не могли себе реалізувати. Чому? Це вже інша річ. Наприклад, економічні відносини були такі, коли 100 деталей „виліпив”, а 120 уже не можеш, бо це не передбачено „системою”. Така сутність тоталітарної системи проявилася і в тодішній освіті. Проявляється і сьогодні у неповазі до особистості, до її особливостей, таланту, права бути самим собою.

Як піонери усі – „Завжди готові!”, всі за одне і те саме і т. ін. Піонери відійшли, а освіта поки що залишилася.

Тому й варто говорити про дитиноцентризм – це максимальне наближення освіти, навчання до здібностей і сутності кожної дитини, усвідомлення в освіті права дитини бути самостійною, самодостатньою.

Я глибоко переконаний, що тільки за таких змін можливий шлях і до особистого щастя людей, і до ефективного економічного розвитку країни. Якщо ж будемо й далі „продувати” таких людей, то ніколи не витримаємо конкуренції з Європою...

От хоч би порівняти: європейські країни менше уваги приділяють математиці, фізиці й іншим наукам, а живуть і працюють краще. Чому? Вони самодостатні, у більшості, я не ідеалізую, не боюся самостійно щось робити, думати, разом з тим і відповідальність на себе брати.

Наші ж люди вимагають патерналізму, уповають на державу, на царя, на президента; не здатні самі себе забезпечити. Європейський характер життя вирізняється тим, що європейська людина уповає на себе. Це передбачається у дитиноцентризмі. Тому зміна освіти на основі дитиноцентризму – шлях до щастя суспільства і динамічного розвитку України як демократичної держави.

– На сьогодні в освітянських колах наявні різні ставлення до концепції людиноцентризму (дитиноцентризму): одні вважають її потрібною, впроваджують; інші доводять, що вона взагалі не піддається застосуванню в нашій системі освіти, а те, як це робиться зараз, взагалі профанація чудової ідеї й цьому є об'єктивні причини – неготовність педагогів; треті наполягають на тому, що вона „заговорена”... Скільки має пройти часу і що треба зробити ще, які умови створити, щоб ця концепція не формально, а реально запрацювала в навчальних закладах країни?

В. Г. Кремень: Суспільний розвиток не здійснюється таким чином, що хтось сказав, видав указ і все змінилося. Суспільний розвиток має особливість – правильний підбір, підтримання тенденцій та поступальні дії відповідно до них. Тенденції „філософії дитиноцентризму” будуть упроваджуватися ще тривалий час.

Складових успіху небагато: перше, громадськість, особливо освітня, повинні це сприйняти, на що витратиться не один рік. По-друге, ми з вами мусимо допомогти і нинішньому, і майбутньому вчителю сформуватися на цій основі. А якщо

педінститут працює так як і 30 років тому. Вчителі підтвердять: дитина сьогодні зовсім інша, й учитель має бути іншим. А що змінилося у ВНЗ? Та й саму систему організації навчально-виховного процесу теж потрібно побудувати на довірі до педагога. Не можна шляхом всезагального контролю досягти ефективної роботи педагога. Контролювати треба в цілому результати вчителя: як знаннями з його предмету оперує учень як методологією, основою для своєї поведінки. Варто зрозуміти, що тільки через вчителя: на довірі до нього, допомозі йому, підтримці його, залученні до вчительства найкращих особистостей можна будувати ефективну систему освіти.

– Концепція особистісно орієнтованого навчання і виховання особливо підтримується середньою освітою. Якою вона має бути в контексті філософії людиноцентризму-дитиноцентризму?

В. Г. Кремень: Взагалі середня ланка – основна ланка освіти. З огляду і на час навчання, і на інші обставини. Безумовно, ключове значення для того, щоб утверджувати особистість, особистісно орієнтоване навчання і виховання, дитиноцентризм має перехід старшої школи до профільного навчання. Це і під силу, під снагу і вже актуальна річ у нашій країні. Поки що, на превеликий жаль, вона виконується зі складнощами і часто нагадує імітацію профільного навчання.

Істинне профільне навчання може бути тільки тоді, коли для старшої школи будуть існувати окремі навчальні заклади: профільні ліцеї (однопрофільні, чи багатoproфільні), але такі, де буде не один клас, який треба поділити на 4 профілі, а де буде 4, 5, 8, 15 класів для 10-11 класів за різним профілем; переважатиме високий педагогічний рівень. А головне – діти прийдуть сюди на добровільній основі: вони після за-

кінчення базової школи самі будуть обирати куди йти і вже у цьому є елемент мотивації.

Я вбачаю гостру необхідність у тому, щоб змінити систему освіти України, створивши профільну школу, відірвавши її від старшої школи.

– Основний зв'язок між Академією і школами України, який відбувається через наш журнал, – це „наука – школі”. Тож школи йдуть за Вами, за Академією. Куди ж буде рухатися Академія надалі?

В. Г. Кремень: Дуже хотілося, щоб робота Академії була більш ефективною. Ми в цьому плані працюємо. Я хотів би, щоб практика потребувала наших досліджень. По-друге, щоб ці дослідження велися як на основі вітчизняної теоретичної педагогіки, так і, безумовно, практичного досвіду наших вчених, з широким використанням теоретичних і практичних розробок кращої зарубіжної освіти. Ми сьогодні намагаємося здолати окремі недоречності, характерні для української освіти, бути органічно включеними в Європу, в європейську освіту. Хотілося б, щоб дослідження наших учених більше слугували практикам, освітянам. Тут дуже важливо, щоб кожна теоретична розробка закінчувалася практичною допомогою для вчителів, директорів шкіл. *Це перший напрямок.*

Другий спрямований на те, щоб разом з колегами впливати на загальний розвиток. Наприклад, останнім часом ми підготували узагальнюючі праці, такі як „Енциклопедія освіти”, „Національна доповідь”, ... З якою метою? Щоб проаналізувати, що за 20 років відбулося, що зроблено, які проблеми з'явилися й дати відповідь: як розвиватися освіті в контексті сучасної цивілізації. Тобто я, і співробітників намагаюся так зорієнтувати, і сам розумію, що Академія, за положенням і за сутністю, повинна бути найвищою інстанцією і структурою

Варвара Іванівна із сином Василем

Василь Григорович опановує ткацьке мистецтво

Молодий філософ

наукового, методологічного, методичного забезпечення розвитку освіти України. Кожен дослідник мусить пам'ятати, що нема більш відповідальної людини, аніж він, за дослідження цієї теми і впровадження результатів в освіту.

Є бажання провести певні структурні зміни в Академії, що полягає в необхідності омолодження сучасних дослідників, з обов'язковим знанням англійської мови й чимало іншого.

– Кому Ви завдячуєте за те, ким і яким Ви є?

В. Г. Кремень: Перш за все собі і батькам, сім'ї, їх підтримку завжди відчував. Я рухався життям сам,

на основі власних рішень, тяжкої праці. Часто запитують мене про хобі: з усіма своїми уподобаннями я розпрощався ще замолоду. Всі мої хобі – це робота і наука, бо не завжди вони співпадали.

Але велика вдячність також добрим і мудрим людям, з якими звела доля.

Перша вчителька – *Тищенко Груня Федорівна*, вчитель початкових класів, померла рік тому у віці 95 років;

Хирна Олена Антонівна – класний керівник, вчитель хімії старшої школи, колишня партизанка. Померла теж рік тому, прожила більше 90 років;

Новомирський Микола Федорович – директор школи, син попа, який теж прожив більше 90 років і помер також рік тому.

Після університету життя познайомило з такими метрами науки як академік *Шинкарук Володимир Іларіонович* – директор Інституту філософії, голова правління товариства „Знання”, який не раз підтримував у скрутних ситуаціях; академік *Курас Іван Федорович*, під чиїм керівництвом пройшов політичну науку. Він був талановитим керівником, бо „не проходив” ні райкомів, ні обкомів, як до речі і я, а вийшов, так би мовити, з університету, від науки і так сформував весь сектор суспільних дисциплін.

- Що у Ваших особистих планах?

В. Г. Кремень: Щоб онучки були щасливими. З деякого часу, на перший план виходить бути здоровим.

О. І. Виговська: *Ми щиро бажаємо Вам цього: „Будьте здоровим!”*

ПЕРЕХРЕСТЯ ЛЮДСЬКОГО ВИЗНАННЯ ОСВІТЯНСЬКИМ ПЕНЗЛЕМ ПРО ЛІДЕРА АКАДЕМІЇ

У справах я спілкуюся з Василем Григоровичем вже тринадцятий рік поспіль. Моє ставлення до нього складалося з окремих ситуацій, коли треба було окреслити стратегічні й тактичні плани української освіти, охарактеризувати діяльність установ від Міністерства до школи, прокоментувати якусь неоднозначну управлінську позицію чи науковий підхід для керівників середньої освіти, прийняти рішення щодо започаткування нових проєктів, нагороджень директорів шкіл за особливі досягнення і навіть знайти неординарний вихід з часто-густо неоднозначної ситуації, яка склалася навколо нашого журналу, щоб зберегти його для директорів шкіл, ліцеїв, гімназій країни. Не продовжуючи далі переліку буденних справ керівника такого рівня, означу лише те, що робилося це завжди доброзичливо, з абсолютним розумінням будь-якої справи, високопрофесійно і миттєво. Останнє засвідчує, *наскільки бережно ставиться Василь Григорович до часу інших, бо ніколи не водить колами і лабіринтами невміння й небажання вирішувати людські і професійні справи.*

Василь Григорович завжди шанує і себе й колег. Так було й тоді, коли він був міністром, і є зараз, коли він – президент Академії.

Кажуть, що судити про людину треба за її справами. Тож судіть самі, а я наведу приклад, який може стосуватися всіх, кому не байдуже,

яка в нас освіта і в яких умовах ми її надаємо та опановуємо.

Кінець 1999 р., початок 2000 р.: Василь Григорович шойно став міністром, а вже новий 2000/2001 навчальний рік розпочався із запровадження у навчально-виховний процес шкіл і вишів особистісно орієнтованої освіти. Оцінити це можуть адекватно ті, хто й до цього намагався так робити, бо знають як це було важко, а часом і неможливо через спротив більшості тих, у кого в епіцентрі уваги був предмет, а не людина, дитина.

Відтепер це законна справа, вимога Міністерства, елемент освітнянської політики держави. Відповідально зазначу, це – революція у світогляді освітян, нова методологія середньої і вищої освіти, педагогічної діяльності як вчителя ЗНЗ, так і викладача вишу.

І ще про одне. *2006 рік, кінець травня.* Я шойно повернулася з зустрічі з В. Ф. Шаталовим після того як на київському телебаченні його показали, бо глядачів цікавило, „чи живий Шаталов?“, а виступити не дали, на що він відреагував

Інноваційна
школа

**Ольга
ВИГОВСЬКА**

Головний і науковий редактор Всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії“, член Національної спілки журналістів

Директор школи, ліцею, гімназії № 3'2012

СУЧАСНИК, ЯКИЙ ЗА ЖИТТЯ ПОБУДУВАВ СОБІ ПАМ'ЯТНИК

„Що є таке у Василя Григоровича Кременя, як у керівника й людини, що до нього тягнуться несхожі між собою, різні люди, а директори шкіл хочуть завжди бути в діалозі з ним і більш того, щоб їх школи ставали експериментальними майданчиками Академії?” – про це, а також про природу людського магнетизму, про секрет В.Г. Кременя, розповідає давній друг Василя Григоровича Віктор Андрущенко.

Віктор АНДРУЩЕНКО
Ректор НПУ імені М.П. Драгоманова,
академік НАПН України

Коли переобрали Василя Григоровича на новий термін, значимо, – одногосло, – це вже був високий показник.

А якщо одним словом сказати, що в ньому таке є, то відмічу: ЛЮДЯНИСТЬ. Він у кожному бачить собі подібну і собі співрозмірну Людину. Він не нав'язує власну думку, а розповідаючи про своє бачення, радиться з цією людиною і людина це поважає, бо відчуває це людяне ставлення до себе.

А тепер дам ширшу відповідь: Василь Григорович насамперед високий професіонал. Він отримав блискучу освіту в Київському університеті імені Тараса Шевченка, потім працював у таких установах і закладах, де треба було приймати рішення. І він ці рішення приймав, накопичив колосальний досвід розв'язання різних суперечливих проблем суспільного розвитку, у тому числі освіти, науки, культури, що помножений на його внутрішню, генетичну розумність, поміркованість, мудрість – у людей таке викликає повагу.

Завжди про іншу людину важко говорити, важко оцінювати.

Я вважаю, що **Василь Григорович – видатна особистість!** Це наш сучасник, який за своє життя побудував собі пам'ятник. Бо працюючи на будь-якій ділянці, він ніде не переступив дорогу іншому, не поставив себе на перший план, а завжди йшов разом з людьми і задавав параметри прогресу в освіті, науці, культурі, філософії, якими власне й живемо.

Освіта – інтимна сфера, тільки спробуй цього воза зрушити з місця. Тут треба грудьми, камінням битися, от Василь Григорович і б'ється, і працює, а когось це і роздратовує.

І от подивіться: яку б роботу не виконував Василь Григорович, яку б працю він не писав, у нього завжди є інноваційні моменти. Він не повторюється. У його виступах часто можна почути: „людиноцентризм”, „інноваційний розвиток”. Це зараз на часі. Це він „вбиває гвіздки”, щоб було як „отче наш”, але разом з тим він кожен пласт знімає як археолог, показує легальність у відкритому вигляді і тоді простий вчитель знає, що йому робити; з кожної зустрічі виносить мотив, з яким він повинен працювати.

Я не говорю про Василя Григоровича як науковця. Всі кажуть: він блискучий науковець. Я просто захоплююся його роботами, хоч і сам немало написав.

Хочу, щоб суспільство знало, що є у нього такі люди і їх багато. Він знає що робити, як робити. У нього є воля і вміння працювати. Це мій земляк, це ►

словами: „Чекають поки я вмру”.

Бажання віддати людині належне, такому славетному і одночасно не затребуваному в Україні вчителю-новатору, привело мене в кабінет Василя Григоровича, тоді вже президента АПН, з пропозицією започаткувати проєкт на підтримку вчителів-новаторів „Педагоги-новатори в Україні”. Скажу відверто, цей проєкт був би іншим, якби його не підтримав президент НАПН В. Г. Кремень, голова редакційної Ради всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”. Він першим сказав Проєкту – так! Став головою Ради цього Проєкту, на закид, чому В. Ф. Шаталов до цього часу не академік, відповів дією: з березня 2007 року В. Ф. Шаталов – Почесний доктор АПН України.

Проєкт „Педагоги-новатори в Україні” розкрив Василя Григоровича як Особистість, продемонстрував на його прикладі, яким має бути сучасний керівник. Василь Григорович означає висоту людських взаємин не на словах, а на ділі, підтримуючи педагогів-новаторів, забезпечуючи їх публічне визнання й захист. І цим надає нам сьогодні можливість широко говорити, що слова не розходяться з ділами: лідер Академії сам є провісником ідей, спрямованих на викорінення тих сутнісних вад українців, які заважають нашому людському розвитку – „чого изволите” та виступає проти того, щоб „посипати голіву попелом”!

Його слова піднімають дух у колег, а подяки надихають їх на нові звернення!

Шановний Василю Григоровичу! Ви – сіяч добра, золоте серце Академії, що продукує вдячність і шану інших. Дивлячись на Вас, переконуєшся у справедливості слів „що посієш, те й пожнеш”. Тож і віддачу маєте: одногосне обрання президентом НАПН*. Доказом є й підготовка до Вашого ювілею, коли і покажчик готують, і родовід описують на основі довготривалого дослідження; коли поспішають сказати Вам добрі й теплі слова представники різних верств нашого суспільства. А зараз далі заговорять і ті, хто разом з Вами 40 років, і ті, що знайомі лише за сторінками нашого журналу (див. врізи на С. 10-11). *Це людська любов, людське визнання!*

Знаю Вас не один рік. Ви маєте державницьке мислення, підтримуєте і словом, і ділом освітян, керівників освіти, директорів шкіл, ліцеїв і гімназій, а також вчителів-новаторів, учених, тих, кому суспільство має завдячувати за подвижницьку працю зі збереження й розвитку найкращого в українській освіті. Ви сприяєте творенню майбутнього у сьогоденнішніх школах країни, а отже й даєте надію українській спільноті на подальший розвиток.

У переддень Вашого ювілею прийміть ширшу вдячність за високе служіння обраній справі, невтомний творчий пошук, самовідданість і щедрість душі.

Вітаю Вас з Днем народження, шановний Василю Григоровичу!

*Обрання загальними зборами НАПН України президентом Академії В. Г. Кременя – це підтвердження курсу української освіти щодо людиноцентризму й гуманізму.

мій великий друг. *Ми товаришуємо 40 років і я на нього рівняюся.*

Хочу побажати йому здоров'я і творчої наснаги на багато, багато років. Щоб він поменше хвилювався, не втрачав інноваційного захвату, „мальчишества”, так би мовити, – це сьогодні конче потрібно нашій державі.

Всі суперечності пройдуть, все стане на свої місця. Жодна демократія не утверджувалася без суперечностей: скрізь билися люди, ламалися списки, перетиналися інтереси, але з рештою історія все розставляла на свої місця.

А тому чим більше буде таких людей, як Василь Григорович, чим більше вони будуть затребуваними, тим швидше ми отримаємо той результат, на який заслугує наша нація, культура, наш народ, зрештою, українська людина.

Далі – деякі штрихи, якими окреслюють освітянські керівники співпрацю через журнал та його проекти з В.Г. Кременем, як головою редакційної Ради всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” та головою Ради проекту НАПН „Педагоги-новатори в Україні”:

Продуктивними є діалоги із Президентом НАПН України В.Г. Кременем. Це дозволяє своєчасно внести корективи до навчально-виховного процесу та науково-експериментальної роботи.

Анатолій КАТАШОВ
Директор ліцею іноземних мов
м. Луганська, заслужений вчитель України

Проект „Педагоги-новатори в Україні” спонукає до роздумів про свою професійну діяльність, про можливість реалізації кращого історичного і сучасного педагогічного досвіду в колективі, який очолюєш.

Маріанна БОСЕНКО
Директор гімназії № 48 м. Києва,
кандидат педагогічних наук, доцент,
народний учитель України

Журнал „Директор школи, ліцею, гімназії” чи не єдиний, де виважено переплітається педагогічна наука з педагогічною практикою, утворюючи союз, дієвість якого запрограмована на майбутнє української освіти.

Лілія ДОНСЬКА
Директор гімназії № 30 „ЕкоНад” м. Києва

Звертаюся до Вас, Василю Григоровичу, бо Вам найскладніше: усі „грома-блискавиці” сипляться на Ваші плечі, бо ж Ви – перший... Перший, хто заговорив про філософію освіти та створив прекрасну монографію з однойменною назвою; перший, хто порушив питання елітарної освіти, склав Педагогічну енциклопедію. Для наших ліцеїстів Ви були чи не єдиним міністром, який вів „сократівські уроки” на телебаченні. Вітаючи Вас особисто, бажаю всім членам Академії *многая літа!*

Ганна САЗОНЕНКО
Директор Українського гуманітарного ліцею
КНУ імені Тараса Шевченка м. Києва, кандидат педагогічних наук, народний учитель України

**Інноваційна
школа**

УДК 37.014.25

УКРАЇНЬСЬКА ОСВІТА НА ШЛЯХУ ДО ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

*Трансформація української освіти розглядається у
контексті Болонських декларацій.*

Ключові поняття: освіта, трансформація освіти, Болонський процес.

**Олена
УВАРКІНА**

Вчений секретар
НПУ імені
М.П. Драгоманова,
в. о. професора,
кандидат
педагогічних наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2012

12

Освіта в сучасному світі у своєму системному вимірі не може існувати поза процесами постійної модернізації і трансформації, адже саме освітнє середовище є провідником ключових соціальних змін, які динамічно відбуваються у рамках інформаційної цивілізації, що постійно прагне до цивілізації знання і гуманізму. У національних суспільствах, що перебувають через певні історичні обставини на трансформаційному рівні розвитку, освітні системи відіграють роль основного творця ключових соціально-світоглядних, ціннісних орієнтацій, за якими в подальшому буде таке суспільство розвиватися. Україна сьогодні знаходиться на етапі цивілізаційного вибору, у рамках якого національна освіта тяжіє до європейських демократично-гуманістичних цінностей, тим самим, багато в чому визначаючи подальший розвиток усєї країни. Таким чином, трансформація, уні-

фікація, модернізація української освіти є процесами, які значним чином впливають на суспільну і національну свідомість нашого народу, тим самим потребуючи як соціально-філософського, так і системно-структурного аналізу. Зупинимось на концептуально-теоретичному аналізі цих процесів та визначенні їх характерних особливостей і пріоритетних напрямків більш детально.

Освіта як соціальний інститут, який визначає когнітивно-аксіологічні пріоритети суспільного і особистісного розвитку, має ключові соціально-формуючі та людинотворчі можливості, перебуваючи в особливому випереджальному становищі щодо інших соціальних підсистем. У зв'язку з цим розвиток і модернізація освітньої системи України, а також вибір їх магістрального спрямування, визначають те, в якому напрямі розвиватиметься все національне суспільство, держава і місцеві громади. „Освіта має стати основним генератором соціальних цінностей і орієнтацій діяльності для кожної окремої людини та для суспільства в цілому, що здійснює випереджувальне проектування соціальних реальностей на багато років наперед. Іншими словами, потен-

ціальні можливості розвитку людства, перш ніж актуалізуватися у реальних соціальних структурах, мають бути спроектовані в рамках системи освіти та реалізовані в ціннісних орієнтаціях, когнітивних здатностях і мотивах поведінки людей, що створюватимуть ці соціальні реалії” [3, С. 468]. Усвідомлення цього принципу первинності освіти щодо інших соціальних процесів і перетворень надзвичайно актуалізує питання про вибір модернізаційних перспектив національної української системи освіти, вектору її подальшого розвитку та визначення її світоглядно-ціннісних пріоритетів.

Сьогодні, здавалося б, остаточно зрозуміло, що на шляху перетворень в освітньому середовищі нашої країни зроблено вибір на користь європейської інтеграції як на структурно-організаційному, так і на ціннісно-методологічному рівнях. „Шлях європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність інтенсивних змін в політичному, економічному й соціальному житті нашої держави. Саме тому останніми роками відбуваються реформаційні процеси в освітній галузі, спрямовані на досягнення рівня найкращих світових стандартів” [9, С. 5]. Водночас, не можна не відмітити те, що ефективність таких реформаційних процесів з різних причин не відповідає поставленим цілям та сподіванням, що складаються на євроінтеграцію української національної системи освіти. Це надзвичайно актуалізує з року в рік теоретичний аналіз причин недостатньої ефективності здійснення європейських устремлінь наших освітян, а

ЛІСАБОНСЬКИЙ ТА БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕСИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНА РОЛЬ

У 1997 році під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО була розроблена й прийнята **Лісабонська конвенція про визнання кваліфікацій**, прийнятих у системі вищої освіти Європи. Ця конвенція зафіксувала домовленості відносно ключових термінів, за допомогою яких змальовуються моделі вищої освіти у європейському просторі. „Вона визначила компетенцію державних органів, головні принципи оцінки кваліфікації в період навчання, узгодила механізми визнання рівня вищої освіти. Як зазначено у конвенції, велике різноманіття систем освіти в європейському регіоні відображає його культурне, соціальне, політичне, філософське, релігійне та економічне різноманіття, яке складає виключний здобуток кожної країни та вимагає всілякої поваги, оскільки забезпечує можливість використання цього різноманіття, полегшує доступ громадян до освітніх ресурсів інших держав” [10, С. 277]. Цю конвенцію підписали 43 країни (у тому числі й Україна), більшість яких пізніше сформулювали принципи Болонської декларації. Лісабонська угода декларує наявність і цінність різноманітних освітніх систем та ставить за мету створення умов, за яких велика кількість людей, скориставшись всіма цінностями і досягненнями національних систем освіти і науки, стане більш мобільною на європейському ринку праці. Світоглядні принципи Лісабонських домовленостей, таким чином, мали два надважливих культуротворчих та гуманістичних виміри, а саме: по-перше, визнання полікультурності та різноманітності національних систем освіти, що виключало можливість їх надмірної уніфікації за умов взаємного визнання якості та конкурентоспроможності, а по-друге, уможливлення для кожної окремої людини, будучи суб'єктом освітнього простору певної країни, реалізовувати себе або в освітньому, або в професійному плані у будь-якому іншому національно-культурному середовищі, тим самим збагачуючи свої культуротворчі, самоідентифікаційні та компетентнісні вміння і здатності.

В історичній перспективі можна говорити про те, що Болонський процес, який зароджувався на зламі тисячоліть, став логічним продовженням Лісабонських домовленостей у галузі визнання освітніх кваліфікацій і, водночас, розширення можливостей освітньої та дослідницької мобільності для особистісного саморозвитку. Хоча, на нашу думку, процес європейської інтеграції в освітній сфері сягає ще середини минулого століття, коли в Європі, особливо у європейському університетському середовищі, яке історично завжди складало певну цілісність, зароджуються та втілюються в конкретні домовленості ідеї про спільність, змістовну і якісну єдність освітнього простору. „Основи Болонських тенденцій почали закладатися в Європі вже після Другої світової війни завдяки таким документам: „Європейська конвенція про еквівалентність дипломів” (1953 р.) і Протокол до неї (1964 р.), „Європейська конвенція про еквівалентність періодів університетської освіти” (1956 р.), „Європейська конвенція про академічне визнання університетських кваліфікацій” (1959 р.), „Конвенція про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і вчених ступенів у державах Європейського регіону” (1979 р.), „Європейська конвенція про загальну рівнозначність термінів університетської освіти” (1990 р.) і „Конвенція про визнання кваліфікацій” (1997 р.), яка стосується вищої освіти у Європейському регіоні [11, С. 80]. Таким чином, необхідно говорити про два великі сучасні історичні етапи інтеграції європейської освіти у певну цілісність: перший – за часів холодної війни, коли в справжні єднальні процеси були включені країни Західної Європи, і другий – останні роки минулого століття та перше десятиліття теперішнього, коли коло суб'єктів європейського інтеграційного процесу в галузі освіти значно розширилося, що, з одного боку, призвело до його ускладнення та певної розмитості, а з іншого – до посилення його культуротворчого потенціалу за рахунок збільшення рівня соціокультурного різноманіття.

Болонський процес став своєрідним змістовним підсумком перерахованих нами тенденцій, що виражали бажання європейської освітянської та дослідницької спільноти до єдності у різноманітті, а також значне розширення європейського освітнього клубу після падіння „залізної завіси”.

Інноваційна школа

також тих наслідків, до яких призводять процеси трансформації, уніфікації та модернізації національної освіти на шляху до єдиного європейського освітнього простору.

Звернемося до розгляду ключових процесів та етапів їх упровадження, що стосуються систематичного прагнення української освітянської спільноти до європейських і світових організацій, що внаслідок багатосторонню співпрацю в освітній сфері. Важливо, з нашої точки зору, виділити при цьому такі явища, як *Лісабонський* та *Болонський процеси* (див. вріз на С. 13), у рамках яких Україна намагається себе позиціонувати в якості активного суб'єкта багатостороннього міжнародного співробітництва в галузі освіти і науки.

Європа прагнула і прагне до цілісного самовизначення за умови підтримання соціокультурної різноманітності, що сприяє і євроінтеграційним устремлінням України, яка історично, особливо в освітній сфері, є невід'ємною складовою європейської

спільноти народів. Під „Болонським” розуміють процес формування країнами Європи єдиного освітнього простору. Оскільки європейські освітні системи далекі від одноманітності, створення зони європейської вищої освіти вимагає їх гармонізації, уніфікації та порівняльності. Це можливо за умов структурних перетворень європейських освітніх систем зі збереженням їхніх національних особливостей.

Болонський процес в Україні розпочався 19 травня 2005 року з підписання Декларації на Бергенській конференції. Таким чином десять перших років XXI століття стали для Європи часом значної інтенсифікації процесу інтеграції освітянських систем різних країн і, що особливо важливо для нашого дослідження, Україна намагається бути активним і повноцінним членом цього процесу. Не зважаючи на безліч проблем, внутрішніх, структурних та методологічних суперечностей, певного рівня супротиву самих освітян, загалом українська освітньо-педагогічна спільнота чітко визначилася на сьогодні з основними напрямками власної трансформації і модернізації, і всі ці напрями мають європейську спрямованість, що підкреслює прагнення як освітян, так і всього українського суспільства до європейських цінностей: демократії, гуманізму, єдності у різноманітті, поваги до прав людини і громадянина тощо.

Устремління до таких цінностей є природною ознакою націотворення, ключовим суб'єктом якого, безумовно, повинна виступати освіта, адже формування української нації відбувається в складному світі інформаційної цивілізації, глобальному середовищі, в якому складно визначати як особистісні, так і суспільні цінності і пріоритети. У зв'язку з цим, освітня система України повинна стати середовищем народження і розвитку тих соціокультурних передумов, змістів, образів і символів, на яких ґрунтуватиметься відродження і становлення нашої нації як суспільно-політичної спільноти європейського зразка. На нашу думку, такий процес є об'єктивно зумовлений сучасними соціокультурними та цивілізаційними реаліями, як і процеси міжнародної інтеграції в освітній сфері.

„Попередниками Болонської угоди стали Велика хартія університетів (Magna Charta Universitatum) і Сорбонська декларація. Велику хартію університетів було прийнято 18 вересня 1988 року на з'їзді європейських ректорів на честь святкування 900-річчя найстарішого навчального закладу Європи – Болонського університету. Magna Charta Universitatum стала справжнім credo європейських університетів: вона заклала фундамент подальшого розвитку університетів як центрів культури, знання та досліджень. Ініціаторами Болонського процесу виступили міністри освіти Німеччини, Франції, Італії, Великобританії, які 25 травня 1998 року підписали в Парижі декларацію, спрямовану на гармонізацію національних систем вищої освіти (Сорбонська декларація). У ній міністри закликали країни Європейського співтовариства та інші країни приєднатися до їхньої ініціативи зі створення загальної системи, спрямованої на розширення доступу до європейської освіти та підвищення конкурентоспроможності європейського ринку праці та освітніх послуг” [5, С. 178–179]. Болонську декларацію було підписано у 1999 році в м. Болонья (Італія) міністрами освіти 29 країн. Сьогодні Болонський процес об'єднує 46 країн.

В. Андрущенко, визначаючи об'єктивні передумови розвитку Болонського процесу, а також необхідність активної участі в ньому української системи вищої освіти, наголошує на системному і багатовекторному характері зовнішніх детермінант цього процесу. Він відзначає: „Цей рух, обумовлений реальними змінами, які відбуваються на теренах Європи і світу: проблемами глобалізації, становленням інформаційного суспільства, посиленням міграційних процесів, мобільності ринку праці, обміну між культурами, а головне – об'єктивно сформованою потребою навчитися „жити разом”, зберігаючи при цьому власні етнічні, культурні, релігійні та інші розмаїтості, одночасно розуміючи і поважаючи один одного” [1, С. 12].

„Важливим є те, що Болонський процес вийшов за межі Європейського Союзу (ЄС) та Європи і стає частиною процесу глобалізації вищої освіти та глобального ринку праці. Приєднання до Болонського процесу сприятиме утвердженню принципу автономії в університетській освіті України, послабленню, а в перспективі зникненню жорсткого адміністративного та фінансового контролю з боку державних органів за функціонуванням університетів, ефективному залученню та використанню власних ресурсів у навчальному процесі, організації стажування та обмінів для студентів і викладачів. У внутрішньо суспільних процесах ці зміни сприятимуть розвитку громадянського суспільства, формуванню громадянської культури та відповідальності,

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: можливості для України

Європейська інтеграція в усіх сферах, у тому числі й в освіті, є важливою історичною можливістю для України трансформувати і модернізувати власне суспільство на принципах демократичності та плюралізму, які сповідаються в Європі, а не на посткомуністичних ідеях ідеологічного та ідейного одноманіття й уніфікованості. Світоглядне підґрунтя для європейської інтеграції вибудовується саме в освітній системі України, чому в особливій мірі сприяє її участь в Болонському процесі, покликаному створити на теренах Європи єдине освітньо-ціннісне середовище знання, демократії і гуманізму.

Участь української національної системи вищої освіти в Болонському процесі є важливим проявом того, що наше національне суспільство готове до впровадження і реалізації європейських цінностей демократії, поваги до прав людини і громадянина, які прищеплюються сучасній молоді саме в структурі освіти. Демократична трансформація суспільної свідомості можлива лише за умов створення для неї освітнього фундаменту, у зв'язку з чим, участь України в Болонському процесі є одним з важливих факторів демократизації українського суспільства в цілому. „Інтеграції в освіті властиві свої, відмінні від інших, ознаки. Насамперед, виділяється комплексний багатоплановий характер впливу у сфері інтеграції світової освіти на весь хід сучасного суспільного розвитку. Безпосередньо пов'язана з цією ознакою й така особливість інтеграції в освіті, як потреба у її випереджальному характері. За сучасних умов інтернаціоналізації знання виступає як вирішальний ресурс, а процес його нагромадження набуває безперервного характеру. Співробітництво в сфері освіти повинне випереджати подібний процес у будь-якій іншій сфері” [2, С. 32].

Таким чином, українська система освіти та її євроінтеграційні прагнення й дії можна назвати передовими, випереджальними трансформаційно-модернізаційними моделями, за якими і на основі результатів яких будуть здійснюватися інтеграційні процеси в інших сферах суспільного функціонування нашої країни. Зрештою, саме європейська спрямованість розвитку освіти України є необхідною передумовою прищеплення національній суспільній свідомості тих демократичних і громадянських стандартів мислення, які визначають європейський стиль життя. Саме в освіті сьогодні формується той прошарок населення, який у подальшому визначатиме долю нашої країни і нації. Європейська спрямованість трансформацій в освіті є необхідною передумовою для втілення національних прагнень до утвердження в якості повноцінної європейської нації.

Звичайно, окрім загальних прагнень та декларування необхідності входження української системи вищої освіти до єдиного європейського освітнього простору необхідними є потужні внутрішні структурні трансформації, спрямовані на утвердження в межах національної системи освіти високого рівня вимог до якості освіти, стандартів її методологічного і наукового забезпечення, світоглядної підтримки європейських цінностей у поєднанні із відродженням і примноженням глибинних традицій української народної освіти. Приєднання України до Болонської декларації та інтеграції вищої освіти України у Європейську систему немає альтернативи. Входження у Болонський простір є для українського суспільства важливим і необхідним через потребу вирішити проблеми визнання українських дипломів за кордоном, підвищення ефективності та якості освіти і відповідно конкурентоспроможності українських вищих навчальних закладів та їхніх випускників на європейському і світовому ринку праці.

Інноваційна школа

поглибленню демократичних трансформацій” [8, С. 96–97].

Успішні кроки України у цій сфері співробітництва та інтеграції з ЄС позитивно вплинуть на прискорення процесів співробітництва в інших сферах, сприятимуть зміні ставлення ЄС до України, подоланню існуючих стереотипів. Отже, входження України у Європейський простір вищої освіти є одним із важливих чинників у реалізації визначеного стратегічного напрямку інтеграції України до ЄС. Таким чином, досягнення багатьох стратегічних цілей та пріоритетів, що поставлені перед усім українським суспільством, зокрема в аспекті національного становлення та європейської інтеграції, безпосередньо залежить від успішної та ефективної участі української системи освіти в Болонському процесі, а також від систематизації європейської спрямованості освіти України в цілому.

Принцип європейської спрямованості трансформаційних та модернізаційних процесів розвитку освіти України має бути також гармонізований з процесом розвитку багатьох освітніх, педагогічних, організаційних, дослідних і виховних традицій і здобутків самої української національної освіти. Модернізація національної української освітньої системи має ґрунтуватися на власних здобутках і традиціях, а вже потім досягати мети європейської інтеграції, яка дозволить гармонійно вписати в національне підґрунтя цінності європейського демократизму та плюралізму.

„Доля системи вищої освіти України в болонських перетвореннях має бути спрямована лише на її розвиток, а не на втрату кращих традицій, зниження національних стандартів її якості. Орієнтація на Болонський процес не має призводити до надмірної перебудови вітчизняної системи освіти. Навпаки, її стан треба глибоко осмислити, порівняти з європейськими критеріями та стандартами, визначити можливості її вдосконалення на новому етапі. При цьому еволюцію системи освіти не слід відокремлювати від інших сфер суспільства. Вона має розвиватися в гармонійному взаємозв'язку із суспільством у цілому,

беручи на себе роль його провідника” [4, С. 53–54].

У зв'язку з цим у змісті та філософсько-світоглядному осмисленні і обґрунтуванні самої освіти має відбутися усвідомлення того, що трансформаційні та модернізаційні зміни в ній мають відбуватися на шляху гармонійного та соціокультурнотворчого поєднання найкращих традицій національної системи освіти з тими ціннісними здобутками демократичності, полікультурності, людиноцентризму, якими відомий європейський простір освіти.

Заради такої гармонізації нехай навіть односпрямованих процесів необхідним є проведення значних внутрішніх змістовно-структурних трансформацій в національній системі освіти. Усі її рівні, від визначення загальнополітичних цілей і адміністративного управління до взаємостосунків між учителем і учнем, мають модернізуватися на основі поєднання традицій гуманістичної національної народної педагогіки з європейськими демократичними цінностями суб'єкт-суб'єктного, інноваційно-гуманістичного навчання. „Тому „Болонські” зміни у вітчизняній системі вищої освіти повинні стосуватися не стільки методик викладання та оцінювання, скільки змісту навчально-виховного процесу” [6, С. 179]. Якщо трансформація та модернізація національної системи освіти України дійсно зазнає змістовного наповнення на всіх рівнях її розвитку, при чому це наповнення буде гуманістично та по-європейськи демократично спрямоване, ця система дійсно, з нашої точки зору, матиме шанс на підвищення власної конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг та ринку праці.

У зв'язку з постановкою таких загальних завдань, важливо, на наш погляд, чітко визначитися з конкретними цілями і механізмами їх реалізації, що можуть бути втілені на різних рівнях функціонування національної української системи освіти, а також сприяти її європейській спрямованості й устремлінням. Тобто, виключно зацікавленість абсолютної всіх суб'єктів національного освітнього процесу в досягненні європейських стандартів

та цінностей навчально-педагогічного і виховного процесу сприятиме дійсній реалізації трансформаційних та модернізаційних прагнень європейського рівня і стандартів. Основні освітянські проблеми, які постають перед державою у зв'язку з реаліями співробітництва в рамках Болонських домовленостей на сьогодні, є:

- розробка принципів, механізмів та процедур запровадження докторського навчання як третього Болонського циклу;
- працевлаштування випускників першого циклу бакалаврів;
- створення системи оцінки якості вищої освіти, яка б відповідала європейським стандартам і нормам;
- забезпечення мобільності студентів та професорсько-викладацького складу в міжнародному освітньому просторі;
- розширення практики соціального партнерства вищих навчальних закладів з роботодавцями, громадянами і соціальними об'єднаннями та залучення їх до процесу вироблення і прийняття рішень з проблем вищої освіти [7, С. 40].

Враховуючи такий рівень конкретизації цілей і принципів роботи української освітньої системи в рамках *Болонського процесу*, можемо стверджувати про те, що він не є вже просто проектом міжнародного співробітництва у певній сфері, а перетворився на **внутрішню реформаційну необхідність національної системи освіти**, використання потенціалу якої здатне призвести до реальних, а не удаваних і адміністративно імітованих суспільних трансформацій та модернізацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу) / Віктор Андрущенко // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. – 2001. – № 1. – С. 11–17.
2. Десятов Т. М. Пріоритетні тенденції формування європейського освітнього простору / Т. М. Десятов // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: Збірник наукових праць / За ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. – Львів : ЛДУ БЖД, 2006. – С. 29–34.
3. Дзвінчук Д. І. Освітня складова соціогуманітарної політики держави / Д. І. Дзвінчук, А. В. Мазак, Г. Є. Стасюк // Гілея : науковий вісник. Збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2011. – Випуск 44. – С. 465–468.
4. Домбровська С. М. Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних перетворень / Світлана Домбровська. – Х. : Оберіг, 2010. – 174 с.
5. Козієвська О. І. Європейська перспектива: українські реалії Болонського процесу / О. І. Козієвська // Вища освіта: європейський вимір та українські перспективи: Матеріали слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти, 18 червня 2008 р. – К. : Парламентське видавництво, 2009. – С. 178–209.
6. Нестеренко Г. Роль системи освіти у становленні української політичної нації / Г. Нестеренко // Філософія освіти. – 2006. – № 2 (4). – С. 177–186.
7. Ніколаєнко С. М. Реформа вищої освіти України та Болонський процес: Інформаційні матеріали / С. М. Ніколаєнко. – К. : КНТЕУ, 2007. – 46 с.
8. Сохнич А. Інтеграція освіти і науки в європейську систему / А. Сохнич // Науково-інформаційний вісник Академії наук вищої освіти України. – 2009. – № 5 (66), листопад-грудень. – С. 95–102.
9. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К. : „К.І.С.”, 2003. – 296 с.
10. Цикин В. Болонский процесс и педагогическое образование / Вениамин Цикин // Філософія освіти. – 2008. – № 1 – 2 (7). – С. 277–296.
11. Чабала О. Болонський процес як одна з провідних тенденцій глобалізації сучасної освіти / Олег Чабала // Філософія освіти. – 2007. – № 1 (6). – С. 79–86.

Елена Уваркина

Украинское образование на пути к единому европейскому образовательному пространству
Трансформация украинского образования рассматривается в контексте Болонских деклараций.

Ключевые понятия: образование, трансформация образования, Болонский процесс.

Olena Uvarkina

Ukrainian Education on the Way to Common European Education Space
Ukrainian education transformation is reviewed in the context of the Bologna declarations.

Key Words: education, education transformation, Bologna process.

**Інноваційна
школа**

удк 37.011.3.001.76

**Ольга
ЛІСОВА**

Заступник директора з виховної роботи Авторської М. П. Гузика експериментальної спеціалізованої І-ІІІ ступенів школи-комплексу м. Южного Одеської області, вчитель історії, вчитель-методист, член обласного клубу „Творчість” при Одеському обласному інституті удосконалення вчителів, ведуча обласного майстер-класу з проблем виховання

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗБУДОВИ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ

Авторської школи М. П. Гузика – Школи духовності, інтелекту, здоров'я і радості

Педагогічний колектив школи впроваджує в практику виховної роботи нові підходи, спрямовані на створення системи виховання на основі християнської гуманізації життя школи. В основу системного підходу до здійснення виховного процесу в школі покладено диференційований підхід, враховано вікові особливості дітей, розвиток їх природного таланту, його основні ключові компетентності.

Основними завданнями виховного процесу в Авторській школі є такі: допомогти становленню людини, створити умови для постійної праці душі, яка є осмисленням себе, своєї сім'ї, свого народу, держави, людства.

Ключові слова: духовне виховання, концептуальні засади розвитку, оздоровчі методики, формування творчої особистості.

У педагогічній системі М. П. Гузика суть духовно-християнської гуманістичної філософсько-світоглядної основи, на якій вибудувана Концепція виховної роботи та її теоретичний і практичний контекст, викладена автором у **семи фундаментальних постулатах** (див. вріз на С. 20).

Завдання нової школи – надати кожному учневі можливість життєвого вибору, навчити його рухатися у просторі пошуків, допомогти виробити ціннісні погляди на світ, сформувані повноцінного духовного громадянина незалежної

держави, розвивати духовну та естетичну культуру, залучати до здорового способу життя, розвивати моральне орієнтування та самооцінку, почуття власної гідності, що є основою становлення гармонійно розвиненої особистості.

На мою думку, одним із провідних завдань виховної діяльності є формування духовності та моральних якостей учнів через світоглядно-культурологічний підхід. Тому в педагогічному процесі задіяні всі можливі джерела духовного розвитку – наука, мистецтво, філософія, релігія, реальна дій-

сність. Для реалізації цього завдання в Авторській школі було відкрито **Центр духовного виховання** учнів, метою якого є виховання духовної, високоосвіченої, високоморальної особистості шляхом формування загальнолюдських цінностей на ідеалах добра, справедливості, милосердя, взаєморозуміння, толерантності, що проходить під девізом „Духовність – спадщина божественної душі”.

Оновлена концепція розвитку духовності учнівської молоді повинна обов'язково враховувати її гуманітарний, соціальний, національний, аксіологічний, комунікативний та технологічний аспекти. Саме через це у школі впроваджено *морально-етичний виховний курс „Уроки духовності”*, що створений на засадах християнської етики та на основі апробованої вже „Програми християнської етики”, яка ведеться в Авторській школі з 1992 року. Цей курс спрямовано на відродження історичних і моральних традицій народу з метою оновлення морально-етичних засад духовності та культури. Завданням його є залучення молоді до пізнання духовної спадщини українського народу; ознайомлення зі світоглядно-релігійною проблематикою; виховання на основі загальнолюдських гуманістичних цінностей ідеалів добра, правди, свободи, любові, справедливості, совісті, людської гідності; формування потреби у формуванні морально-вольових якостей і рис характеру, готовності до морального самовиховання; виховання моральної свідомості, високоморального ставлення

ВІЗИТКА ШКОЛИ

Авторська М. П. Гузика експериментальна спеціалізована I-III ступенів школа-комплекс м. Южного Одеської області – перша Авторська школа України – заснована у 1987 році. Директор – *Гузик Микола Петрович*, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, удостоєний звання Народний учитель України, кандидат педагогічних наук.

У 1994 р. Авторська школа М. П. Гузика занесена до реєстру ЮНЕСКО як краща школа Європи. У 1998 р. школа стала експериментальним майданчиком АПН та МОН України. У 2001 р. – відзначена дипломом Всеукраїнського конкурсу АПН України „Золота фортуна”.

У 2003 і 2009 рр. школа перемогла у Всеукраїнському конкурсі-захисті сучасної моделі навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю. У 2003 р. увійшла до Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю, у 2009 р. визначена МОН України інформаційно-методичним центром Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю.

У 2005 р. – Авторська школа стала переможцем Всеукраїнського конкурсу „100 кращих шкіл України”, у 2011 р. – переможцем Міжнародного проекту „Флагман сучасної освіти України”, у 2012 р. – переможцем Міжнародного проекту „Пізнай Україну – пізнай себе. Культурні і духовні скарбниці України”.

Авторська школа М. П. Гузика включає:

- академічну школу (ліцей, гімназія);
- школу мистецтв (Южненська дитяча школа мистецтв);
- спортивну школу (Южненська дитячо-юнацька спортивна школа);
- школу-університет (коледж Одеського національного університету імені І. І. Мечникова).

Авторська школа М. П. Гузика – експериментальна школа всеукраїнського рівня, в якій проводиться науково-дослідницька робота щодо створення моделей особистісно орієнтованого навчання та виховання учнів. При школі відкрито низку експериментальних майданчиків – загальноосвітні школи № 1 і № 5 м. Енергодара Запорізької області, № 4 і № 7 м. Іллічівська Одеської області, № 1 м. Краснодона Луганської області, школа „Райдуга” м. Ялти АРК, Ананьївська школа-ліцей № 3 Одеської області, Ківерцівська загальноосвітня школа Волинської області. У них відпрацьовуються розроблені в Авторській школі М. П. Гузика моделі організації особистісного орієнтованого навчання та виховання учнів.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПОСТУЛАТИ

Постулат перший. Дитина є свідомим творінням Божим, посланим на землю для виконання певної місії згідно з Його планом світобудови. Із цього постулату випливає, що діти, яких Він доручає нам для виховання, мають при нашій допомозі адаптуватися до того завдання, яке вони повинні поступово виконувати кожної хвилини свого життя.

Постулат другий. Кожна дитина народжується з певними задатками основного таланту, які при правильному їх розвитку мають перерости в могутній інструмент для виконання її певного життєвого призначення. Із цього випливає, що основним завданням шкільного виховання дитини є відкриття усіх ключових задатків її основного таланту, створення умов для їх повної реалізації і динамічного розвитку в тих галузях діяльності, в яких вона має працювати, виконуючи свою життєву місію.

Постулат третій. Для розуміння своїх можливостей щодо реалізації себе відповідно до плану та волі Божої дитина має знати, що вона – унікальне Боже творіння, яке має фізичне тіло, нематеріальну душу і нематеріальний дух.

Нематеріальна душа – це й є неповторна, вічна особистість дитини, в якій утілені всі її бажання, емоції, воля, розум та інші якості. Нематеріальний вічний дух – це глибинна сутність дитини, призначена для управління душею і тілом від імені Бога. У ньому втілені її совість, інтуїція і механізми, що допомагають їй спілкуватися з духовним світом та розуміти його.

Постулат четвертий. Для усвідомлення дитиною її сутності, призначення та можливостей правильного функціонування її тіла, душі й духу їй першочергово потрібно відкрити Триєдиного Бога – Отця, Сина і Святого Духа. Без знання й розуміння свого Небесного Творця дитина не здатна пізнати Його волю щодо свого життя, відкрити й розвинути в собі потрібний природний талант. Результатом цього є нещастя й горе, відчуття непотрібності й безцільності свого існування на Землі.

Постулат п'ятий. Дитина може прийти до пізнання свого Небесного Отця тільки через Його Сина – Ісуса Христа. Тому дуже важливо в першу чергу відкрити їй Особистість Сина Божого і Його прагнення брати кожному дитину під свій захист.

Постулат шостий. Дух дитини повинен бути постійно пов'язаний із Триєдиним Богом, щоб мати силу боротися зі злом, жити відповідно до Слова Божого і мати правильний життєвий орієнтир, спрямований на досягнення Царства Небесного.

Постулат сьомий. Кінцевою метою духовного виховання дитини в школі повинно стати усвідомлення нею самою свого гріховного (Адамового) духу, необхідності отримати від Триєдиного Бога новий (Христовий) дух, відроджений до праведності та постійної турботи про динамічне зростання його сили й дієвості протягом усього подальшого життя.

Отже, виховання дитини в школі повинно опиратися на три наріжних камені:

- віру в Бога;
- прагнення до відродження духу через прийняття в своє серце Ісуса Христа як визволителя від гріхів;
- знання свого життєвого призначення й того таланту, за допомогою якого воно й буде виконуватись дитиною протягом життя.

до людей, правдивості й скромності, сміливості й мужності, товариськості й дружби; виховання почуттів толерантності та поваги до прав іншого.

Формами й методами, у яких втілюються ці завдання, є дискусії на теми моральних, культурних, етичних та естетичних аспектів життя; зустрічі з цікавими людьми – представниками християнського духовенства, літераторами, філософами, художниками, громадськими діячами; пізнання Святого Письма та Біблійних заповідей; вивчення особливостей національних традицій, обрядів, церковних свят; ознайомлення з культурними традиціями християнства – духовною музикою, іконописом, скульптурою, архітектурою, а також під час ранкової молитви, яку проводить духовний наставник, на уроках з основ християнської етики.

Виконання завдань морального виховання – це складний і багатогранний процес. Організуючи його, ми пам'ятаємо, що розвиток особистості відбувається під впливом багатьох факторів (родина, клас, школа, середовище однолітків, засоби масової інформації). Учні вже мають уявлення про загальнолюдські цінності, народну мораль, етичні категорії. Наше завдання – розвивати й поглиблювати уявлення учнів про ці постулати.

На мою думку, не менш важливою є й інтелектуально-пізнавальна діяльність учнів, тому й був створений *Центр інтелектуального розвитку* в нашій школі. Його мета – організація інтелектуально-

пізнавальної діяльності учнів шляхом формування емоційно-позитивного ставлення до навчання та знань. Центр працює під девізом „*Інтелект + освіта = успіх*” у таких формах: участь у всеукраїнських предметних турнірах, конкурсах, олімпіадах („Кенгуру”, „Патріот”, „Лелека”, „Ведмежа”, „Гринвіч”, „Срібний колосок”); предметних декадах (турнірах, змаганнях, захистах проектів, дискусіях); предметних вікторинах, конкурсах, брейн-рингах (позакласні заходи); захистах проектів (літній оздоровчий заклад для обдарованих дітей „Інтелект”).

Формування активної життєвої позиції та відповідальності за свої вчинки, створення бази для формування правової культури, необхідної для достатнього захисту прав, свобод та інтересів особистості є метою *правової освіти*, девіз якої — „Ми повинні знати свої права і обов’язки”. Рівень сформованості духовних, моральних, громадянських якостей учнів виявляється через їхню свідому участь у розробці та захисті різноманітних соціальних проектів.

Україна зараз на шляху розбудови правової держави, основним принципом якої є „державна для людини, а не людина для держави”. Максимальне дотримання прав людини — це своєрідний стандарт демократичних засад суспільства. Молоді громадяни України потребують особливої охорони й піклування, в тому числі й належного правового захисту. Тому актуальною була розробка соціального проекту „Захист прав молодих громадян України”

ПРІОРИТЕТИ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ

Одним із першочергових завдань в Авторській школі М. П. Гузика є посилення уваги до спеціальних досліджень, присвячених проблемам виховання *духовності* у підростаючого покоління. Гостра соціальна необхідність розробки сучасної концепції духовного розвитку особистості обумовлюється фундаментальними змінами у змісті й структурі соціокультурного буття, переоцінкою цінностей, що пояснюється поворотом суспільства до цивілізованого світу. Переосмисленню піддається методологічна парадигма педагогічної теорії і практики формування духовності. **Концептуальні засади духовного розвитку особистості** в Авторській школі потребують відмови від звичних стереотипів. За умови, коли в державі триває процес переосмислення життя, формується нове педагогічне бачення освіти, навчання та виховання спрямовуються на утвердження нової системи духовних цінностей, поміж яких найвищою є Людина.

Усі зазначені процеси та зміни в житті суспільства тісно пов’язані з реформуванням освіти, яка проводиться в Україні на державному рівні і таким чином спонукає педагогічних працівників до пошуку й упровадження нових педагогічних технологій у навчально-виховний процес. Духовна культура особистості базується на ідеї цілісності сучасного світу, єдності природного, соціального і духовного середовища проживання людини, історико-культурних традицій. Визначивши за *мету* підготовку майбутньої генерації інтелігенції, управлінської еліти, формування творчої особистості, вільної, відповідальної перед собою й суспільством та здатної жити в умовах середовища, що змінюється, педагогічний колектив Авторської школи М. П. Гузика перебуває у постійному творчому пошуку шляхів до духовного розвитку школярів.

Духовність ми визначаємо як гармонійну єдність морального, естетичного, інтелектуального й емоційного компонентів розвитку особистості. З цією метою ведеться пошук методичних прийомів, які б допомогли учням оволодіти практичними навичками й уміннями розкрити можливості їхнього розуму та психіки, відкрити шлях до дослідження власної душі, визначення очевидних і прихованих здібностей.

Вважаю, що *пріоритетним у виховній роботі* є забезпечення всебічного та гармонійного розвитку особистості, самовиховання й самореалізації, прагнення у діяльності керуватися загальнолюдськими цінностями, глибоко розуміти традиції свого народу. Тому *виховна діяльність Авторської школи спрямована на:*

- пізнання Бога й усвідомлення власної духовної сутності, зорієнтованої на досягнення Царства Божого;
- усвідомлення дитиною власного природного таланту, засвоєння методів і прийомів послугувати ним у реальному житті, а також досягати найкращих результатів у його розвитку;
- виховання християнського характеру, орієнтованого на постійне духовне зростання, служіння людям, громаді і суспільству;
- розвиток самостійного мислення дитини, її індивідуальних творчих здібностей за умови своєчасного відкриття в ній природних ключових задатків її таланту, його повної реалізації у навчально-виховному процесі;
- формування емоційного комплексу особистості, зокрема розвиток таких рис, як співчуття; доброта; справедливість; сприймання краси; терпимості; розуміння радості від тих, хто поряд; почуття власної гідності і гідності людини.

Тому важливою проблемою Авторської школи М. П. Гузика є виховання у дітей здатності до самостійного творчого мислення відповідно до самостійної творчої поведінки.

(обласний правовий турнір), участь у якому підтвердила високий рівень громадянської зрілості й правової свідомості вихованців Авторської школи. Учні беруть участь також і в правових турнірах всеукраїнського рівня, презентаціях проектів волонтерських груп (спільно з Міжнародним фондом „Каритас”) щодо профілактики торгівлі людьми, правових тижнях (дискусії, зустрічі з громадськими діячами, політиками, брейн-ринги, „круглі столи”, тренінги), налагоджена взаємодія з органами місцевого самоврядування, управлінням юстиції.

Діяльність *органу учнівського самоврядування „Майбутня еліта”*, співпраця з батьками через батьківські комітети, громадськістю, робота шкільних засобів масової інформації – прес-центру, телестудії сприяє демократизації шкільного середовища. Мета – виховання гармонійно-розвиненої, високоосвіченої, соціально активної людини, громадянина України, здатного самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову і соціально державу, виявляти національну гідність, знати свої обов’язки і права, цивілізовано відстоювати їх, поводитися компетентно, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізовуватися в соціумі, вміти самостійно обґрунтовувати власні рішення та активно, наполегливо реалізовувати їх.

Вважаю, що гармонійний розвиток особистості неможливий без естетичного виховання, завдання якого покладені на *Центр естетичного виховання*. Девіз його – „Жити серед краси, помічати красу, створювати її навколо себе”. Мета – цілеспрямоване й цілісне виховання поваги, розуміння багатств і цінностей світової культури, навчання культурі сприйняття прекрасного у різноманітті його проявів, а також залучення школярів до різних жанрів мистецтва – музики, живопису, хореографії, національних традицій та звичаїв.

На моє глибоке переконання, естетичному вихованню сприяє все, що оточує учнів. Це і шкільний простір,

який має бути оазою краси, пленери на природі, екскурсії („Яке прекрасне життя”), фотовиставки, відвідування міської художньої галереї; уроки художньої культури, музики, образотворчого мистецтва, виставки, вернісажі, участь у конкурсах і фестивалях („Чисті роси”, „Струмочки”, „Золотий лелека”, „Сяяння маленьких зірочок”, „Царський салон” (м. Ялта), конкурси малюнків тощо. Сприяє цьому й художня діяльність (театр „Від серця до серця”, словесно-художня діяльність, творчі конкурси „Осінній настрій”, „Міс Осінь”, літературно-музичні композиції „З коханими не розлучайтесь”, „Мистецтво, що звертається до серця” (присвячена творчості Лесі Українки), „Я візьму той рушник”, „Ми пам’ятаємо ваш подвиг, ветерани” тощо).

У нашій школі поширені й технології, що сприяють *збереженню здоров’я*. На мою думку, без фізичного здоров’я неможливий і гармонійний розвиток дитини. Тому й створені всі умови для отримання освіти, є сучасні засоби навчання. Діє у школі соціальна, правова, педагогічна, медико-психологічна підтримка дітей, створена атмосфера шанобливого ставлення до учнів; використовуються *оздоровчі методики*, що регулюють рухову активність (ранкові прогулянки, гімнастика тощо); ведеться облік періодів працездатності дітей на уроках, їх фізіологічних та вікових особливостей (зміна видів діяльності); створюється програма *оздоровлення* на уроках БЖД; використовується технологія „Музична терапія” (ігрові й хорові перерви, ритміка, виконання живої музики на перервах); емоційне розвантаження („Казки у ваш сон прийдуть” – тиха година з казковими героями); фізкультурні паузи (21-ша хвилина уроку – вправи для суглобів).

Формуються також *уміння, навички та знання щодо ціннісного ставлення до власного здоров’я і здоров’я тих, хто навколо, до здорового способу життя* (тренінги „Профілактика шкідливих звичок”, „Твоє здоров’я

– найвища цінність”, захист проектів „Ми – за здоровий спосіб життя”; участь у міських та обласних конкурсах „Молодь обирає здоров’я”). Девіз *спортивно-оздоровчої роботи* – „Турбота про здоров’я дитини – це перш за все турбота про гармонійний розвиток усіх фізичних та духовних сил, і цією гармонією є радість творчості” (В. А. Сухомлинський).

На мою думку, важливою ланкою роботи у вихованні дітей є також робота з **класними керівниками**, девіз якої – „Основна мета виховання – щаслива людина”. Ми керуємося такими принципами організації виховної роботи: єдиний для школи підхід до планування виховного процесу в цілому; системність і планованість діяльності; співробітництво з вихованцями та їх батьками для досягнення результатів виховання; орієнтація на інтереси, потреби й можливості кожної дитини. Форми роботи з класними керівниками такі: розробка методичних рекомендацій щодо ефективної організації виховного процесу; організація обміну педагогічним інноваційним досвідом для досягнення результатів виховання; підвищення професійного рівня педагогів та класних керівників з питань методики навчання й виховання; методична допомога при підготовці й участі у конкурсах „Учитель року”, „Класний керівник”; методичні рекомендації щодо проведення діагностичного дослідження.

У **роботі з батьками**, девіз якої – „Ми разом будемо майбутнє дитини”, ми намагаємося створити ситуацію співробітництва,

партнерства, сформувати у батьків відповідальність за виховання й розвиток дітей, відповідальне ставлення до проблем шкільного навчання. При цьому використовуємо такі форми роботи: аукціони ідей сімейної педагогіки (сімейні таємниці виховання); тематичні та індивідуальні консультації (ознайомлення з даними діагностичних досліджень, психолого-педагогічною літературою, зразками налаштованості на стиль спілкування з дітьми тощо); дні довіри – дні прийому батьків психологом; формула здорової сім’ї (презентація сімейних цінностей); залучення батьків до участі в класних та громадських заходах „День міста”, „Ми – дружна сім’я”, „Мій тато – найкращий”, „Посвята в ліцейсти”, „Ура – ми вже студенти!”, „Ми – найспортивніші!”; оформлення класних кабінетів та фотокуточків „Моя сім’я”; сімейні свята в класі (дні народження, новорічні ранки, свята мам і татусів, спільні екскурсії та поїздки). Співпрацюємо з батьківською громадою і в питаннях організації роботи батьківського активу, підвищуємо психолого-педагогічну компетентність батьків (форми роботи – батьківські комітети, шкільна рада, піклувальна рада, педагогічна рада).

Інноваційна школа

Співпрацюємо також і з *громадськими організаціями* – школою мистецтв, Палацом творчості дітей, юнацтва та молоді м. Южного, Центром соціальних служб молоді, Палацом культури ОПЗ „Дружба”, міським центром зайнятості, жіночою громадською організацією „Любава”, управлінням ОКСМП, радою ветеранів, міським музеєм, центральною міською бібліотекою, благодійними фондами (імені Є. Яценка; „Спадщина”), організацією „Спорт для всіх”, міжнародним фондом „Каритас”.

Моніторинг стану рівня вихованості учнів АШГ проводиться, щоб визначити результативність та дієвість виховної системи Авторської школи М. П. Гузика. Для цього використовується такий *інструментарій*: анкети, опитувальні листи, діагностичні карти, соціометричні дослідження стосунків у класі, „Рівень комфортності в класі”, „Чи справжній ти друг?”, „Чи вмієте ви спілкуватися”, „Особистість у класі”, „Школа для мене – це...”, „Будуємо піраміду життєвих пріоритетів”; психолог, класні керівники, вчителі етики). Підсумки виховної роботи проводяться через аналіз планів виховної роботи, аналіз проведених заходів, на нарадах класних керівників, малій педраді, педагогічній раді школи. Наведені нижче дані свідчать про *стан сформованості компетентностей та рівень вихованості учнів АШГ*:

- оцінка активної соціальної та громадянської життєвої позиції (9-11 кл. – 87 % учнів);
- рівень сформованості класного колективу (77 %);
- рівень соціально-комунікативного розвитку (63 %);
- рівень взаємостосунків та взаєморозуміння в сім'ї (80 %);
- рівень емоційно-вольового компоненту: відповідальність (89 %), самостійність (68 %), упевненість у собі (57 %), співчуття (93 %), самоконтроль (72 %), ініціативність (65 %);
- рівень розвитку мотиваційно-ціннісного компоненту (прагнення до морального самовдосконалення, позитивне налаштування на розвиток соціальної значимості, активності (79 %)).

Отже, *результативність та дієвість* виховної системи Авторської

школи М. П. Гузика полягає в тому, що вона:

- надає кожному учневі можливість життєвого вибору;
- навчає рухатись у просторі пошуків;
- допомагає виробити ціннісні погляди на світ;
- формує повноцінного духовного громадянина незалежної держави.

Такими є випускники Авторської школи (див. вріз на С. 25).

Але ми стурбовані подальшою долею молодого покоління всієї України і майбутнім держави. Нам відомий також правильний шлях виходу українського суспільства з цієї небезпечної ситуації. Тому ми можемо ініціювати й очолити громадянський національний рух для вирішення такої проблеми.

З цією метою на Всеукраїнському форумі педагогів-християн 15 червня 2011 р. у м. Южному Одеської області був прийнятий **МАНІФЕСТ**, який є **урочистим програмним зверненням до всіх громадян України**. У ньому зазначається, що нам потрібно відмовитись від атеїстичної, секулярної світоглядної основи виховання підростаючого покоління, а також від старої вітчизняної системи виховання. Суспільству потрібна така система навчання, яка дасть кожній молодій людині інструмент, за допомогою якого вона знайде своє місце в житті, стане для інших потрібною, яка зробить цінною для суспільної справи її особистісний і неповторний талант!

Талановита людина вміє самостійно керувати власним життям так, що від цього добре і їй, і суспільству. Талант не вимагає примусу до роботи та виконання юридичних і моральних законів, він завжди націлений на найвищу віддачу сил справі та найкращий результат. Потрібно запровадити в усіх ланках школи персоніфіковані програми, націлені на індивідуальний талант кожної дитини, зміст та стиль навчання, розвитку і виховання. Це означає, що навчально-виховний процес не повинен зосереджуватись тільки на академічному змісті, як це відбувається в усіх школах України, а потрібно враховувати реальні академічні здібності, бажання дитини і той

вид природних задатків, з яких згодом сформується її персональний талант.

Отже, слід зробити так, щоб академічні знання будь-якого обсягу, глибини чи рівня були інтегровані у той зміст і вид діяльності, які пов'язані з природним обдаруванням дитини. Тобто все, що вона знає з певного навчального предмету, повинно використовуватись як інструмент для розвитку таланту. Тільки тоді молодь, яка закінчуватиме школу, буде налаштована на високоморальне і духовне життя, пов'язане зі служінням людям; буде добре знати свої найкращі й найсильніші якості, що реалізуються через талант; буде налаштована на життя в середовищі, яке постійно змінюється і ускладнюється в царині форм праці; буде вільно користуватися сучасними засобами комунікації, серед яких на першому місці світова інформаційна павутина Internet; буде культурно проводити своє дозвілля, уникати тих примітивних форм, які культивуються серед сучасних школярів, – пияцтва, наркоманії, розпусти тощо.

Усвідомлюючи важливість радикальних змін в усіх сферах життя незалежної України, її національного відродження, педагогічний колектив школи впроваджує в практику виховної роботи нові підходи, спрямовані на створення системи виховання на основі християнської гуманізації життя школи. В основу системного підходу до здійснення виховного процесу в школі покладено диференційований підхід, враховувалися вікові особливості дітей, розвиток їх природного таланту, його основні ключові компетентності.

Основними завданнями виховного процесу в Авторській школі є такі: *допомогти становленню людини, створити умови для постійної праці душі, яка є осмисленням себе, своєї сім'ї, свого народу, держави, людства.* Саме праця душі покликана сприяти зародженню й прояву совісті, особистої відповідальності за власну долю, долю близьких і незнайомих людей. Педагоги навчають дітей моделювати духовний досвід, усвідомлювати, що

НАШІ ВИПУСКНИКИ

Випускники Авторської школи М. П. Гузика усвідомлюють особистісні перспективи конкурентноздатної поведінки (парадигмально-прогностичний компонент), визначають стратегію і тактику поведінки (інформаційно-змістовний компонент), володіють комунікативними та регулятивними навичками і вміннями (операційно-діяльнісний компонент), мають розвинені такі якості, як відповідальність, самостійність, впевненість у собі, співчуття, самоконтроль, ініціативність (емоційно-вольовий компонент), а також прагнення до морального самовдосконалення, позитивне налаштування на розвиток соціальної значимості, активності (мотиваційно-ціннісний компонент). Цьому сприяє і **кодекс честі гімназистів та ліцеїстів**, розроблений в Авторській школі М. П. Гузика:

*Живіть з Богом у серці –
це джерело духовності!
Шануйте свої корені –
це джерело пам'яті!
Творіть добро –
це джерело милосердя!
Розвивайте свої таланти –
це джерело успіху!
Шануйте братство ліцеїстів –
це джерело дружби!
Знаходьте час для роздумів –
це джерело знань!
Знаходьте час для мрії –
це шлях до зірок!*

МОДЕЛЬ ВИПУСКНИКА

Авторської школи М. П. Гузика:

Парадигмально-прогностичний компонент (усвідомлення особистісних перспектив конкурентноздатної поведінки).

Інформаційно-змістовний компонент (визначення стратегії і тактики поведінки).

Операційно-діяльнісний компонент (оволодіння комунікативними та регулятивними навичками і вміннями).

Емоційно-вольовий компонент (розвинені якості – відповідальність, самостійність, впевненість у собі, співчуття, самоконтроль, ініціативність).

Мотиваційно-ціннісний компонент (прагнення до морального самовдосконалення, позитивне налаштування на розвиток соціальної значимості, активності).

Інноваційна школа

ж це таке – „Я”. Духовна діяльність учня нерозривна з діяльністю творчою. Це ми враховували, обираючи єдину методичну тему „Оволодіння ефективними педагогічними технологіями й формування системи діагностики творчих можливостей і розвитку особистості учнів і вчителів”. Розвиток духовності неможливий без адекватно сформованої самооцінки, потреби в саморозвитку, продуктивного міжособистісного спілкування. Тому особлива увага в Авторській школі приділяється пошуку обдаро-

ваних учнів, створенню умов для розвитку їхніх здібностей.

У школі успішно реалізовується програма „Обдаровані діти”. Для підвищення психолого-педагогічної компетентності вчителів готуються методичні рекомендації щодо роботи з обдарованою молоддю. У цих анкетах представлено характеристику пізнавальної сфери учнів та їх вікових особливостей, а також аналіз міжособистісних стосунків з наданням рекомендацій щодо конкретних ситуацій. Гуманне ставлення до особистості можливе тоді, коли впроваджуються усі засоби самовдосконалення.

Суспільству потрібні люди з різноманітними талантами. Тому школа вишукує можливості для створення творчих об'єднань, щоб кожний учень зміг знайти своє місце. Обов'язковою умовою є право змінювати об'єднання з метою знайти справу, яка відповідає здібностям. Цих результатів можна досягти лише *дотримуючись таких правил:*

Вихованням не можна займатися самому, необхідні *співробітництво, солідарність, гармонія „я” і „ми”*.

Постійна *готовність* педагогів, учнів, батьків до сприйняття *нового, корисного, значимого*.

Вихованням не можна займатися всупереч волі мешканців шкільного простору. Хороше життя з примусу – погане життя, а за звичкою до примусу – вдвічі погане. Школа не стане хорошою, якщо в ній комусь буде незатишно.

Виховний процес – не результат, а *стан*.

Виховання *схоже на сад*, що повільно, роками й десятиліттями, розцвітає *під невпинною працею трудівників*, і яке швидко – за рік, два – дичавіє, якщо залишається без догляду.

Отже, кожен, хто займається вихованням:

- зможе дочекатися лише перших плодів,
- почує тільки перші боязкі слова вдячності,
- та й то, якщо жодного разу не присяде відпочити.

Як, утім, і кожен, хто чинить благо.

Ольга Лисова

Иновационные подходы к перестройке воспитательной системы Авторской школы Г. П. Гузика – Школы духовности, интеллекта, здоровья и радости

Педагогический коллектив школы внедряет в практику воспитательной работы новые подходы, направленные на создание системы воспитания на основе христианской гуманизации жизни школы. В основу системного подхода к осуществлению воспитательного процесса в школе положен дифференцированный подход, учтены вековые особенности детей, развитие их природного таланта, его основные ключевые компетентности.

Основными заданиями воспитательного процесса в Авторской школе являются такие: помочь становлению человека, создать условия для постоянного труда души, которая является осмыслением себя, своей семьи, своего народа, государства, человечества.

Ключевые слова: духовное воспитание, концептуальные основы развития, оздоровительные методики, формирование творческой личности.

Olga Lisova

Innovation Approaches to the Educational Systems Development of Author's School of M. Guzyk – the School of Spirituality, Intelligence, Health and Joy
New approaches aiming at creating education system based on Christian humanization of school life are implemented by school teaching staff. Differentiated approach is the basis of the systematic method used in the school educational process. Pupil's age peculiarities, revealing the talents and core competences are considered.

The main objectives of the educational process in the Author's school are as listed: assisting human formation, creating favourable conditions for permanent spiritual work (personal, family, nation, state and humanity comprehension).

Key Words: spiritual education, conceptual background of the development, sanative techniques, forming creative personality.

ПЕДАГОГІЧНІ ДРІБНИЦІ, З ЯКИХ ВИРОСТАЄ ДОСКОНАЛІСТЬ

Редакція журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” презентує педагогічній громадськості винаходи освітян і для освітян – педагогічні дрібнички. Їх виготовлення недороге, лише треба знати „що”, „як” і „навіщо” робити та вміти й хотіти так діяти. Користуватися ними так само легко, бо все залежить лише від бажання кожного з нас покращити умови, в яких ми живемо й працюємо, в яких плакаємо наше спільне майбутнє – молодь країни. Лише за умови наявності людської й педагогічної волі у кожного ми зможемо досягти значних результатів – Досконалість: перш за все, у здоров’ї, по-друге, у професійній майстерності та педагогічній умілості. Це варте уваги нашого читача – шкільного керівника!

Ключові слова: раціоналізації й винаходи у шкільному просторі, технології оздоровлення, фестиваль як альтернативна форма підвищення кваліфікації вчителів, інноваційний варіант профільної освіти.

У Національному культурному центрі „Український дім” у день відкриття міжнародної виставки „Сучасна освіта в Україні – 2012” (15 лютого 2012 року) редакцією журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” презентовано педагогічній громадськості винаходи освітян і для освітян. На стенді всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” учасники й гості виставки знайомилися з унікальними пропозиціями – педагогічними дрібничками – з яких виростає Досконалість, а досконалість, за висловом Мікеланджело, – це не дрібниця.

Учасники й гості виставки не лише побачили винаходи, а й змогли почути самих авторів методик, технологій, ініціаторів й організаторів альтернативних форм

в освіті країни, раціоналізаторів й винахідників, яких було запрошено редакцією нашого журналу на захід-презентацію „Гучний мікрофон: педагогічні дрібнички, з яких виростає Досконалість”, де демонструвалося те, що безкоштовно (або за мізерні кошти) гарантовано ефективно працює на освітній процес у школах, забезпечує зростання професіоналізму й майстерності вчителів і керівників шкіл, збереження здоров’я кожної дитини й педагога, а отже і кожного громадянина України.

До участі в „Гучному мікрофоні” долучилися вчені НАПН, педагоги, керівники МОНмолодьспорту й закладів освіти, герої сторінок проекту „Педагоги-новатори в Україні”.

З їх виступами знайомимо й Вас, шановний читачу, в цьому номері журналу.

Інноваційна
ШКОЛА

УДК
37.091.12.001.76:613.8

ОСВІТЯНСЬКІ
ПОДІЇ –
ЗВЕРНІМО
УВАГУ

Укладачі:
Ольга
Виговська,
Олексій
Виговський

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2012

27

ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДИРЕКТОРА В СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Іван ГОНЧАРЕНКО

Директор ЗОШ № 13 м. Полтави, дійсний член Міжнародної Академії біоенерго-технологій, заслужений працівник освіти України, герой проекту „Педагогіноватори в Україні”

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2012

З вересня 2011 року в школі почали діяти вугільні очищувачі повітря моєї конструкції у класних кімнатах.

Такий пристрій складається з пластикової труби, закритої з од-

ного боку комп'ютерним кулером (вентилятором для охолодження процесора комп'ютера), а з іншого – кільцем, обтягнутим марлею. В середині – березове вугілля, випалене та активоване водяною парою безпосередньо у школі. Живиться очищувач напругою 12 В.

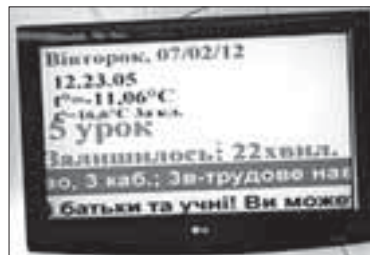
Споживана потужність – 1,5 Вт. Живлення відбувається комп'ютерною системою через пристрій виготовлений у школі і керований через COM порт програмою, розробленою мною. Ефект від роботи відчувається вже через 10 хвилин, але система вмикає фільтри о 22:00 год. і працюють вони до 5:00 год. ранку та на всіх перервах.

О 5:00 год. вже інша система вмикає опромі-

нювання класів ультрафіолетовими променями за допомогою стаціонарно встановлених ртутно-кварцових ламп. Вимикається система о 6:00 год., а з 7:00 год. до 8:00 год. відбувається провітрювання та вологе прибирання класів.

Таким чином, в ідеально підготовлених класах о 8:00 год. розпочинаються уроки. Наслідок: захворюваність у класах з ртутно-кварцевими лампами у 6,5 разів нижча у порівнянні з класами без них. На час написання цієї статті вже 22 кабінети обладнані лампами.

У школі з 1998 року діють дві інформаційно-цифрові системи, які вмикають та вимикають воду в туалетах, забезпечують дзвінки на уроки та з уроків, температуру повітря на шкільному подвір'ї та в класах, розклад уроків, транслюють на перервах програми шкільного телебачення, тощо.

У щоденному автоматизованому режимі відбувається вранішня зарядка, потреба у вчителів під час якої відпадає, оскільки цілодобово системою відеоспостереження ведеться запис.

Інноваційна школа

Педагогічні дрібниці, з яких виростає Досконалість

У зв'язку з тим, що тривалість уроків у початковій школі менша, ніж у середній та старшій, розроблена спеціальна комп'ютерна програма „Дзвінок”, яка й забезпечує дзвінки у початковій школі.

З метою нормалізації відносної вологості повітря в рекреації початкових класів встановлено фонтан „Русалонька”.

Він функціонує за принципом автоматичного вмикання. Фонтан оснащений кольоровим підсвічуванням.

Основою діяльності школи є розклад уроків. Для ефективного складання розкладу створена програма „Розклад СШ № 13”, що виконує розклад у трьох варіантах:

- „Предмет–кабінет”;
- „Учитель–кабінет”;
- „Учитель–класи”.

Розклад у варіантах „Предмет–кабінет”

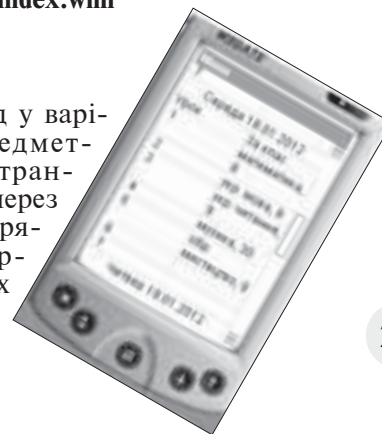
Понеділок 13.02.2012				
Група	7а	8а	9а	7б
1	Україна 1, 40 Україна 2, 32	Англійська 2, 31	Математика, 43	Хімія, 24 Англійська, 34
2	Англійська 1, 37 Французька мова 2, 40	Англійська 2, 31, 44	Україна, 43	Українська мова, 48 Математика, 34

та „Учитель–кабінет”

Розклад уроків СШ №1				
Сторонка № 07.02.2012 12:10				
Понеділок 13.02.2012				
Група	7а	8а	9а	7б
1	Жубенко, 40 Пасішайф, 32	Дагула, 37 Горова, 31	Александрова, 45	Хрещ, 24
2	Насольна, 37 Максименко, 40	Дагула, 31 Горова, 44	Пасішайф, 45	Мисюченко, 48

передається на шкільні Інтернет-сервери та на WAP-сервер, куди можна потрапити з мобільного телефону в мережі будь-якого оператора. Для цього варто лише набрати електронну адресу: <http://school13.kot.poltava.ua/index.wml>

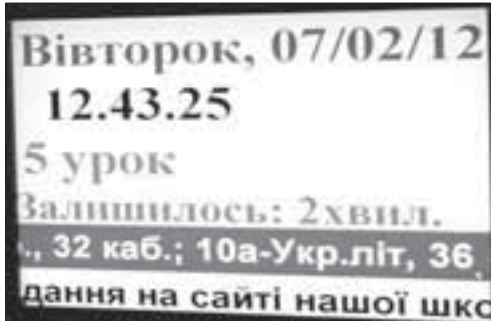
Розклад у варіанті „Предмет–кабінет” транслюється через рухливий рядок інформаційних систем.

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2012

Інноваційна школа

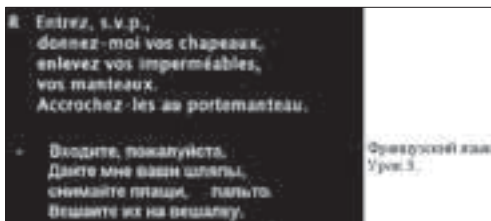
Педагогічні дрібниці, з яких виростає Досконалість

Програма розкладу керує також відмиканням замків: якщо за розкладом у кабінеті урок, то замок кабінету автоматично відкривається за 3 хвилини до початку уроку.

Крім того, програма економить електроенергію у кабінеті, адже світло не ввімкнеться, якщо за розкладом урок у кабінеті не проводиться.

У школі за сугестивною системою вивчається три іноземні мови: англійська, французька та німецька. Результативність такого навчання можна побачити на сайті школи <http://sch13.pi.net.ua/>. Один з елементів системи навчання передбачає використання відео-проекцій звуку та тексту іноземною і тексту рідною мовами одночасно. Для створення таких відеофільмів написана програма „Телетекст”, за допомогою якої створені фільми для усіх уроків усіх трьох мов.

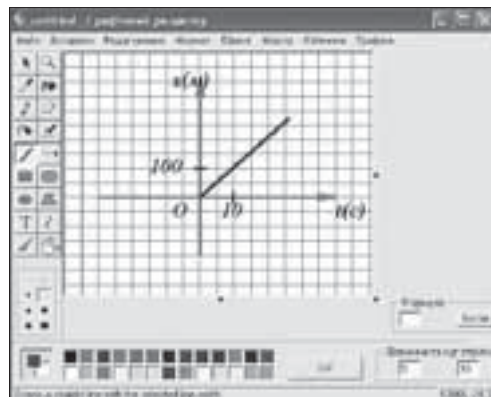
З 2000 року використовується метод перевірки індивідуальних домашніх завдань безпосередньо сервером. Такі завдання створюються учителями школи за допомогою програми „ІнтКонт”, тобто Інтернет-контроль. На сьогодні вона вже має 46 версій.

З метою спрощення роботи вчителя програма містить також редактор графіки, де натиском однієї клавіші можна створити систему координат, фізико-математичні графіки, покращити відскановані картини, тобто привести їх до комп'ютерного вигляду. У ній працює також Інтернет-редактор формул. Для зображення грецьких літер, математичних символів та значків функціонує віртуальна клавіатура. За допомогою клавіші „журнал” на сервері легко створити Інтернет-журнал, повністю готовий до роботи.

Програма виконує безліч функцій, які в майбутньому можуть полегшити роботу вчителя. Вона дозволяє створювати контролюючі Інтернет-завдання з будь-якого предмета як старшої, середньої, так і початкової школи.

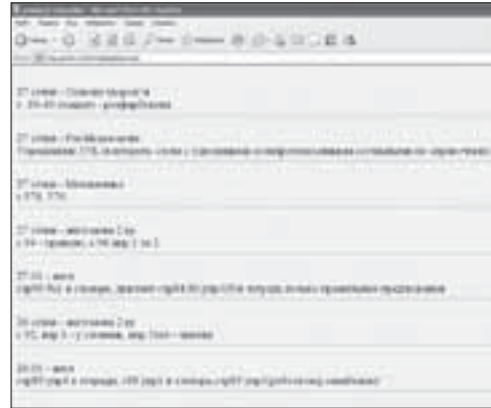
Кнопка „*Редактор графіки*” дозволяє будувати системи координат, створювати малюнки, інші види графіки. Зберігати зображення можна у форматах bmp, jpg та gif.

Є в програмі також редактор звуку і синтезатор іноземних мов.

„Синтезатор мовлення” дозволяє виготовляти контролюючі і навчаючі програми з іноземних мов: англійської британської й англійської американської, французької, німецької, іспанської та японської. Якщо в синтезатор ввести текст цими мовами, то отримаємо звуковий файл, записаний вибраною мовою та вставлений у Інтернет-домашнє завдання.

Кнопка „Вставити відео” дозволяє вмонтувати відео матеріал у програму. Вона багатофункціональна та має великий обсяг: близько 70Мб.

Математика	Питання	16.01	17.01	Ср	18.01	20.01	Ср	21.01	24.01	25.01	Ср
Бабен	10	9	10	9	10	9	10	9	10	9	10
Валчан	10	11	9	11	9	11	9	11	9	11	9
Величко	9	9	9	11	9	9	9	9	9	9	9
Добрян	10	9	10	9	10	9	10	9	10	9	10
Доган	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
Домашняк	10	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Іванченко	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Калаченко	4	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Параска	10	7	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Пирогов	4	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Синько	9	9	11	10	9	9	9	9	9	9	9
Степан	7	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
Степан	11	11	10	10	11	11	11	11	11	11	11
Тарас	10	9	10	9	10	9	10	9	10	9	10
Тарас	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Тарас	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9

Хочу зупинитися лише на створенні класних журналів у Інтернет-мережі. Журнали можна створювати як для цілого так і для частини класу, або для одного учня. Час створення та встановлення на сервері: 2–3 хвилини. Журнал може бути захищений паролем чи відкритий. Є сторінки для кожного вчителя, окремі сторінки для батьків та учнів.

Попередньо виставлені оцінки виправити не можна. Також виконується така функція як подання інформації про температуру повітря у класній кімнаті і меню шкільної їдальні.

Уже кілька років у школі діють Інтернет-щоденники, куди внесені домашні завдання з усіх предметів не лише для учнів усіх класів, але й для дітей підготовчих груп. Запис завдань

можливий тільки після введення пароля. Щоденник можна переглянути й через браузер мобільного телефону.

Звичайно вдалося розповісти не про всі, так би мовити, „дрібниці” Полтавської загальноосвітньої школи № 13. Не знаю чому, але **школа** вже 4 роки поспіль **посідає перше місце в Полтаві** за результатами предметних олімпіад серед загальноосвітніх шкіл та 2–3 місце серед ліцеїв та гімназій, і так само, на обласних. **То можливо, це не дрібниці?**

Від редакції

ВАРТО НАСЛІДУВАТИ, але чи зможемо?! Спробуймо!

Іван Дмитрович Гончаренко – герой проекту НАПН „Педагоги-новатори в Україні”. Радою Проекту з’ясовано, що такі стабільно високі результати навчання учнів школи, яку очолює Іван Дмитрович, є наслідком багатогранної діяльності її директора, який самотужки, завдяки власному творчому потенціалу й схильності до раціоналізації, маючи світлу голову, умілі руки, шире небайдуже серце, створив сучасну матеріальну базу, а також впровадив у шкільний навчально-виховний процес авторську сугестивну систему викладання різних предметів, систему реабілітації слабких учнів.

На громадських засадах він щедро передає всім бажаючим те, чого досяг сам. Ідуть до нього шкільними колективами і тут не лише полтавці, а й кияни та інші, й навіть гості із-за кордону захоплюються роботою Новатора.

Ми пишаємося Вами, раді, що Ви, Іване Дмитровичу, є в Україні!

МЕРЕЖЕВО-ІГРОВИЙ ПРИНЦИП ПРОФІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті продемонстровано поширення та застосування інтелектуальних проєктів (організація та здійснення ігрової діяльності), з метою впровадження профільної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах України, побудоване на багатолітньому досвіді всезростаючого інтересу до інтелектуальних ігор, запроваджених Київським міжнародним університетом з 2000 року.

Ключові слова: Школа функціонування, Школа розвитку, класи співпраці, інтелектуальні ігри.

**Світлана
РУДАКІВСЬКА**

Проректор з питань довузівської підготовки КМУ, професор

Серед сучасних культурологічних концепцій найбільш розповсюдженою є концепція ігрової культури. Розвиток культури, за теорією відомого її представника Й. Хейзинга (голландського культуролога, історика і філософа), відбувається у процесі гри. Уся культурна творчість – це гра. У чому ж полягає

культуротворча властивість гри? У тому, що людина навчається у власній уяві, в ігровій формі. На думку Й. Хейзинга, цілі епохи „грають” у пошуки ідеалу та шляхів його здійснення (з підручника „Культурологія”, К. : 2009 р., за редакцією Т. Б. Грищенка).

Ці та інші думки видатних філософів можуть слугувати аргументами для скептиків, які вважають, що ігровий принцип організації діяльності учнів є не досить сер-

йозним заняттям. Але наш багатолітній досвід свідчить про всезростаючий інтерес до інтелектуальних ігор, які запровадив Київський міжнародний університет з 2000 р.

Розповсюдженню наших інтелектуальних проєктів (організації та здійсненню ігрової діяльності), з метою впровадження профільної освіти, допомагає мережа підготовчих курсів по всій Україні. Тому ми можемо говорити про мережево-ігровий принцип профільної освіти (див. фото на С. 32, 35).

З цією метою розроблені програми „Інтелект”, „Партнери в освіті” та „Влада + освіта” (Схема 1).

АВТОРСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

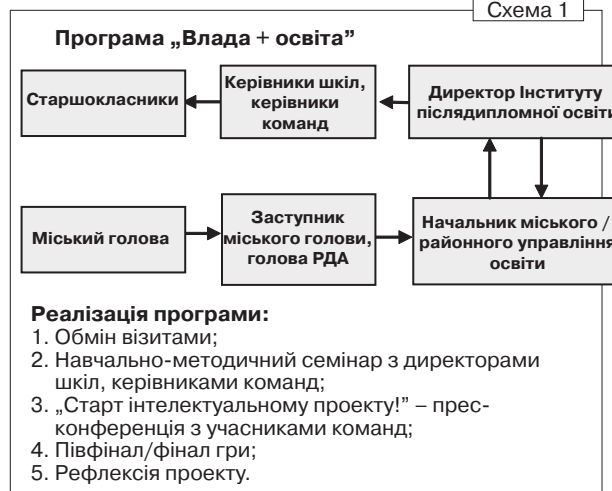
Профільне самовизначення, самовдосконалення й самоствердження старшокласників ефективно реалізуються в системі довузівської підготовки, структурними елементами якої є:

- 1) підготовче відділення, регіональні підготовчі курси;
- 2) профільні класи;
- 3) класи співпраці;
- 4) інтелектуальні проекти.

Ми розуміємо метафункціональну роль інтелектуальної гри як самостійну і всеохоплюючу, яка властива кожній зі структурних елементів профільно-орієнтованої системи довузівської підготовки.

Для дослідницького етапу експерименту характерна модель: освітній простір відкритий, спрямований на розвиток і активну інноваційну діяльність (Схема 3).

З метою вивчення питання впровадження профільного навчання у школах було проведено *ділову гру* з директорами шкіл району та працівниками районного відділу освіти. Оскільки ідея належала керівництву відділу освіти, потрібно було активізувати мислєдіяльність керівників шкіл, забезпечити шлях від традиційних форм роботи у напрямку перспективного розвитку навчальних закладів, осмислення здобутків і вироблення шляхів щодо реалізації прийнятих рішень; узгодження позицій учасників навчально-виховного

ДІЛОВА ГРА „ШЛЯХ ДО ПРОФІЛІЗАЦІЇ” (на матеріалах семінарів у Барішівському районі)

Було запропоновано 4 етапи ділової гри.

I. „Осмилення ідеї”. Всі учасники поділились на 2 групи. Першій групі було запропоновано висловити позицію „за” впровадження профілізації, знайти аргументи, які підтверджують актуальність, своєчасність, передбачений позитив, результат та ефективність профільного навчання у школах.

Іншій команді було запропоновано висловити позицію опонента – позицію „проти”, зосередивши увагу на проблемах, які виникають у процесі переходу на профільне навчання чи то у межах школи, чи то у межах району. *Результати висвітлені у Схемі 4.*

II. „Узгодження позицій. Профілізація очима учасників навчально-виховного процесу”. Другий етап ділової гри мав на меті побачити проблему очима учасників навчально-виховного процесу, і тому всім присутнім було запропоновано поділитися на 3 групи: одна група мала завдання висловити своє бачення проблеми очима дітей, друга – очима батьків, третя – очима вчителів.

III. „Забезпечення реалізації ідеї профілізації”. Оскільки цей процес потребує додаткових матеріальних затрат та заходів з боку керівництва району, було запропоновано кожному учаснику виконати індивідуальне завдання: написати рекомендації районній державній адміністрації та відділу освіти щодо подальших шляхів для впровадження профільного навчання в школах району.

IV. „Я-концепція. Мої кроки”. Останнім етапом ділової гри стало завдання самому собі – спланувати, спрогнозувати „Кроки директора школи щодо переходу на профільне навчання”.

Ділова гра „Шлях до профілізації” дозволила:

Визначити позиції „за” і „проти”, тобто окреслити позитивні пріоритети, що у перспективі забезпечать ефективність та результативність навчально-виховного процесу школи, району, та ті проблеми (позиція „проти”), які потрібно вирішити для впровадження профілізації.

Погляд на проблему очима дітей, вчителів, батьків дозволив „почути” думки зацікавлених сторін – тих, кому обирати майбутнє і тих, хто має забезпечити для цього усі належні умови.

Розуміючи, що успіх у справі – загальний – приходить до того, хто є партнерами в освіті, пролунали звернення-рекомендації до керівництва.

І на завершення: потрібно було поставити завдання собі „Я-концепція. Мої кроки” – як реальне втілення думок, пропозицій, рекомендацій.

Так ланцюжок „думка – ідея – дія” був завершений:

- визначення, виявлення позиції, осмилення ідеї;
- поглиблення думки, погляд з різних боків;
- узгодження позицій;
- планування перспектив;
- вироблення стратегії і тактики.

Завдання керівництву щодо створення умов для впровадження профілізації в школах району також були представлені в межах майже однакових питань:

- удосконалення матеріально-технічної бази;
- поліпшення фінансування;
- організація поглибленої роботи з кадрами;
- створення відповідних умов для учнів та вчителів;
- допомога у навчально-методичному забезпеченні; докорінне удосконалення методичної роботи.

процесу; вироблення тактики і стратегії вирішення проблеми у межах єдиного освітнього простору району (див. вріз).

Проаналізуємо результати кожного з етапів ділової гри окремо:

У Схемі 4 представлені змістовні елементи позиції „за” і „проти”.

Зрозуміло, що проблеми торкаються важливих питань:

- поліпшення матеріально-технічної бази;
- докорінної зміни пріоритетів у роботі з кадрами;
- врахування існуючих умов (малокомплектні школи, мала наповнюваність класів), які потребують як загальних заходів, так й індивідуального підходу до кожної школи, тобто індивідуальної програми розвитку кожної школи.

Але дуже важливим є той фактор, що у позиції „за” домінує *позиція Дитини* (Схема 5). Як бачимо, на кожну позицію „проти” є декілька позицій „за” тому що, щоб подолати всі проблеми („проти”) потрібно докласти чимало зусиль як з боку вчителів, керівників, так і з боку батьків.

Проаналізуємо бачення процесу профілізації очима учасників навчально-виховного процесу: батьків, дітей, вчителів. Всі позиції можна умовно поділити на такі напрями:

- гуманізація процесу навчання;
- зміцнення матеріально-технічної бази;
- створення у школі умов для переходу учнів на навчання за напрямами

профілізації, які враховували б здібності, інтереси та нахили всіх дітей;

- висока якість надання освітніх послуг, вимоги до вчителя;
- цікаві форми урочної та позаурочної діяльності;
- профорієнтаційна робота;
- забезпечення літературою.

Єдиний погляд на проблему передбачає *єдність підходів* і забезпечує сконцентрованість зусиль, що у свою чергу, є гарантією досягнення позитивних результатів.

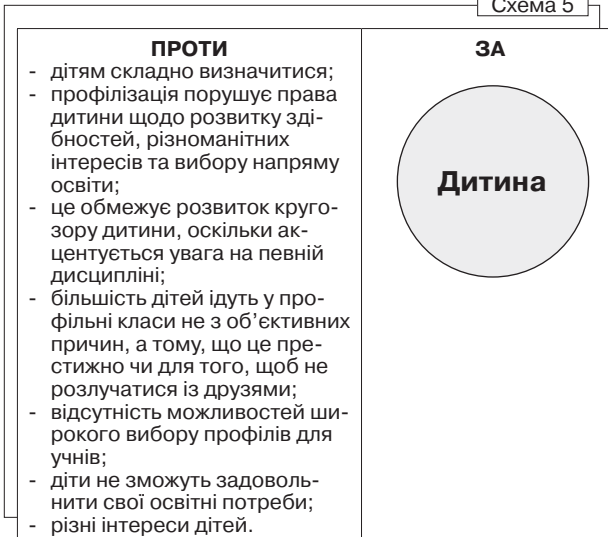
Практичне завдання щодо реальної програми дій кожного директора у напрямі **впровадження профілізації у своїй школі** можна уніфікувати за такою схемою:

1. Провести детальний аналіз реальної ситуації, що склалася в школі.
2. Організувати анкетування дітей, батьків, вчителів з метою аналізу інформації як необхідної умови для подальшого планування діяльності.
3. Проаналізувати педагогічний склад школи з метою впровадження пріоритетів у напрямку вдосконалення виховної, професійної, методичної роботи з кадрами.
4. Розробити навчальний план на наступний рік, враховуючи в інваріантній, варіативній частинах та спецкурсах максимальну можливість задоволення освітніх потреб дітей.
5. Створити в районі Центр профорієнтаційної роботи та Центр довузівської підготовки.

Схема 4

Схема 5

Презентація наших проектів під час проведення конкурсу „Первоцвіт”, Київ, 2012 р.

ІННОВАЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР

Характеристика гри	Назва гри	Партнери
Шлях до професії	„Ерудити правознавства”	Юридичний інститут
	„Менеджер”	Економічний факультет
	„Клуб майбутніх мільйонерів”	Інститут міжнародних відносин
Гра-подорож	„Захоплююче краєзнавство”	
Гра-дія, програма дій	„Як стати дипломатом”	Інститут психології та соціально-політичних наук
	„Як стати мером”	
	„Як стати лідером”	
Самопізнання та самореалізація	„Майбутній психолог і соціолог”	
Знання + розкриття творчого потенціалу	„Mr Know-All”	Інститут лінгвістики
Гра-творчість	У тісній співпраці з агенцією „Юнпрес” Палацу дітей та юнацтва „Creative-media”	Інститут журналістики
	„Зірка телебачення та кіно”	Інститут телебачення, кіно і театру

ВИСНОВКИ

Ідею профілізації, її стратегічні і тактичні завдання можна виконати за умови:

1. Здійснення реального партнерства в освіті: РДА – відділ освіти – школа;
2. Визнання за школою, ширше – освітою, пріоритетів у районі.
3. Докорінної зміни напрямів діяльності районного відділу освіти, зокрема методичного кабінету – від контролюючої функції до навчально-прогностичної.
4. Перебудови роботи з кадрами, з переважанням різноманітних напрямів професійного зростання спеціалістів.
5. Здійснення реального особистіснозорієнтованого навчання і виховання дітей:
 - „я хочу пізнати дитину якомога більше”;
 - „я хочу допомогти дитині якомога яскравіше проявити себе”;
 - „я хочу допомогти дитині в особистісному зростанні і у профільному самовизначенні”;
 - „я можу це зробити”
6. Організація переходу від Школи функціонування до Школи розвитку.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФІЛІЗАЦІЇ

- Інтелектуальна гра як основний засіб реалізації універсального підходу до профілізації дозволяє здійснювати більш *тонке диференційоване самовизначення особистості*. Розробка моделі такого самовизначення передбачає реалізацію індивідуальної траєкторії розвитку особистості.

ІННОВАЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ

- Створено систему інтелектуальних ігор з метою ефективного профільного самовизначення старшокласників у системі довузівської підготовки. Ігри виступають умовами та засобами профільного самовизначення старшокласника, його саморозвитку і самовдосконалення.
- Інтелектуальна гра в системі довузівської підготовки – це такий інструмент, який дозволяє ефективно виконати завдання щодо активного профільного, професійного самовизначення, бо сама гра містить *механізм виявлення знань*, навиків, задатків, нахилів, творчих здібностей особистості; а *успішна інтелектуальна гра*, яка проходить на особливому емоційному підйомі, – закріплює успішну інтелектуальну діяльність дитини і сприяє точному профільному професійному самовизначенню.
- Тому інтелектуальні ігри у системі довузівської підготовки є *новим видом* занять. Вони є інтелектуально-профільні, *людинорозвивальні, людиноцентричні, людинотворчі, людиноорозвивальні*, розроблені відповідно до нової „Педагогічної концепції людини” (автор О. І. Виговська).
- На відміну від традиційних інтелектуальних ігор, які виконують лише дидактичні завдання, наші інтелектуальні ігри спрямовані *на розвиток людини*, вони мають глибокий вплив на становлення особистості, а тому виконують *людинотворчу функцію* (за концепцією О. І. Виговської).

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ПРОФІЛІЗАЦІЇ

Протягом 5 років підтверджується позитивна тенденція:

- 75% учасників інтелектуальних проектів вступають до КИМУ;
- 25% – до інших ВНЗ.

Усі проекти є профільно-орієнтованими.

ПРОГРАМА ПРОФІЛАКТИКИ І КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ ТА ВИКРИВЛЕНЬ ХРЕБТА

на профілакторі Євмінова в умовах школи

Висвітлено проблему порушення постави, сколіотичних деформацій хребта у дітей шкільного віку і методи її вирішення за допомогою програми „Постава”, яка розроблена центром Євмінова. Викладено умови можливого обстеження дітей будь-якого навчального закладу і надання їм допомоги.

Сьогодні як ніколи спостерігається різке зниження фізичної активності (10 % від фізіологічної потреби) у підлітків, яке пов'язане зі зміною способу життя – надмірне захоплення

В'ячеслав ЄВМІНОВ

Президент
вертебрально-
оздоровчого центру
Євмінова

телевізором, комп'ютером. А ще відсутність пропаганди здорового способу життя засобами масової інформації, неналежні умови для занять фізичною культурою та спортом призводять до того,

що більше 90 % дітей мають порушення постави та сколіотичну деформацію хребта.

За результатами обстеження спеціалістів ця проблема з віком прогресує: сколіоз спостерігається у 10 % дітей 1-4 класів, у 5-8 класах вже 30 %, а в 9-11 класах понад 40 % (Схема 1).

За динамікою зрозуміло, що це не вроджені, а набуті деформації. Тому можна означити такі основні причини виникнення викривлень хребта:

- слабкість м'язового корсета через низький рівень фізичної активності;
- тривале перебування в неправильній позі (до цього може призвести занадто висока або низька парта, улюблена поза з опорою на одну руку або сидіння на одній підбраній нозі);
- погане освітлення в класі.

50 % і більше свого активного часу діти проводять у школі. Батьки дуже часто бувають зайняті на роботі і не можуть приділяти багато уваги дітям або просто вважають, що школа відповідальна не тільки за навчання дітей, але й за рівень їх здоров'я. Тому все частіше директори шкіл замислюються над цим питанням і шукають ефективних методів оздоровлення учнів.

Для виявлення порушень, а також для профілактики і лікування порушень постави та початкових форм викривлення хребта центром Євмінова була розроблена програма „Постава” (див. вріз).

Метод дозволяє визначити:

- вид порушення постави;
- наявність чи відсутність викривлень хребта й місце його локалізації;
- деформацію ніг і положення тазу;
- динаміку розвитку викривлення і ефективність його лікування.

Переваги методу:

- легкий у використанні;
- дозволяє отримати максимально повну графічну інформацію про стан хребта в сагітальній та фронтальній площині;
- дає можливість обстежувати дитину необмежену кількість разів без шкоди для здоров'я;
- дозволяє доступно і зорво пояснити батькам і дитині суть проблеми;
- отримані дані дають мож-

ливість розділити дітей на групи за видами викривлення для подальшої роботи з ними.

Які кроки необхідно зробити, щоб організувати обстеження? Для початку і в першу чергу потрібне бажання батьків і школи займатися цією проблемою, оскільки державна програма в найближчий час, ми переконані, працювати не буде.

Школа має надати приміщення і організувати процес обстеження. Бажано, щоб це був безперервний потік школярів. Приблизний час обстеження одного класу (30 учнів) – година. Це 120-150 дітей за один навчальний день. При такому графіку роботи школу можна обстежити за тиждень.

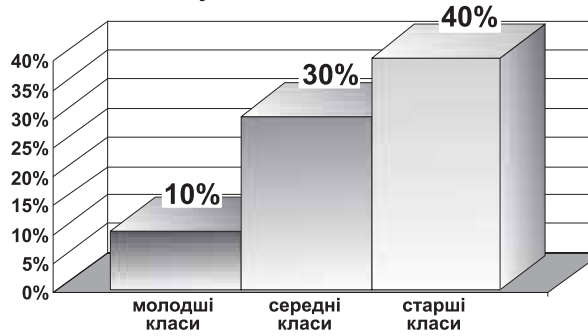
Обробка результатів проводиться в центрі Євменова і видається через деякий час батькам на батьківських зборах.

Після отриманих результатів школа повинна виділити викладача для проведення занять на профілакторах. Організація навчального процесу лишається повністю за школою. *Центр Євмінова надає необхідне обладнання і персонал для проведення обстеження:*

- команда з 2–3 лікарів;
- фон, підставка для обстежуваного, картки та інше;
- повні дані обстеження видаються директору школи після обробки всієї інформації;
- заповнюються і роздаються щоденники здоров'я кожному школяру з індивідуальною програмою занять;
- проводиться майстер-клас для викладачів, які будуть працювати зі школярами.

Отже, *центр Євмінова готовий надати допомогу усім зацікавленим у здоров'ї дітей, як батькам, так і педагогам.*

Схема 1 **Динаміка сколіозу у школярів залежно від класу**

Від редакції

НАЙПРОСТІШИЙ СПОСІБ БУТИ ЗДОРОВИМИ БАТЬКАМ І ДІТЯМ

Методика Євмінова – методика лікувальної фізкультури (кінетотерапії) для лікування, відновлення і профілактики захворювань хребта в будь-якому віці, запатентована, медично вивчена й затверджена Міністерством охорони здоров'я України.

Багато уваги спеціалісти Центру Євмінова приділяють розробці й упровадженню Дитячих Програм. Для виявлення порушень постави і сколіотичних деформацій хребта у дітей та підлітків, а також для профілактики і лікування порушень постави та початкових форм викривлення хребта центром Євмінова була розроблена програма „Постава”, яка включає в себе:

- спеціально сконструйований тренажер для занять за методикою – „Профілактор Євмінова”;
- щоденник здоров'я для школярів для визначення завдань і контролю фізичного навантаження;
- фотокомп'ютерне обстеження учнів шкіл з метою виявлення патологій хребта для подальшої розробки програми проведення занять та ін.

Спеціалісти Центру Євмінова постійно працюють над удосконаленням послуг. Результатом такої роботи стало започаткування нової послуги: *On-line кабінет*, яка допоможе людям з будь-якої точки планети, де є Інтернет-зв'язок, отримати консультацію спеціалістів Центру Євмінова.

Більш детально з методикою Євмінова та її результатами можна ознайомитися за статтями нашого журналу, а саме:

Євмінов В., Куделя І. Програма профілактики і корекції порушень постави та викривлень хребта на профілакторі Євмінова в умовах школи. – 2010. – №1. – С. 56–59.

Корольов Ю. Упровадження здоров'язберігаючих технологій. – 2010. – № 5. – С. 156–157.

Зі статті Юрія Корольова,
директора школи № 25 м. Києва:

„У СЗШ № 25 урок фізичної культури – основна форма фізичного виховання школяра. Заняття на профілакторі Євмінова вчителі фізкультури включають в основну частину уроку. Тривалість занять 5–10 хвилин.

Це дозволяє за відносно короткий термін при мінімальних затратах значно знизити рівень захворюваності хребта і поліпшити стан здоров'я дітей, підлітків і дорослих”.

ХАДУ – СОВРЕМЕННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОЗДОРОВЛЕНИЯ*

Автор технологии предлагает свою концепцию одно-временной нагрузки на мышечную систему сгибателей и разгибателей, мышц лица, позвоночника и малого таза. Доходчиво и доступно объясняет принцип воздействия „Системы „Хаду” на организм человека через мышечную систему и опорно-двигательный аппарат.

Чтобы практиковать эту систему, нужно только понимание, что человек сам своими силами может сохранить и укрепить здоровье.

Звиад АРАБУЛИ,
автор технологии „ХАДУ”

ЗДОРОВЬЕ И СВОБОДА ЛИЧНОСТИ

Наверное, каждому приходилось хоть раз в жизни потянуть мышцы шеи. Поворачивать голову становится больно, поэтому человек старается поворачиваться всем корпусом. Обратите внимание на следующий факт. Как только заболело в первый раз, организм стал избегать движений, которые могли бы привести к повторной боли. Этот механизм ограничения работает на подсознательном уровне, мы

ведь не контролируем все время положение нашей головы. То есть, какая-то частичка подсознания будет постоянно отслеживать эту проблему. А теперь представьте больные суставы. Лужу не перепрыгнешь. Широкий спортивный шаг остался в прошлом. Приходится выбирать дорогу, чтобы бордюр был пониже. А если больна спина, то надо следить за весом, который несете в руке. А если от остеохондроза не поднимается рука, значит, имейте дома табуретку, иначе чай с верхней полки не достать.

Любая проблема со здоровьем накладывает определенные ограничения на процесс нашей жизнедеятельности. Каждое ограничение – это маленькое „нет”, с которым вынужден мириться наш организм.

Технология всегда дает результат, если вы ее выполняете. А значит, ваше здоровье только в ваших руках!

Звиад Арабули

*Статья подготовлена Ольгой Выговской и Алексеем Выговским по книге: Арабули Звиад. Ваш позвоночник: Система оздоровления ХАДУ. – М. : ООО Издательство „София”, 2011. – 128 с.

Хотим мы того или нет, но наш мозг, частично сознательно, а большей частью бессознательно, будет следить за каждым таким „нет”. А если этих „нет” или ограничителей много? Это серьёзная работа, которая будет забирать на себя большие ресурсы. Это те ресурсы, которые могли бы пойти на развитие координации, интеллекта, творческих способностей или каких-то профессиональных навыков... Человек становится нервным, раздражительным, капризным. Ему просто некогда быть нормальным. Ресурсы мозга велики, но не безграничны. Поэтому, если значительная часть его занята обслуживанием проблем, на все остальное остается меньше свободных ресурсов.

Поэтому, здоровье есть высшая степень свободы. „Хаду” даёт человеку такую свободу.

Сначала уходит боль.

Потом появляется сила.

Потом снимается ограничение в движении.

Потом появляется масса энергии. Нет — море энергии, которую можно куда-то направить.

Потом просыпается угасший, казалось бы, когда-то творческий потенциал.

Потом вдруг замечаешь, что стабилизируется психика.

АВТОРСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ ОЗДОРОВЛЕНИЯ

Процесс жизнедеятельности живого организма можно представить в виде гармоничной совокупности множества больших и маленьких функций. Основной закон звучит так: *организм сохраняет или развивает только необходимые функции, невостребованные функции утрачиваются.*

Этому закону подчиняется вся наша жизнь. Мы учимся, приобретаем определенные навыки и сохраняем их до тех пор, пока пользуемся ими. Вспомните, как учили в школе таблицу умножения, квадраты и кубы целых чисел, десятичные логарифмы... Мы умели умножать в уме! А сейчас простейшие плюс и минус делаем только с калькулятором. Это естественно. Навык утрачивается от невостребованности. Мы забываем иностранный язык, который учили когда-то. То же самое касается силы, выносливости, скорости реакции, координации, закалки, слуха, зрения, иммунитета и т. д. Можно дополнить список проявлениями высшей нервной деятельности человека, такими как память, логическое мышление, творчество, интуиция, воля. Все эти навыки или способности сохраняются только пока они нужны, то есть — пока мы ими пользуемся.

Назначение тренировки в том и заключается, чтобы дать понять организму какую именно функцию надо развивать. Но стоит прервать тренировку, как организм начнет избавляться от любых навыков, которые когда-то были нужны. Почему он это делает? Потому, что сохранение любого навыка требует от организма определенных затрат энергии. А он (организм) категорически не хочет этого делать.

Все сущее стремится к состоянию покоя или энергетического минимума. Это один из фундаментальных принципов мироздания. Также и человеческий организм. Он стремится уменьшить свои функциональные возможности до минимума, что, в конце концов, ведет к смерти. А кто-то, наоборот, полагал, что организм хочет жить?

Жить хочет наше личностное, психоэмоциональное „Я”. Мы хотим творить, наслаждаться жизнью, реализовываться. А вот плотское „Я” жить не хочет совсем. Приблизить свою смерть легко. Для этого от человека буквально не требуется практически никаких усилий. Достаточно лишь бездействием позволить природе спокойно гнуть свою генеральную линию на убивание организма.

Для нашего организма нет приоритетных функций. Ему все равно о какой функции идет речь. Он готов нас убить за любую из них. Надежность всего организма определяется только слабым звеном.

Подведем итог. Первое — для сохранения здоровья необходимо, прежде всего, развивать самые слабые функциональные звенья. Второе — нет второстепенных функций. Ущербность любой из них может стоить нам жизни. Поэтому *надо тренировать все.*

ДВА ВИДА ТРЕНИРОВОК: СИЛА И ВЫНОСЛИВОСТЬ

Существует два принципиально разных вида тренировок: *тренировка силы* и *тренировка выносливости*.

Тренировка силы — это максимальное напряжение в короткий промежуток времени. Например, бег на 100 метров. Высочайшая скорость, которая требуется от спринтера во время забега, есть проявление в первую очередь взрывной силы атлета.

Тренировка выносливости — это средняя нагрузка на организм, но в течение достаточно длительного времени. Хорошим примером работы на выносливость является классический марафонский бег. Марафон — более двух часов работы всего организма, ведь в обеспечении работы мышц участвует полностью весь обмен веществ, а нервная система управляет и контролирует всеми процессами.

Итак, у нас два бегуна: один бежит быстро, а другой долго. Наши бегуны даже внешне отличаются.

У спринтера мышечной массы всегда больше, он более накачан. Марафонец обычно сухой, жилистый и невероятно выносливый. Объем мышц меньше чем у спринтера и это оправдано, ему бежать более двух часов и все это время мышцы надо кормить.

Если тренировка на выносливость может длиться до нескольких часов, то тренировка силы всегда очень коротка. При максимальной силовой нагрузке мышца уходит в отказ за время не более двух минут.

Помните основной закон: организм избавляется от ненужных функций. Развитие выносливости делает перегрузочные способности организма невосприимчивыми. Что это за перегрузочные способности? Это сила, прочность костей, эластичность связок и сосудов, запас мощности сердечной мышцы, стабильность нервной системы, запас по регуляторным функциям и так далее. Это тысячи функций организма.

Учитывая, что вся наша повседневная жизнь — это постоянная работа на выносливость, которую смело можно назвать утомляющей, то для развития здоровья, необходима чисто силовая тренировка.

Только силовая тренировка развивает перегрузочный запас функциональных возможностей организма. Поэтому, если хотите быть здоровыми, не оправдывайте свою лень и слабость тяжестью повседневной жизни. Обязательно и регулярно давайте своему организму силовую нагрузку. Только силовую тренировку можно назвать *развивающей*.

При таком подходе действительно можно построить как гармоничное тело, так и гармоничный, функционально развитый организм. И такой организм обязательно будет здоровым.

Потом приходит прекрасное ощущение того, что все в твоих руках — ты все успеешь.

Это ни с чем не сравнимое состояние тела, ума и духа. **Попробуйте и испытайте на себе! Вы не разочаруетесь.**

РАБОТА МОЗГА И ЗДОРОВЬЕ ЧЕЛОВЕКА

Физические или спортивные навыки человека, а также профессиональные, творческие, научные, речевые и другие существуют благодаря определенным связям в нашем мозге.

В детском возрасте, когда мозг растет и формируется, эти навыки, а значит и связи прокладываются по самому короткому маршруту. А значит, привычки и навыки, сформированные в детстве, оказываются более стойкими и качественными. Поэтому выдающегося спортсмена, музыканта, шахматиста, программиста надо готовить с детства.

В старшем возрасте нервные связи формируются уже не по самому оптимальному пути. Поэтому и координация чуть хуже и реакция медленнее и забывается все гораздо быстрее. Но есть и другая проблема. К старости от невосприимчивости начинают высыхать или умирать целые массивы нейронов в нашем мозгу. Тут уже не до формирования новых навыков. Сохранить бы хотя бы

часть того, что было приобретено ранее.

Представьте картину. Нужно передать сигнал из точки **А** в точку **В**. На прежнем пути следования участок высох. Сигнал не проходит. Можно назвать такой участок черной дырой, который поглощает все сигналы. Сигнал пропал в этой дыре и мозг будет пытаться найти окольный путь. Но на этом обходном пути тоже поджидает черная дыра. И на другом пути и на третьем. Короче, связи нет. Это означает, что какой-то навык утрачен или потерял качество. Например: ухудшилась память, пропало образное восприятие, пострадало логическое мышление. Обычная картина старческой деградации.

Забавно, что функциональную деградацию мозга некоторые пытаются компенсировать или вылечить медикаментозными препаратами. А вы пробовали накачать мышцы, глотая таблетки и не тренируясь физически? Это невозможно! И не потому, что таблетки неправильные или несовременные. Функциональную деградацию можно избежать только в одном случае – если тренировать свой организм.

Чем в большей степени будут востребованы возможности нашего организма и соответственно нерв-

ной системы, головного мозга, тем лучше он будет работать. Канадский нейрофизиолог Уайлдер Пенфилд составил карту представительства в коре головного мозга различных мышц и органов тела человека. Он использовал метод электрической стимуляции отдельных участков головного мозга, а также информацию, полученную в ходе сотен операций на мозге.

На рисунке хорошо видно, что за все тело, кисть и лицо отвечают приблизительно равные участки. Это означает, что если речь идет о развитии мозга, тренировать необходимо все. С телом понятно, а вот почему кисть требует к себе такого внимания? Наша рука уникальный инструмент. По количеству степеней свободы и по возможности координированной работы она не имеет себе равных.

А теперь самое интересное: кто, где и когда говорил вам, что тренировка мышц лица жизненно необходима? Та ежедневная работа, которую совершают мимические мышцы нашего лица, тренировкой не является. Это простое утомление. А тренировка должна быть развивающей. Как *это делается в „Хаду“*.

ФЕСТИВАЛЬ КАК НОВАЯ ФОРМА ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

Еще древние говорили: „Что ты спрятал, то пропало, что ты отдал – то твое”. Поэтому уже 15 лет Международный Фестиваль „Педагогика XXI века” собирает в Одессе, на берегу Черного моря, тех, кто накопил и с удовольствием делится своим интересным практическим опытом в сфере образования, просвещения и науки.

На Фестиваль приезжают, как говорится, других посмотреть и себя показать. Именно такой подход создает некую образовательную среду – школу педагогического мастерства – где каждый участник получает новый творческий опыт и повышает свою педагогическую квалификацию.

Лучшие методики и разработки представляют педагоги и учителя, воспитатели и работники культуры, искусства, науки, представители административных органов и общественных организаций из Украины, России, Белоруссии, Молдовы, других стран ближнего и дальнего зарубежья.

С 2002 г. на Фестивале проводятся конкурсы, ярмарки образовательных и просветительских программ, проектов, методических разработок и пособий („Мой лучший урок”, „Мое лучшее внеклассное мероприятие” и многие др.). Более 1000 участников провели мастер-классы, семинары и тренинги по своим авторским программам и разработкам. Лучшие из них, прошедшие научную и общественную экспертизу, были отмечены дипломами и сертификатами Фестиваля.

Педагогический Фестиваль, по сути, стал источником творческой энергии, новой образовательной технологией, знакомящей участников с идеями и концепциями педагогики нового времени (см. баннер на С. 46).

Зульфия МИНГАЖЕВА

Председатель оргкомитета Международного Фестиваля „Педагогика XXI века”, Президент международной общественной организации „Образование нового тысячелетия”

Татьяна ВОЛКОВСКАЯ

Методист Управления образования и науки Одесского городского совета, Председатель жюри Фестиваля

ВИЗИТКА ФЕСТИВАЛЯ

С 1997 г. в Одессе проходит Международный Фестиваль „Педагогика XXI века”. Инициатором фестиваля стала общественная организация „Мир через культуру” (председатель к.ф.н. Петр Мовчан) при поддержке Областного Управления образования и научной Одесской облгосадминистрации.

В результате работы оргкомитета Фестиваля в 2007 г. в Киеве была создана и зарегистрирована Международная общественная организация „Образование нового тысячелетия”.

С 2005 г. Фестиваль проходит при поддержке Национальной Академии педагогических наук Украины, Управления образования и науки Одесского городского совета.

Предметная область Фестиваля охватывает все сферы социально-образовательного пространства: от школы раннего развития до школы активного долголетия. Особое внимание уделяется работе с родителями, школе, семье и вопросам здоровья.

ВНИМАНИЕ!

Дорогие друзья!

Приглашаем вас принять участие в XVI Международном Фестивале „Педагогика XXI века”, который пройдет в период с 3 по 13 июля 2012 г. близ Одессы в курортной зоне Каролино-Бугаз на базе отдыха „Каролинка-2”.

Подробности на сайте: www.festival21.org

РЕЗУЛЬТАТИВНОСТЬ ФЕСТИВАЛЯ

Это, прежде всего, способность: обеспечивать очень быстрый и эффективный творческий прорыв

Інноваційна школа

Педагогічні дрібниці, з яких виростає Досконалість

сознания его участников к инновационным идеям и концепциям в педагогике XXI века; создавать единое образовательное пространство, единое энергетическое поле его участников, единый коллективный разум и, таким образом, становится источником творческой энергии, средством пробуждения новых способностей его участников.

Именно в этих результатах редакция усматривает способность Фестиваля стать новой формой повышения квалификации учителей и директоров школ.

Немалую роль в том, чтобы Фестиваль стал таким, играют сегодня и еще в большей степени будут иметь значение в будущем совместные усилия его организаторов, ученых, педагогов, библиотекарей, профессиональной прессы, т. е. творческого сообщества международной педагогической элиты, которые разделяют и поддерживают, утверждают и распространяют инновационные идеи Фестиваля.

Так, на XV Юбилейной международной выставке „Современное образование в Украине – 2012” по приглашению редакции на стенде нашего журнала экспонировалась среди других и эта идея, которая получила одобрение посетителей выставки. А члены оргкомитета Фестиваля: Зульфия Мингажева, Татьяна Волковская, Лариса Бартош, Татьяна Гребнёва, Светлана Коростелева за представление данной идеи награждены почетными дипломами выставки.

Ольга Выговская, Алексей Выговский Педагогические мелочи, из которых вырастает совершенство

Редакция журнала „Директор школы, лицея, гимназии” презентует педагогической общественности изобретения педагогов и для педагогов – педагогические безделушки. Их изготовление недорогое, лишь нужно знать „что” „как и „зачем” делать и уметь и хотеть так действовать. Пользоваться ими так же легко, ибо зависит все лишь от желания каждого из нас улучшить условия, в которых мы живем и работаем, в которых лелеем наше общее будущее – молодежь страны. Лишь при условии наличия человеческой и педагогической воли у каждого из нас достигнем значительных результатов – Совершенства: прежде всего, в здоровье, во-вторых, в профессиональном мастерстве и педагогической умелости. Это стоит внимания нашего читателя – школьного руководителя!

Ключевые слова: рационализации и изобретения в школьном пространстве, технологии оздоровления, фестиваль как альтернативная форма повышения квалификации учителей, инновационный вариант профильного образования.

Olga Vygovska, Oleksiy Vygovsky Little things in pedagogics that lead to perfection

Pedagogical little things – teachers' inventions for teachers – are described for the educators by the staff of the "Principal of school, lyceum, gymnasium" magazine. The inventions are usually cheap to make. One just needs to know "what", "how" and "why" to do and to be able and willing to act as prescribed. They are easy to use as well as it depends on one's willingness to improve living and working conditions in which the youth of the country grows which is our common future. Only under condition of our human and teacher will we can reach really significant results – Perfection. First of all it refers to health, second – the professional mastery and educational skills. It is worth of the school principal – our reader's attention!

Key Words: rationalization and inventions in the school space, sanitary technologies, festival as an alternative form of teachers' training, innovative profession-oriented education.

**МЕЖДУНАРОДНАЯ ОБЩЕСТВЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ
“ОБРАЗОВАНИЕ НОВОГО ТЫСЯЧЕЛЕТНЯ”
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФЕСТИВАЛЬ “ПЕДАГОГИКА XXI ВЕКА”**

«От гуманного образования – к гуманной жизни!»

Цели и задачи Фестиваля:

- Выявление эффективных образовательных программ и технологий, соответствующих духу времени, с целью внедрения их в образовательный процесс.
- Создание предпосылок к определению основ и принципов построения Школы Нового тысячелетия.
- Подготовка и переподготовка педагогов в соответствии с новыми целями и задачами Учителя XXI века.

Формы работы фестиваля:

- Научно-практические конференции «Новому веку – Новое образование»
- Педагогическая трибуна – темы: развитие, инновации, проблемы регионов и развитие образования.
- Фокус-группы «Жизненные условия ребенка»
- Мастерские мастерские и проектные лаборатории:
 - Школа инновационного развития;
 - Школа развития ребенка;
 - Школа жизни и здоровья;
 - Школа профессионального саморазвития;
 - Школа успеха;
 - Школа творчества и инноваций;
 - Академия свободного образования - Школа семьи;
 - Университет будущего детства - Школа детства;
- Мастер-классы и круглые столы.
- «Палитра Души» - арт-программа для всех участников Фестиваля (использование материалов цвета, звука, запаха, осязания и др.)
- «Ступени Знания» (уровни образовательных технологий, авторская программа и комплекс развивающих, познавательных, Со-Дви-творим, Фото- и арт-программ и др.)
- Детально-информационная программа «Школа XXI века», Вечерняя культурно-развлекательная программа

Фестиваль «Педагогика XXI века» проводится в г. Санкт-Петербурге с 1997 г. За 18 лет в составной фестивальной Школе педагогического мастерства приняли участие более 2000 учителей, педагогов-inovаторов, ученых и общественных деятелей Украины, стран СНГ и дальнего зарубежья.

С 2002 г. проводятся конкурсы, проекты образовательных и просветительских программ, проектов, методических разработок и сайтов («Мой лучший урок», «Мое лучшее инновационное мероприятие» и др.). Более 200-4 участников, ставших лауреатами конкурсов прошли научную и общественную экспертизу, были приглашены на семинары и сертификационные фестивали. Педагогический Фестиваль – это инновационная технология, обеспечивающая очень быстрый и эффективный творческий обмен опытом его участников и взаимодействие педагогов и компаний в начале XXI века. Фестиваль обладает способностью создавать единое образовательное пространство, единое энергетическое поле его участников, единый коллективный разум и, таким образом, становится источником творческой энергии, средством пробуждения новых способностей его участников.

www.festival21.org (048) 743-03-79, (050) 390 41 98, (093) 276 55 14

Фестиваль проходит при поддержке: Информационную поддержку осуществляют: В организации и проведении фестивалей участвуют:

ПЕДАГОГІКА ШКОЛИ

*„Педагогічний етюд” стане
традиційним С. 48*

*За якістю освіти нема однакових
загальноосвітніх навчальних закладів,
гімназій, коледжів, університетів..... С. 56*

*Українська мова в Інтернеті стає
привабливішою та доступнішою
для іноземців С. 63*

*Від школи до освітнього округу
сприяння здоров'ю..... С. 74*

*Гімназія, яка носить ім'я відомого
українського діяча П. Г. Тичини С. 71, 84*

„ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕТЮД”

ПРО КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ЗАХІД КАФЕДРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ ПОЛТАВСЬКОГО НПУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

У статті розглядається саморегуляція як основа алгоритму розв'язання педагогічної ситуації і педагогічної задачі.

Ключові слова: саморегуляція, педагогічна діяльність, педагогічна ситуація, педагогічна задача, алгоритм управління педагогічною ситуацією, педагогічний етюд.

Марина ГРИНЬОВА

Завідувач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, доктор педагогічних наук, професор

Юлія БОЛОВАЦЬКА

Асистент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту НПУ імені В. Г. Короленка

Модель само-регуляції О. А. Конопкіна об'єднує чотири регуляторні ланки, виділення кожної з яких пов'язано зі специфічною регуляторною функцією. Автор наголошує на незалежному існуванні таких ланок від психологічних засобів і способів реалізації довільної активності, що, фактично, означає представленість у моделі універсального механізму само-регуляції, який у той же час не обмежує індивідуальних проявів саморегулятивної активності. Це положення знайшло підтвердження в експериментальних дослідженнях В. Шоросанової. Дослідниця наголошує, що схожість структури регуляції, способів організації активності в жодному разі не означає одноманітності конкретних форм реалізації цієї активності, тому що досліджують у першу чергу операційний аспект процесу

саморегуляції, абстрагуючись від його змістовного аспекту, що дозволяє здійснити уніфікаційний підхід [1].

Отже, чотири ланки регуляції моделі О. А. Конопкіна:

1. Цілепокладання та утримання цілей. Саме ціль є системоутворюючим, вихідним компонентом психічної системи регуляції довільної активності.

2. Побудова моделі значущих умов. Ця ланка виконує роль джерела інформації про умови, необхідні для визначення програми реалізації цілі. Блок забезпечує усвідомлення та міру деталізації уявлень про умови реалізації цілі.

3. Планування та прогнозування цілей. У функцію блоку входить антиципація компонентного складу дій, способів та послідовності їх проведення.

4. Ланка контрольно-корекційних процесів. У функцію блоку входить контроль прийнятих рішень, що пронизує усі блоки регуляції, оскільки на кожній стадії діяльності відбувається контроль актуального

стану шляхом порівняння з прогнозованим.

Саморегуляція за своєю природою універсальна і може бути використана як корисний інструмент у будь-якій сфері життя та діяльності особистості. Але особливо незамінна вона там, де до організму людини ставляться підвищені вимоги. Відсутність відповідної інформації, зокрема знань про резервні можливості людини, нерідко створює неправильні уявлення про неї взагалі. Саморегуляція спрямована на розкриття можливостей людини, реалізацію її фізичного і творчого потенціалу. Вона необхідна для інтенсивної реабілітації, тобто для відновлення сил, ефективного налаштування на майбутню діяльність. Також вона корисна і для зняття негативних емоцій, переживань, що заважають налаштуватися на визначену роботу. Алгоритм організації діяльності відповідно до ланок саморегуляції дозволяє розв'язати будь-які педагогічні ситуації [2].

Педагогічна ситуація – це фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечності між досягнутим і бажаним рівнем вихованості, освіченості особистості (колективу, групи). Навчально-педагогічна ситуація – це цілеспрямовано створена викладачем ситуація, метою якої є залучення студентів до вирішення певних навчальних та життєвих проблем, що досягається шляхом обміну думками, ідеями, пропозиціями. Педагогічна ситуація – це факт, життєва

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Основою професійної діяльності педагога є саморегуляція, тобто здатність управляти власними психічними станами і поведінкою, щоб оптимальним чином діяти у складних педагогічних ситуаціях. Необхідність саморегуляції виникає в таких педагогічних ситуаціях:

- педагог стикається з важко вирішуваною, новою і незвичною для нього проблемою;
- проблема не має однозначного рішення або є декілька альтернативних його варіантів, і складно обрати оптимальний;
- педагог знаходиться у стані підвищеної емоційної та фізичної напруги, яка спонукає його до імпульсивних дій;
- рішення про те, як діяти, педагогу доводиться приймати, не роздумуючи, в умовах жорсткого дефіциту часу.

Діяльність педагога оцінюється зі сторони. Він постійно знаходиться під пильною увагою колег, студентів, інших людей. Часто недостатній рівень сформованості навичок саморегуляції призводить до непрофесійної поведінки викладача, нетактовного та не толерантного ставлення до студентів.

Саморегуляція – це вміння людини бачити кінцеву мету діяльності, самостійно знаходити оптимальні шляхи її досягнення і домагатися здійснення. Результатом саморегуляції є виховання спрямованості, організованості, вміння володіти собою. Саморегуляція має єдину для всіх видів діяльності структуру, яка складається з таких компонентів: мети діяльності, моделі значущих умов, програми дій, оцінки результатів та їхньої корекції. Саморегуляція – це здатність індивіда створити програму діяльності і на цій основі керувати своїми діями та станом [3].

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми саморегуляції поведінки особистості зокрема вивчали такі вчені, як О. А. Конопкін, Г. С. Нікіфоров А. К. Осніцький, І. А. Трофімова та ін. (окремі прояви саморегуляції в різних видах діяльності); Л. І. Божович, І. В. Дубровіна, В. С. Мухіна, І. С. Кон, І. І. Чеснокова та ін. (моральний розвиток особистості на різних вікових етапах); В. Е. Чудновський (моральну стійкість особистості); В. К. Котирло Є. В. Суботський, Г. С. Якобсон та ін. (моральний розвиток дітей дошкільного та молодшого шкільного віку); І. Д. Бех, В. В. Давидов, А. З. Зак, Б. В. Зейгарник, К. Н. Поливанова та ін. (проблему саморегуляції в дослідженнях рефлексії); І. Д. Бех, М. В. Савчин, С. Л. Рубінштейн, В. О. Татенко, В. А. Ядов, П. М. Якобсон та ін. (моральний вчинок як основу саморегуляції); Л. С. Виготський, А. І. Висоцький, В. А. Іванніков, В. К. Калін, В. К. Котирло, С. Л. Рубінштейн, В. І. Селіванов та ін. (вольову регуляцію особистості).

Педагоги-дослідники у спеціалізованій літературі приділяють увагу педагогічним ситуаціям, конфліктам та методам їх запобігання і розв'язання, що підкреслює важливість цих понять у педагогічній практиці.

Протягом останніх десятиліть проблема моделювання педагогічних ситуацій досліджувалась у працях І. А. Зязюна, Л. В. Кондрашової, Н. В. Кузьміної, Л. Ф. Спіріна та ін.

історія, з якою вихователь зіткнувся у повсякденній роботі, і яка породила педагогічні завдання, що потребують вирішення. Одні педагогічні ситуації дозволяють у процесі аналізу дій учнів швидко сформулювати педагогічні завдання, вирішити їх і ліквідувати ці ситуації. Інші — зустрічаються рідше. Вони складні, потребують тривалого часу для свого вирішення, а іноді й зовсім ніколи не розв'язуються [4].

В основі педагогічної ситуації можуть лежати такі конфлікти:

- невдоволення (негативне ставлення до кого-небудь, або чого-небудь);
- розбіжність (відсутність згоди через відмінність у думках, поглядах);
- протидія (дія, що перешкоджає іншій дії);
- протистояння (опір дії кого-небудь, чого-небудь);
- розрив (порушення зв'язку, узгодженості між чимось, кимсь).

Досі не викоренена деяка педагогічна самовпевненість: в очах більшості педагогів у конфлікті винен студент, а він, педагог, правий. Є два варіанти помилкової позиції педагога. Один — якась окрема помилка: неправильна оцінка знань студентів, нетактовність, незаслужене звинувачення. Все це вирішується просто: педагог повинен визнати свою помилку, пояснити її студентові. Хоч далеко не всі педагоги йдуть на це, однак така форма розв'язання конфлікту необхідна. Другий — дуже важкий варіант помилкової педагогічної позиції — принципово неправильне ставлення педагога до студента або професійно неправильна поведінка в педагогічній ситуації.

Уся педагогічна діяльність складається з ланцюга педагогічних ситуацій. Їх створюють як викладач, так і студенти, спонтанно і навмисне. Це не завжди конфлікти, але завжди суперечність між очікуваним і реальністю. Отже, педагогічна ситуація — це фрагмент педагогічної діяльності,

який містить суперечності між досягнутим і бажаним рівнями вихованості студентів і колективу, що їх враховує викладач, добираючи способи впливу, стимулюючи розвиток особистості.

Викладач усвідомлює педагогічні ситуації і формулює для себе завдання: *стратегічні* (як виховати у студентів почуття відповідальності, організованість), *тактичні* (розробка засобів обліку та контролю знань, активізація пізнавальної діяльності на заняттях) і *ситуативні* (як відреагувати на те, що хтось запізнився, не вивчив, не уважний на заняттях тощо). Майстерність викладача полягає в умінні перетворити ситуацію на педагогічну задачу, тобто спрямувати умови, що склалися, на перебудову стосунків, наближаючись до поставленої педагогічної мети. Ситуація може не стати педагогічною задачею, якщо викладач її не помічає або ігнорує. Таким чином, ситуація стає задачею в умовах цілеспрямованої педагогічної діяльності. Педагогічна задача — це виявлені в навчально-виховному процесі суперечності, які враховує викладач, стимулюючи розвиток особистості; це педагогічна мета, поставлена за певних умов. Розв'язання її — основа педагогічної майстерності, що актуалізує рівень професіоналізму педагога. Задача може бути дивергентною — мати кілька розв'язків, позитивний ефект яких буде залежати від установок, знань педагога, його здібностей, володіння педагогічною технікою.

Перелічимо *основні види педагогічних ситуацій*: напружене очікування; адаптація до нових умов; довірливі контакти; депресія; підтримка; вибір мети; розгубленість; успіх; обмірковування плану; мобілізація зусиль; наслідування (позитивного чи негативного); спілкування; примирення; задоволення інтересу; агресія; наполягання і взаємонаполягання; довіра; виконання доручення; колективна розмова; інтимна бесіда; конфлікт, що виникає; конкуренція;

сварка, бійка, насильство; зневажання; емоційний вибух.

Педагогічна ситуація визначається Н. В. Кузьміною як реальна обстановка в навчальній групі й у складній системі відносин учнів, яку потрібно враховувати при ухваленні рішення про способи впливу на них.

У педагогічних ситуаціях перед викладачем найбільше чітко постає завдання керування діяльністю студента. При його рішенні педагогу треба вміти приймати думку студента, імітувати його міркування, розуміти, як студент сприймає сформовану ситуацію, чому він діє саме так. У педагогічній ситуації викладач вступає в контакт зі студентами з приводу конкретного вчинку, дії.

Педагогічні ситуації можуть бути простими і складними. Перші відбуваються без зустрічного опору студентів через організацію їхнього поведіння у ВНЗ: протягом навчального дня викладач входить у широкий діапазон взаємин зі студентами з різних приводів: попереджає сварку між студентами, просить допомогти у підготовці до заняття, включається у розмову між студентами. У складних ситуаціях велике значення несуть емоційний стан викладача й студента, характер сформованих відносин зі співучасниками ситуації, вплив присутніх при цьому студентів. А результат рішення завжди має визначений ступінь успішності через важко прогнозоване поведіння учня в залежності від багатьох факторів, врахувати які викладачу практично неможливо. Часто у педагога з'являється прагнення вийти переможцем у протиборстві зі студентом, не піклуючись про те, як вийде із ситуації вихованець, як зміниться його відношення до викладача. Для викладача й студента педагогічні ситуації можуть бути школою пізнання інших людей і самого себе.

Пошук виходу з педагогічної ситуації є творчою задачею, яка може бути розв'язана за технологією наукового дослідження, де перший

етап – характеристика проблеми, другий – формулювання гіпотези її розв'язання, третій – експериментальна перевірка, четвертий – аналіз одержаних результатів та їх відповідності висунутій гіпотезі.

Розв'язання педагогічної ситуації включає такі основні етапи:

- чітке бачення і усвідомлення педагогічної проблеми, формулювання на її основі конкретної задачі;
- аналіз вихідних даних, який допоможе сформувати правильне педагогічне рішення (місце, час,

АЛГОРИТМ УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМИ СИТУАЦІЯМИ згідно з компонентами саморегуляції навчальної діяльності

Мета

1. Зберіть і запишіть незалежну інформацію, визначте проблему.
2. Чітко уявіть головну мету ситуації (результат діяльності).
3. Розберіться, чи потрібна студентові допомога (підтримка).

Модель значущих умов

1. Сформулюйте ситуацію (проблема, її учасники; стежте за змінами в ситуації, бо вони можуть змінити і навіть стимулювати проблему), зрозумійте причину, зберіть інформацію про учасників педагогічної ситуації (кого це стосується? які в кого ролі?).
2. Визначтесь із прийнятною для вас тактикою і технікою дій.
3. Обміркуйте якомога більше варіантів виходу із ситуації.
4. Проаналізуйте всі ці варіанти (плюси, мінуси).
5. Виберіть основний варіант.
6. Окресліть запасні варіанти.
7. Уявіть найгірший результат, який може бути за умов невдачі в усіх варіантах.

Програма діяльності

1. Вибравши основний шлях виходу із ситуації, забудьте про всі інші.
2. Складіть план дій (з термінами).
3. Заохочуйте, мотивуйте, налаштовуйте себе.
4. Починайте рішуче діяти за планом.

Оцінка і корекція результатів

Перевіряйте правильність дій (щоб, за потреби, змінити їх тактику чи техніку).

**Культурно-мистецький захід
„ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕТЮД”,
який був організований кафедрою педагогічної
майстерності та менеджменту Полтавського
національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка**

„Педагогічний етюд” відбувся 13 березня 2012 року у рамках Міжнародної науково-практичної конференції „Управління організацією навчально-виховного процесу в середній і вищій школі”, присвяченій пам'яті видатного полтавського просвітителя і педагога А. С. Макаренка. До участі у заході долучилося понад 300 осіб, які представляли різні регіони країни.

Протягом „Педагогічного етюду” викладачі кафедри педагогічної майстерності та менеджменту влаштували студентам майстер-клас з вирішення педагогічних ситуацій. Моделювали ситуації вихованці Полтавської гімназії № 6, ПТУ № 17, ПНВК „Паросток”, Полтавського багатопрофільного ліцею № 1 імені І. П. Котляревського, Малої академії мистецтв імені Р. Кириченко. Викладачі ж аналізували обставини та пропонували свої варіанти розв'язання складних ситуацій навчально-виховного процесу.

Варто відзначити зокрема запропоновану учнями ПТУ № 17 та учителем, магістрантом природничого факультету В. Барбіновим: **заняття проводить молодий вчитель, діти намагаються „зірвати” урок.**

Учень звертається до вчителя, який щойно зайшов до класу:

- *Ви виглядаєте дуже втомленим, мабуть вчора відзначали день міста?*
- *Ти — дуже уважний, але ж не турбуйся, це не перешкодить нашим заняттям, — відповів учитель і розпочав урок.*

Всі учні заспокоїлися, настала тиша, і раптом у класі хтось голосно засміявся. Коли вчитель, не встигнувши нічого сказати, питально і здивовано подивився на учня, що засміявся, той, зазираючи вчителю в очі, заявив:

- *Мені завжди смішно дивитися на Вас і хочеться сміятися, коли Ви починаєте вести заняття.*
- *Люблю веселих людей, а ще я радий, що створюю тобі позитивний настрій, — відповів вчитель і продовжував вести урок.*

Далі урок пройшов вже без провокацій зі сторони учнів.

Експертною радою було проаналізовано цю педагогічну ситуацію. За словами доцента кафедри педагогічної майстерності та менеджменту Пивовар Н. М., „це типова ситуація перевірки ще недосвідченого вчителя на його педагогічну майстерність. Своїми запитаннями учні провокують учителя, але він демонструє вміння керувати власним психологічним станом та поведінкою. Інший би вчитель не владнав ситуацію, якби мав нижчий рівень саморегуляції, в основі якої лежить дія, що перешкоджає іншій протидії. Вчитель реагує особливо і не опускається до їх рівня, а ставить собі педагогічну задачу — формування в учнів свідомої дисципліни. Іноді засоби і прийоми молодого вчителя недосконалі: „звернуся до батьків”, „зайдеш до мене”. Це говорить про необхідність педагогу працювати над розвитком власної педагогічної техніки. І принагідно, варто згадати слова древньогрецької поетеси Сафо, яка писала: „Если бушует гнев в твоём сердце, оберегай язык свой от лая”.

Оригінальними видалися педагогічні ситуації „Гламурні штучки та заучки”, яку підготували вихованці Полтавського багатопрофільного ліцею № 1 імені

внутрішні та зовнішні причини виникнення ситуації, індивідуальній віковій особливості її учасників);

- помилки у відношеннях викладача та студентів;
- **ф о р м у в а н н я** педагогічного задуму, перебір варіантів, висування гіпотези (плану дії з результатами, що прогноуються). При цьому слід подбати про активну роль у розв'язанні проблеми самих учнів, що забезпечить виховний момент педагогічної ситуації;
- матеріалізація задуму, гіпотези, плану дій із уточненням усіх деталей цього плану;
- підведення підсумків, критика, оцінка результатів творчої діяльності за головним критерієм: чи сприяло розв'язання цієї ситуації розвитку особистості учня — інтелектуальних, емоційних, моральних, вольових якостей [4].

Розв'язання педагогічної задачі *починається з аналізу ситуації* в цілісному процесі педагогічної діяльності: характеристики студентів, педагогів, їхніх стосунків, Внаслідок цього відбувається усвідомлення мотивів вчинків, специфіки умов, особливостей взаємин. Процес аналізу умов ситуації завершується на етапі *усвідомлення проблеми і формулювання задачі*. Розуміючи проблему, педагог конструє розвиток ситуації, припускаючи певні варіанти розгортання подій. Це третій етап — *роз-*

робка проекту рішення. Тут висуваються гіпотези (передбачення), вибудовується проект майбутньої педагогічної взаємодії (що робити; як; якими засобами) у вигляді певної конструктивної схеми. Цей етап потребує активного мислення педагога, його уяви. Викладач-майстер прагне, проаналізувавши ситуацію, залучити до її розв'язання громадську думку. Початківець нерідко віддає перевагу парній взаємодії, що ослаблює його позицію. Майстерність розв'язання задачі на цьому етапі полягає у спрямуванні активності особистості на її всебічний розвиток. Тут важливо подумки „приміряти” знайдений прийом, уявити можливі реакції на його вплив. Дуже важливо те, що, вибираючи прийоми, педагоги-майстри шукають причину виникнення небажаних ситуацій у собі, тому кожне їхнє рішення є кроком до гармонізації своєї діяльності, самовиховання.

Четвертий етап розв'язання педагогічної задачі — *практична реалізація запланованого рішення* — полягає у взаємодії викладача й студента, організації діяльності студентів як виникнення нових ситуацій, стимульованих викладачем для формування їхніх ціннісних орієнтацій і поведінки. Саме на цьому етапі викладачеві необхідно досягти гармонії, узгодженості власної діяльності з діяльністю студентів: активність педагога у розв'язанні проблеми має викликати зворотню активність студентів, установка викладача на взаємо-

І. П. Котляревського та „Іграшкові друзі”, що презентувала Мала академія мистецтв. Змодельовані ситуації мали вигляд театрального мюзиклу, де учні у вигляді різних стилів танцю, театральних постановок продемонстрували глядачам, що учнівський колектив є різнобічним і творчим, тому вчитель має застосовувати індивідуальний підхід до кожного з них.

Крім цього, у рамках Конференції було оголошено конкурс кращої педагогічної ситуації на приз декана природничого факультету, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогічної майстерності та менеджменту М. В. Гриньової. Заявки були надіслані з різних міст України: Миколаїв, Кіровоград, Рівне, Суми. За оцінкою експертної ради, яку представили викладачі кафедри педагогічної майстерності та менеджменту, перемогу здобув факультет культури й виховання Миколаївського державного аграрного університету.

Події в педагогічній ситуації розгорталися наступним чином. **Урок інформатики. Етап уроку: перевірка домашнього завдання.** Учитель викликає учня до дошки відповіді на запитання і розв'язати вправу, а учень відмовляється йти.

I варіант подій:

Вчитель: Діти, на сьогодні ви читали § 7 і вивчили основні означення та схему Фон Неймана? Я пропоную вийти до дошки, намалювати схему і розв'язати вправу Данилу Астахову.

Учень: Не хочу.

Вчитель: Чому? Ти не готовий до уроку? Не вчив вдома?

Учень мовчить.

Вчитель: Тоді сідай, 1 бал і давай мені щоденник.

Дії учня: (учень кидає щоденник на стіл учителя, сідая на місце і нічого не робить цілий урок, ще й заважає іншим).

II варіант подій:

Вчитель: Діти, на сьогодні ви читали § 7 і вивчили основні означення та схему Фон Неймана. Я пропоную вийти до дошки, намалювати схему і розв'язати вправу Данилу Астахову.

Учень: Не хочу.

Вчитель: Що ж, будемо використовувати допомогу класу. Діти, хто бажає вийти разом з Данилом і допомогти йому виконати завдання?

Дії учнів і вчителя: (Один з учнів піднімає руку і пропонує свою допомогу. Якщо не буде бажаних, то вчитель сам запропонує вийти сильному учневі).

Вчитель: Молодець, Миколо! Виходь до дошки і бери з собою Данила. Виконаєте завдання разом, але ти повинен пояснити Данилу хід розв'язання вправи, щоб він зміг розказати його всьому класу.

Дії учнів і вчителя: (Під час виконання завдань учнями біля дошки, вчитель повертається до класу і проводить фронтальну бесіду з іншими учнями).

Вчитель: Ну що ж, час вийшов. Давайте перевіримо роботу хлопців біля дошки. Данило, будь ласка, розкажи нам хід розв'язання вправи.

Дії учнів і вчителя: (Учень розповідає і пояснює розв'язок завдання. При необхідності можна запропонувати сильному учневі допомогати пояснювати певні етапи розв'язку завдання).

Вчитель: Молодці, хлопці! Гарно попрацювали в парі. Обидва отримуєте гарні оцінки. А якщо маєте бажання підвищити свої бали, то попрацюйте ще протягом уроку.

Висновок учителя: (Такими діями вчитель підвищує авторитет сильного учня в класі і дає змогу слабким та не підготовленим засвоїти базовий матеріал і отримати гарну оцінку).

Коментар експертної ради щодо розв'язання педагогічної ситуації: „Варіант категоричного заперечення учнем виходити до дошки й виконувати домашнє завдання повинен спонукати ґрунтовно розглянути цей факт, принаймні, з двох позицій. Перша – деякі психологічні проблеми в учня (комплекс неповноцінності, який часто формується шкільним соціумом – невстигаючий учень з поганою поведінкою), або шлях „самоствердження” в очах одноліток). Друга – певні проблеми у налагодженні педагогічної взаємодії учителя з учнями на уроці.

Що можна було б порадити вчителю у такій педагогічній ситуації? Насамперед, побудувати роботу на цьому етапі уроку з більшою кількістю динамічних груп, які б виконували різні завдання з однієї і тієї ж теми. Це дасть можливість згладити різкий контраст між невстигаючими і успішними учнями. Причому не слід боятися переміщення учнів у класі. Динамізм переміщення учнів, учнівських груп концентруватиме більше уваги на виконанні завдання, а не на виконавцях (у нашому випадку учень, який відмовився самостійно виконувати завдання).

Що ж стосується поведінки вчителя (коли прозвучала відкрита відмова учня виконувати завдання), то тут концептуальною є позиція налагодження педагогічної взаємодії. І в першому, і в другому варіантах вчитель викликає учня до дошки, але у другому варіанті ситуація виправляється завдяки більш підготовлених учнів. Якщо в класі визначені категорії невстигаючих і більш підготовлених учнів, то у прийомі „невстигаючий учень і шкільна дошка”, дошка завжди отримає перемогу над невстигаючим учнем. Тому у наведеному прикладі, аби встановити рівень засвоєння ЗУН, більш результативним буде інший метод. А саме, побудувати педагогічну позицію не над учнем (вийди до дошки і виріши задачу), а на рівні (обери собі товариша, з яким ти хочеш вирішити задачу), або навіть ще інакше (обери собі завдання, яке ти хочеш і зможеш вирішити, але ти знаєш яку оцінку отримаєш за виконану роботу)”.

Оригінальним режисерським ходом концертної програми стала **активна взаємодія ведучих та гляачів**. У рамках діалогу ведучі перевіряли у студентів знання базових елементів педагогічної майстерності.

Варто відзначити, що до організації та участі в етюді долучилися кращі мистецькі колективи і виконавці міста: зразкова циркова студія „Молодість” Миського будинку культури (керівники – Л. Семенова, М. Кривошапка), переможець обласного конкурсу „Юний віртуоз” лауреат міжнародного фестивалю „Квітка надії” В. Калужний, кандидати в майстри спорту, одна із найбільш титулованих танцювальних пар м. Полтави А. Боловацький, О. Колісніченко, зразковий хореографічний колектив „Пірует” Малої академії мистецтв імені Р. Кириченко (керівник Т. Олевська), ансамбль ударних інструментів природничого факультету під керівництвом Є. Дудника, переможець загальноуніверситетського конкурсу „Студент року – 2011” І. Чайка, переможниця вокального конкурсу „Пісенні крила Чураївни” В. Гриньова, віртуоз, композитор, лауреат Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів Б. Матвійчук, команда з аеробіки природничого факультету, учасниця шоу Х-фактор, переможницю фестивалю-конкурсу „Шукаємо таланти” М. Григорян, лауреати першої премії Міжнародного хореографічного конкурсу „АРТ ПРЕМ'ЄР” Народний ансамбль сучасного балету „Марія” (керівник – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хореографії М. Погребняк), доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту, соліст Українського народного хору „Калина” М. Герасименко, переможниця шоу „Україна має талант” О. Ковтун.

дію – підживитися прагненням студентів спільно розв'язувати проблему.

Особистісно орієнтовані навчально-педагогічні ситуації ведуть до усвідомлення студентами свого образу „Я” та адекватної позитивної самооцінки, тобто впливають на формування особистості, сприяють розширенню комунікативної компетенції.

Формування комунікативних умінь і навичок, розвиток здатності розуміти своїх вихованців, уміння залучати їх до активної навчально-виховної діяльності можливе лише у тому випадку, якщо вчитель ще під час навчання у ВНЗ змоделює різні педагогічні ситуації, типові для школи. При цьому найбільш ефективними є ділові ігри, комунікативні тренінги, педагогічні замальовки у стилі театралізованого дійства, педагогічні етюди.

Під педагогічним етюдом розуміється вправа, яка служить для розвитку та вдосконалення педагогічної майстерності і складається з різних сценічних дій, імпровізованих чи заздалегідь розроблених викладачем (див. вріз).

Цього року культурно-мистецький захід „Педагогічний етюд” у стінах педуніверситету відбувся вперше, але маємо надію, що його проведення стане традиційним. Адже, моделювання педагогічних ситуацій і залучення до них студентів сприяє формуванню позитивного ставлення до професії вчителя, набуття досвіду з розв'язання педагогічних проблем. Включення студентів у ситуації, які

моделюють їхню майбутню професійну діяльність, дає змогу осмислити працю педагога, усвідомити способи і шляхи свого професійного становлення. Метод моделювання педагогічних ситуацій закріплює установки, цінності, орієнтації майбутнього вчителя, дає змогу переконатися у своїх професійних можливостях і здібностях, удосконалити їх.

Висновок. Педагогічна ситуація – сукупність умов і обставин, які вимагають швидко приймати педагогічно правильні рішення. Педагогічні ситуації виникають часто, і педагог повинен бути готовим до їх розв'язання, володіти механізмами саморегуляції, уміннями передбачати ситуацію, готовністю впливати на неї, що зміцнює авторитет педагога, розвиває його творчу активність та педагогічну майстерність. У педагогічній ситуації центральним елементом є суб'єкт, у завданні – знакова модель, а в проблемі – суперечності.

Визначимо заходи, які сприяють більш ефективному управлінню педагогічними ситуаціями:

- практикуми для викладачів, кураторів, студентського активу щодо визначення способу розв'язання педагогічної ситуації;
- засідання методичних рад, тренінги, моделювання педагогічних ситуацій та управління ними;
- робота з академічною групою;
- індивідуальна корекційна робота педагога;
- створення комфорту для спільної діяльності педа-

гогічного й студентського колективів;

- технології освіти і самоосвіти протягом життя викладачів, кураторів, студентів;
- ділові ігри, комунікативні тренінги, педагогічні замальовки у стилі театралізованого дійства, педагогічні етюди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриньова М. В. Психологічні основи саморегуляції педагога // Імідж сучасного педагога № 7–8 (86–87). – 2008. – С. 71–75.
2. Гриньова М. В. Саморегуляція як основа навчальної діяльності вчителів природничих дисциплін // Імідж сучасного педагога № 8–9 (117–118). – 2011. – С. 53–55.
3. Гриньова М. В. Саморегуляція. – Полтава : АСМІ. – 2008. – 268 с.
4. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф., Мирошник О. Г., Семиченко В. А., Кривонос Н. М. Педагогічна майстерність : Підручник / за ред. І. А. Зязюна. – 3-те вид., допов. і переробл. К. : СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.

Марина Гринева, Юлия Боловацкая
«Педагогический этюд». О культурно-художественном мероприятии кафедры педагогического мастерства и менеджмента полтавского нпу имени В.Г. Короленко
В статье рассматривается саморегуляция как основа алгоритма решения педагогической ситуации и педагогической задачи.

Ключевые слова: саморегуляция, педагогическая деятельность, педагогическая ситуация, педагогическая задача, алгоритм управления педагогической ситуацией, педагогический этюд.

Maryna Grynyova, Yulia Bolovatska
«Pedagogical essay». About cultural and artistic activity of the Department of Pedagogic Mastery and Management of Poltava National Pedagogical University of V. Korolenko
Self-regulation as the background for solving educational situations and educational problems algorithm is described.

Key Words: self-regulation, teaching activity, teaching situation, pedagogical task, the algorithm of management teaching situation, pedagogical essay.

„НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ЯКОСТІ” З ОГЛЯДУ НА МОДЕРНІЗАЦІЮ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються взаємозв'язок і взаємозалежність між державою, економікою та освітою на сучасному етапі модернізації системи освіти в Україні.

Ключові слова: держава, економіка, освіта, іноземні мови.

**Людмила
ПЕТЬКО**

Доцент НПУ імені
М. П. Драгоманова, кандидат
педагогічних наук

Одним із головних результатів III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти (Київ, 2011) стало ухвалення Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [7, С. 25–44], що стало закономірним процесом до виконання Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [4], яке передбачає також і реформу системи освіти [4, С. 29–32], за мету якої визначено підвищення конкурентоспроможності української освіти, інтеграцію системи української освіти в єдиний європейський освітній простір [4, С. 30].

Серед проблем у системі освіти чітко виокремлено такі: невідповідність якості освіти сучасним вимогам; 20 % роботодавців указують на невідповідність кваліфікації працівників займаних

посади; надмірна кількість пільг при вступі до ВНЗ, що обмежує доступ до вищої освіти абітурієнтам з високим рівнем знань; наростання диспропорції між підготовкою фахівців і попитом на них на ринку праці та ін.

Виходячи з цього, виокремлено такі завдання, що поставили для досягнення мети реформи системи освіти: удосконалення системи управління освітою, підвищення якості освіти, забезпечення доступності до якісної освіти, підвищення ефективного фінансування освіти [4, С. 30].

З огляду на це, не можна не виступити опонентом статті О. Олійника [9, С. 92–97] щодо формування економічної культури керівника навчального закладу, де, на нашу думку, на перше місце крім професійної компетенції виходить саме *економічна компетенція* керівника будь якого освітнього закладу, на підготовку яких скеровані саме магістерські програми [10; 11; 12] у галузі менеджменту освіти. Теза про те, що „економічна культура людини – це економічні знання, уміння і навички людини, що дають їй змогу з *користю* для себе і суспільства здійснювати

господарську діяльність” [9, С. 95], а далі йде висновок автора „економічна культура – складна багатофакторна система знань, вмінь та навиків, практична реалізація яких дозволить сформувати у керівника ВНЗ: спроможність обирати оптимальні та раціональні способи і методи управління ВНЗ; стратегічне бачення шляхів розвитку ВНЗ, ... розробки інноваційних механізмів фінансування” і т. п. [9, С. 97].

Економічна культура – це набагато вужче, ніж економічна компетенція керівника. А будь-який освітній заклад виступає, говорячи економічною мовою, – економічним підприємством, яке підкорюється економічним законам: *закон вартості* (у нашому випадку – навчання), *закон попиту* (на ринку праці випускників коледжів, вишів) і *пропозиції* (кількість випускників із дипломами ВНЗ, які не потрібні на ринку праці), а далі можна виокремити конкурентоспроможність (освітнього закладу), механізм управління стратегією розвитку освітнім закладом; ефективність навчального процесу, шляхи і методи досягнення (освітнім закладом) найкращих результатів; розробка бізнес-плану (це план розвитку освітнього закладу, який необхідний для освоєння нових сфер діяльності) і т. п.

Тобто керівник освітнього закладу повинен чітко орієнтуватися в галузі сучасних економічних знань і менеджменту (а на нашу думку, мати знання ще і в галузі правовідносин), що чітко визначено в Реформі системи освіти [15, С. 29–

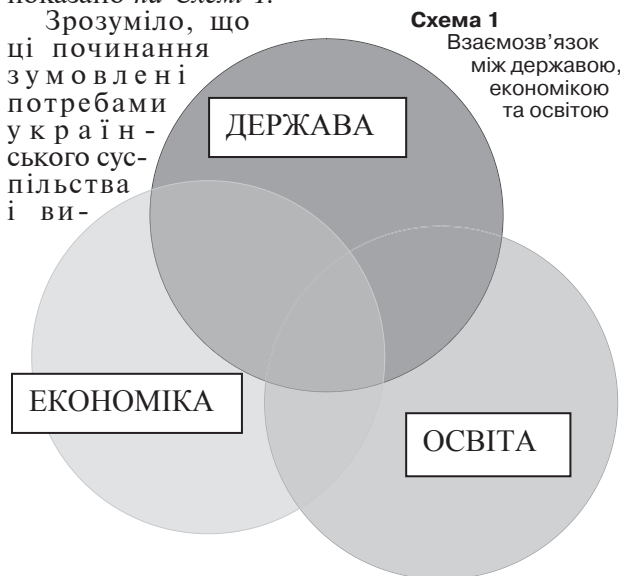
32]. На підставі сказаного вище постало питання підготовки керівних кадрів (резерву) в галузі освіти.

Зараз в українському суспільстві широко обговорюється процес модернізації сучасної освіти, проект Закону про освіту, який охоплює всі її ланки – від дошкільної до післядипломної, тому що з освітніми послугами пов’язані усі верстви населення.

Тема освіти останнім часом постійно присутня у виступах державних діячів, обговорюється в аналітичних та політичних програмах на телебаченні, що позитивно впливає на ставлення соціуму до освіти.

Модернізація реформування, перебудови освіти виступає неперервним процесом і відбувається в усьому світі. Реформи, інновації в освітній системі необхідні для розвитку української нації, економічного зростання країни. З приводу цього можна визначити три взаємопов’язані ланки: держава, економіка, освіта, що показано на *Схемі 1*.

Зрозуміло, що ці починання зумовлені потребами українського суспільства і ви-

ТЕОРІЯ РИНКІВ З АСИМЕТРИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ

Ця теорія (автори – Нобелівські лауреати Дж. Акерлоф і М. Спенс) стала лідером економічної науки кінця 20 століття [1]. У XXI ст. моделі з недосконалою інформацією виступають окремою частиною аналітичного апарату будь-якої фундаментальної науки.

Дж. Акерлоф (George A. Akerlof) в есе „Ринок лимонів” заклад основу теорії економіки інформації (economics of information) [18, С. 27–38], де концепція *недосконалої інформації* через її універсальність і доступність почала використовуватися в різних прикладних галузях.

У статті „The Economics of ‘Tagging’ as Applied to the Optimal Income Tax, Welfare Programs, and Manpower Planning” Дж. Акерлоф описує активність працівників, їх здатність виконувати складні види робіт, визначає таких робітників, які можуть виконувати тільки легку роботу, розподіляє їх на кваліфікованих (skilled) та некваліфікованих (unskilled) [18, С. 106–107].

Висновок Дж. Акерлофа щодо підготовки спеціалістів для ринку праці (ці функції виконують заклади освіти) – невтішний: некваліфіковані працівники непотрібні на ринку праці. Економіка – це змагання, де приймають участь професії, в яких попитом користуються фахівці, з високою кваліфікацією. Наприклад, слюсар повинен виконувати висококваліфіковану роботу за своєю спеціальністю найманий працівник мусить бути спроможним виконувати декілька видів роботи (тобто бути багатофункціональним).

Треба додати, що Дж. Акерлоф свою концепцію теорії асиметричної інформації застосовує у соціології та соціальній антропології: вивчає проблему безробіття, ефективність ринку праці (equality holds in the labor market), гендерні відмінності у професіях на ринку праці, соціальні явища. Дж. Акерлоф довів, що інформаційна асиметрія може привести до *неприйняття ризику*.

З цим не так давно зіткнулася українська освіта, коли загальноосвітні школи переходили на 12-річний термін навчання. Випускники 9-х класів поспіль стали забирати документи, залишати загальноосвітні навчальні заклади і вступати до коледжів. Ситуація стала критичною – різко упала кількість учнів 10-х класів, що призвело б до втрати першокурсників в університетах, а в перспективі – втрати випускників класичних університетів.

Ситуація, яка виникла у 2008 році пояснюється теорією Дж. Акерлофа: причиною стала недосконала інформація учасників ринку, у нашому випадку – ринку освіти, тому частина учасників ринку залишила його, намагаючись уникнути ризиків [18]. Батьки школярів постали перед невідомістю (недосконалістю інформації) щодо майбутнього їхніх дітей після закінчення 12-го класу. До того ж навчання дитини до 18 років у загальноосвітньому навчальному закладі батьки розглядають неефективним, визначаючи такі фактори: економічна криза, незадоволеність рівнем освітніх послуг ЗНЗ, складність навчальних проблем, акселерація, небажання дітей вчитися.

Дж. Акерлоф запропонував структурну модель аналізу інформаційної проблеми, відомої як „несприятливий вибір” (adverse selection) [17]. У вітчизняних економічних дослідженнях ця проблема відома як „проблема помилкового вибору”, „несприятливого відбору” або „негативної селекції” [2; 5; 6].

У нашому прикладі, наспіх вступивши до коледжів, студенти постали перед „проблемою помилкового вибору”: втомлюються, не хочуть навчатися за обраною спеціальністю, не подобається майбутня професія, мають наміри змінити напрямок своєї фахової підготовки.

За оцінкою Дж. Акерлофа інформаційна проблема може привести ринок до колапсу [1], що й сталося у 2008 р., коли освітній ринок України отримав проблему: загальноосвітні навчальні заклади лишилися без десятикласників. Тому навчання дітей у загальноосвітніх навчальних закладах було вирішено залишити одинадцятирічним.

магають досягнення широкого консенсусу у зв’язку з розпочатою програмою модернізації системи освіти в Україні. Визначилися дуже різні позиції щодо цих починань, а також виявилися і певні сили, які стоять за ними.

Класичний університет виступає вищою ланкою в освіченості і розвитку особистості. Але серед деяких університетів та інститутів виникла різка протидія запропонованим реформам. Пояснення цьому знаходимо в розвитку системи освіти в Україні за останні 20 років.

На початку дев’яностих років в Україні було скорочено бюджетні витрати на освіту. Бізнес активно включився у процес приватизації в освіті: з’являються приватні навчальні заклади (гімназії, ліцеї, коледжі, технікуми, інститути, університети): скуповується нерухомість: приміщення дошкільних закладів, системи професійно-технічної освіти, технікумів разом з їхньою інфраструктурою; розпочалася оренда площ під університетські підрозділи, які почали відкриватися часто-густо в усіх регіонах України (деякі приватні університети відкрили до 40 структурних підрозділів!).

Що з цього вийшло? В Україні виникло 900 вищих навчальних закладів, погіршилася якість підготовки випускників ВНЗ, знищено систему професійної освіти, розпродано будівлі дитячих дошкільних і позашкільних закладів освіти. Така тенденція продовжувалася 17 років.

Держава практично відокремилася від освіти. Вища школа почала боротьбу за

право на існування, за збереження професорсько-наукового складу, наукових шкіл, наукових досліджень, розвиток фундаментальної науки, за студентський контингент, зміни у політиці розвитку освіти в Україні.

Тільки останніми роками держава стала перейматися освітою: збільшено бюджетне фінансування і вдосконалюється законодавча база для підвищення якості та ефективності освіти, визначено її розвиток як пріоритетний напрямок у соціальній політиці, держава розпочала проводити заходи щодо повернення дошкільних приміщень освіти.

Економічний розвиток України, спрямованість на вступ до Ради Європи постали перед проблемою підготовки спеціалістів середньотехнічного напрямку і менеджменту, володіння іноземними мовами. Вимоги часу призвели до об'єднання держави, економіки та вищої освіти та змусили їх діяти в одному напрямку, де на перше місце виходять конкурентоспроможність, якість освітніх послуг.

Розглядаючи проблеми освіти в такій площині не можна не звернутися до сучасних наукових доробок економістів у цьому напрямі (див. вріз на С. 58).

Якість освіти виноситься як головне завдання ВНЗ, що передбачає наявність високопрофесійного професорсько-викладацького складу, вступ вступників на конкурсній основі (за державним зовнішнім оцінюванням знань), сучасного технічно-інформаційного обладнання, сучасних навчальних програм, викладання іноземних мов за професійним спрямуванням, фундаментальних бібліотек. Як ноу-хау створюються програми для вступників до магістратури з іноземної мови для навчання в НПУ імені М. П. Драгоманова за всіма спеціальностями (більше 40), де чітко виокремлено критерії оцінювання знань [10, С. 102–106; 11; 12]. Автори пропонують використовувати ці критерії також і під час навчання в бакалавраті у процесі вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням.

Концепція організації підготовки магістрів [14], розглядається нами як організаційна освіта реалізації державної політики в освіті і являє собою комплекс взаємопов'язаних заходів, що демонструють суттєві зміни в системі освіти, її змісті, технологіях освіти, інноваційних програмах, організаційно-правових формах суб'єктів освітньої діяльності.

Поєднання навчального процесу з науковими дослідженнями, міжуніверситетська конкуренція, наявність кращих професорів, кращих абітурієнтів, міжнародний статус університету (на прикладі НПУ імені М. П. Драгоманова, Національного університету ім. Т. Г. Шевченка, Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця, КНЕУ імені Вадима Гетьмана та ін.), отримання кращого фінансування сприяє високій якості підготовки випускників ВНЗ.

Стає зрозуміло, що таким вимогам із 900 українських ВНЗ відповідають далеко не всі. У зв'язку з цим постало питання їх реорганізації, що викликало акції протестів. Але як можна поєднати те, що не поєднується і не відповідає вимогам, які поставлені перед вищою освітою, що чітко виписано в законодавчих актах України [13; 14], Болонської угоди [19], Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [3].

Останнім десятиліттям іноземні університети стали активно використовувати *теорію ринкових сигналів* [20] розроблену професором Гарвардського університету Майклом Спенсом (М. Spens). Зробимо спробу розглянути концепцію сигналів з точки зору *економічної теорії освіти*.

Згідно теорії ринкових сигналів М. Спенса *продавці на ринку освіти* (університети, академії, інститути, коледжі, спеціалізовані навчальні заклади, загальноосвітні навчальні заклади, дошкільні освітні заклади і т. ін.) з метою підвищення попиту на ВНЗ студентів, школярів і т. ін. (які виступають покупцями) або з метою виконання набору на навчання першокурсників, надають додаткову ін-

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНЦІЯ ВНЗ: виклик Україні

Введення МОНМС України обов'язкового написання ЗНО для майбутніх вступників до ВНЗ, щорічних контрольних робіт з визначених предметів у загальноосвітніх навчальних закладах — є позитивним моментом, тому що передача сигналів (за Спенсом) не буде мати успіху, якщо витрати на неї не будуть відрізнятися серед відправників сигналів, тобто вступників до навчальних закладів, або школярів, що переходять з класу до класу: щоб отримати якісну освіту — треба наполегливо працювати.

У свою чергу роботодавець серед претендентів на посаду обере тих, у кого вища освіта, зрозуміло, що вона виступає найбільш дорогою освітою. Це люструється в усіх об'явах щодо найму на роботу: запрошують людей з вищою освітою: магістр, спеціаліст (!). Саме різниця в освіті дає змогу роботодавцю з'ясувати — хто з претендентів має більш високий рівень продуктивності. А продуктивність — це одна із внутрішньоособистісних детермінант, яка свідчить про інтелектуальний потенціал особистості і відтік інтелектуального потенціалу з країни розглядається в ракурсі економічної безпеки кожної країни.

З огляду на сказане треба відповідально підійти до міжнародної конкуренції ВНЗ, що викликає багато питань і в першу чергу щодо українського студентства. Рекламний штурм європейських інститутів та університетів у сфері освітніх послуг має небезпеку перетворення України в постачальника інтелектуальних ресурсів закордон (таке вже відбулося у 90-х роках, коли закордон виїхали висококваліфіковані спеціалісти, кандидати, доктори наук), така тенденція призведе до деінтелектуалізації українського суспільства і подальшого економічного відставання країни.

Зараз певна кількість майбутніх студентів, бакалаврів, магістрів починають налаштовуватися на від'їзд з України, щоб отримати освіту у ВНЗ за кордоном або продовжити навчання в магістратурах Польщі, Франції, Німеччині, Чехії, Англії, США, Канаді, мотивуючи свої пошуки високою оплатою за навчання і неналежною якістю освіти в Україні.

Те, що відбувалося в українській освіті останніми роками вже має негативні наслідки: масштабне недофінансування системи освіти призвело до деформації її структури, виникнення великої кількості непрофільних факультетів і спеціальностей у більшості приватних ВНЗ. Це призвело до того, що випускники дипломи отримали (або не отримали взагалі, тому що не пройшли акредитацію), але на ринку праці не потрібні, і працюють не за спеціальностями, або безробітні у зв'язку з не конкурентоспроможністю отриманих знань.

Зрозуміло, що в економічному плані держава мусить визначити потребу у кількості спеціалістів необхідних для провідних напрямів господарювання. Професійна школа повинна працювати в інтересах країни спрямованих на підготовку кадрів, в яких є потреба. Тому тема планування і прогнозування щодо потреби України в кадрах повинна зайняти провідне місце у проекті нового Закону „Про вищу освіту” [13].

Якщо ситуація не зміниться, то Україна втратить інтелектуальний капітал, за який почалася боротьба в усіх університетах світу, в тому числі й провідних. Хоча теза про те, що якісну вищу освіту можна отримати тільки за межами України, є хибною: в Україні є національні університети світового рівня, які надають конкурентоспроможну освіту. Так, в НПУ імені М. П. Драгоманова працює змішана модель освіти: „ліцей—коледж—бакалавр—спеціаліст—магістр—аспірантура—магістратура—докторантура”, яка довела свою доцільність.

Не виправдали надій регіоналізація системи освіти, відокремлення вищої школи від загальноосвітньої, вилучення із ВНЗ науково-дослідної роботи. Ці фактори негативно вплинули на якість освіти.

Не може стати апріорі для України участь у Болонському процесі. У країні існують свої проблеми і перспективи. Та й чи існують взагалі європейські стандарти кваліфікації робочої сили, а якщо вони і є, то не можуть виступати стандартами для усіх країн.

формацію про якість освітніх послуг (гарантії, рекомендації, кваліфікація, вивчення іноземних мов, поручительства, можливості подальшого працевлаштування і т. ін.). За теорією Спенса передача сигналів вимагає від економічних агентів (*заклади освіти*) дорогих заходів щодо переконання інших агентів (вступників) у своїх ділових можливостях, у цінності і якості продукції (*майбутня отримана освіта*), використовуючи термін „невизначеність якості” (Дж. Акерлоф) [18].

М. Спенс присвятив свою дисертацію освіті [20] як сигналу продуктивності на ринку праці, а також окреслив можливість економічної рівноваги, що базується на очікуваннях (*expectations-based equilibria*) для ринку праці і освітніх послуг. За Спенсом роботодавець, коли наймає робітника, ніколи не має інформації про професійні якості людини. Важливою функцією освіти, на його думку, виступає подача сигналів — якщо у працівника є диплом, то роботодавець вважає його роботящим та інтелектуально розвинутим.

Зрозуміло, у новій економічній ситуації вища освіта повинна враховувати вимоги попиту і пропозиції, що буде супроводжуватися зменшенням кількості студентів і викладачів. Таке скорочення і одночасне підвищення якості освіти відповідає національним інтересам України, тому що країна потребує справжніх професіоналів, а не кількісного збільшення юристів, економістів, психологів, соціологів, політологів, яких випускають практично усі

ВНЗ, що призвело до девальвації дипломів, падіння рівня професіоналізму, тобто за М. Спенсом „відсутність цінності і якості продукції” [1].

Колега М. Спенса, професор Дж. Акерлоф розглядає практику ліцензування спеціальностей одним із позитивних факторів, що сприяє падінню „невизначеності якості”, і радить розвивати інститутам гарантії та піклуватися про репутацію: захист контрактів, бренди, престиж („ім'я” університету і т. д.); щодо університетів ми можемо розглядати підпорядковані ним загальноосвітні заклади (як „фірмові” заклади), випускники яких на ринку праці мають позитивні відгуки. „Довірі” на ринку, у нашому випадку, ринку освіти, Дж. Акерлоф відводить важливе значення [18, С. 37], тому що за якістю освіти навчальних закладів різних типів, що пропонують на ринку свої освітні послуги, нема однакових загальноосвітніх навчальних закладів, гімназій, коледжів, університетів. Останнім часом розглядаються багато судових справ щодо освітніх закладів, які вводили в оману вступників, не маючи нормативно-правової бази надавати освітні послуги (ліцензії), або не пройшли акредитацію (незадовільна якість освіти).

Тому, на підставі сказаного вище, час вимагає у першу чергу розробити чітку систему рейтингування ВНЗ на базі об'єктивних і сталих критеріїв для рейтингування.

Усвідомлюючи те, що освіта повинна відповідати певним вимогам, до яких

ЛІТЕРАТУРА

1. Асимметричная премия Нобеля / Forex [Електронний варіант]. – Режим доступу : <http://www.forexjour.ru/analitika-forex/asimmetrichnaya-premiya-nobelya.html>
2. Бондарчук К. П. Механізм формування системи професійної орієнтації населення в Україні: автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.09.01 – Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика, КНЕУ імені Вадима Гетьмана / Катерина Петрівна Бондарчук, 2006. – К. [Електронний варіант] – Режим доступу : <http://referatu.com.ua/referats/7569/163532>
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Страсбург. Відділ сучасних мов / за наук. ред. С. Ю. Ніколаєвої, 2003. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
4. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава / Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. [Електронний варіант]. – Режим доступу : https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:PAEun1Qd_y8J:www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL
5. Міхно К. О. Динаміка уявлень студентів-психологів про майбутню професію. : автореф. ... канд. психол. наук : 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Інститут психології імені Г. С. Костюка АПН України / Катерина Олексіївна Міхно, Київ, 2009 [Електронний варіант] – Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/350977.html>
6. Москалик Г. Ф. Філософські засади професійної орієнтації особистості в загальноосвітній школі в системі ринкових трансформацій: автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 – філософія освіти, НПУ імені М. П. Драгоманова / Геннадій Федорович Москалик, Київ, 2009 [Електронний варіант] – Режим доступу : <http://moskalik.at.ua>
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2011. – № 6. – С. 25–44.
8. Нобелевские лауреаты [Електронний варіант]. – Режим доступу : <http://ecfac.ru/lyudi/nobelevskie-laurety>
9. Олійник О. Проблеми формування економічної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2011. – № 6. – С. 92–97.
10. Петько Л. В., Ніколаєнко В. В. Англійська мова для вступників до магістратури зі спеціальності 8.03060101 „Менеджмент організацій і адміністрування”, 8.03050101 „Економічна теорія”, 8.18010018 „Адміністративний менеджмент”, 8.18010020 „Управління навчальним закладом” : навч. посібник для студентів, бакалаврів і аспірантів ВНЗ, 2-ге вид., доп. і випр. / за ред. В. Б. Євтуха, В. І. Гончарова. – К. : Ун-т „Україна”, 2012. – 154 с.
11. Петько Л. В., Ніколаєнко В. В. Англійська мова для вступників до магістратури зі спеціальностей: 8.15010005 „Державне управління у сфері освіти”, 8.018010022 „Освітні вимірювання” : навч. посібник для студентів та бакалаврів ВНЗ / за ред. В. П. Андрушенка. – К. : Ун-т „Україна”, 2012. – 141 с.

12. Петько Л. В., Гребінник Л. В., Ніколаєнко В. В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальностей 8.03010101 „Соціологія”, 8.03060101 „Менеджмент організацій і адміністрування”, 8.18010018 „Адміністративний менеджмент”, 8.18010020 „Управління навчальним закладом”, 8.03050101 „Економічна теорія”: навчальний посібник для студентів, бакалаврів та аспірантів ВНЗ – 2-ге вид., доп. і випр. / за ред. В. Б. Євтуха, В. І. Гончарова. – К.: Ун-т „Україна”, 2011. – 166 с.

13. Про вищу освіту / Закон України (проект) [Електронний варіант]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=42241

14. Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні // Наказ Міністерства освіти і науки України № 99 від 10.02.2010 р. [Електронний варіант] – Режим доступу : <http://news.yurist-online.com/laws/12762>.

15. Реформа системи освіти [Електронний варіант]. – Режим доступу : https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:PAEun1Qd_y8J:www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL

16. Як знайти роботу закордоном? [Електронний варіант]. – Режим доступу : <http://dream-rabota.com/%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%>

17. Adverse selection [Електронний варіант]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Adverse_selection

18. Akerlof G. Exploration in Pragmatic Economics. – Oxford University Press, 2005 – 514 р. [Електронний варіант]. – Режим доступу : <http://books.google.com.ua/books?id=fReLIFYXZy0C&pg=PA111&lpg=PA111&dq=Akerlof+G>.

19. Bologna Declaration of 19 June 1999 [Електронний варіант] – Режим доступу : http://en.wikisource.org/wiki/Bologna_Declaration_of_19_June_1999

20. Spens M. Market Signaling: Informational Transfer in Hiring and Related Processes. – Cambridge : Harvard University Press, 1974.

можна віднести безперервність, фундаментальність, універсальність, антропологізм і демократизм, мати механізми динамічного саморозвитку і володіти інноваційністю, українська держава намагається навести порядок в освіті, виправити помилки та знайти шляхи перспективного розвитку.

З огляду на викладене можна виокремити наступне:

- система освіти повинна бути національною і спрямованою на розв'язання проблем економічної та соціальної політики держави, першочергово, на підготовку кадрів для потреб українського суспільства;
- механічне перенесення європейських моделей та ігнорування національного призведе до негативних наслідків;
- система освіти являє собою таку систему, яка постійно розвивається, змінюється (через циклічність зміни поколінь, що вимагає періодичних змін в системі освіти);
- розвиток системи освіти залежить від державного керування освітою;
- надати навчанню іноземним мовам одне із пріоритетних місць у навчальних програмах (з дошкільної до післядипломної освіти);
- проводити аналіз інформаційної проблеми (signaling) щодо ринку освітніх послуг.

Людмила Петько
„Неопределенность качества” с точки зрения модернизации системы образования в Украине

В статье рассматриваются взаимосвязь и взаимозависимость между государством, экономикой и образованием на современном этапе модернизации системы образования в Украине.

Ключевые слова: государство, экономика, образование, иностранные языки

Ludmila Petko
“Quality uncertainty” considering Modernization Education System of Ukraine.

The correlation and mutual interdependence between state, economics and education on the modern stage of educational system of Ukraine modernization are described in the article.

Key Words: state, economics, education, foreign languages.

МЕРЕЖЕВИЙ МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС „УКРАЇНСЬКА МОВА ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ”: РЕЗУЛЬТАТИ АПРОБАЦІЇ

У роботі представлені результати педагогічного експерименту з використання мережевого мультимедійного навчально-методичного комплексу „Українська мова для іноземців” у навчанні української мови іноземних слухачів навчально-підготовчого відділення. Виявлено більш високий загальний рівень лексичної компетентності української мови у слухачів, які працювали з комплексом, порівняно з тими, хто вивчав українську мову традиційним способом.

Ключові слова: мультимедія, інформаційно-комунікаційні технології, українська мова як іноземна, електронне навчання.

Інтеграція України у світовий освітній простір привела до зростання інтересу іноземців щодо одержання освіти в українських ВНЗ. Згідно з існуючим в Україні законодавством, студентом ВНЗ може стати той іноземець, який вивчив українську мову на підготовчому відділенні і одержав сертифікат державного зразка. Тому за останні роки набули актуальності питання методики викладання української мови як іноземної. В Україні накопичено цінний досвід викладання української мови як іноземної у ВНЗ (О. Зелінська, М. Розумейко, І. Кочан, Г. Онкович, Л. Паламар, А. Бронська, О. Туркевич). Більшість авторів висловлюють стурбованість тим, що на сьогодні ефективність навчання іноземців української мови не досягла бажаного рівня, який би відпові-

дав рівню володіння, наприклад, російської мови. Однією з проблем є відсутність у іноземців, які вивчають українську мову, *реальних умов*, які значно збільшували б час активного спілкування українською мовою. Адже в позааудиторний час – на перерві між заняттями, у гуртожитку – студенти, як правило, спілкуються рідною мовою. У громадських місцях Києва теж здебільшого звучить російська мова.

З іншого боку, на сьогодні найбільш популярним середовищем для опікування молодих людей є Інтернет. Однак існуючі україномовні освітні веб-ресурси, які можна було б використовувати для на-

Педагогіка
ШКОЛИ

УДК 37.016:
811.161.2-057.56

Любов МАЦЬКО

Завідувач кафедри стилістики Інституту української філології НПУ імені М. П. Драгоманова, академік НАПН України, доктор філологічних наук, професор

Анатолій КУДІН

Директор Інституту інформатики НПУ імені М. П. Драгоманова, проректор з дистанційної освіти та інноваційних технологій навчання, завідувач кафедри інформаційно-комунікаційних технологій і електронних засобів навчання, доктор фізико-математичних наук, професор

Тамара КУДІНА

Старший викладач кафедри інноваційних технологій викладання загальноосвітніх дисциплін Інституту інформатики НПУ імені М. П. Драгоманова

Директор школи, ліцею, гімназії № 3'2012

Педагогіка школи

**Любов
МАЦЬКО**

вчання, носять здебільшого безadresний характер [1–3] або орієнтовані не на початківців [4]. Тому це змусило дві кафедри Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова – кафедру стилістики Інституту української філології (завідувач – академік НАПН

України, доктор філологічних наук, професор *Л. І. Мацько*) і кафедру інформаційно-комунікаційних технологій навчання Інституту інформатики (завідувач – проректор з дистанційної освіти та інноваційних технологій навчання, доктор фізико-математичних наук, професор *А. П. Кудін*) об'єднати зусилля і створити власний мережевий навчально-методичний мультимедійний комплекс „Українська мова для іноземців” [5], до якого входили:

**Анатолій
КУДІН**

1. Кудіна Т. М. Українська мова як іноземна (початковий курс). – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 366 с.
2. Банк презентацій для інтерактивної дошки SMART.
3. Аудіовізуальний навчальний курс в оболонці Moodle.
4. Інтерактивні діалоги в Producer MS.
5. Методичні рекомендації до використання ММНМК.

**Тамара
КУДІНА**

Основа комплексу – аудіовізуальний навчальний курс в оболонці Moodle, що побудований за принципом уроків і знаходиться у відкритому для слухачів доступі – www.dn.npu.edu.ua.

Кожен урок складається з: кінодіалогу зі спеціально відібраного фільму („Вавилон ХХ”, 1979; „Гріх”, 1991; „Дім батька твого”, 1986; „Украдене щастя”, 2004), граматичного матеріалу, перекладного словника, аудіо-глу́мачного словника, системи тренувальних і контрольних вправ різного типу з автоматизованою перевіркою (Фото 1).

Певний діалог з кінофрагменту складає ядро одного уроку, і відповідно текст кінодіалогу визначає його тему, коло проблем для обговорення, вводить необхідну лексичну базу, стимулює вивчення певних граматичних явищ і культурологічних феноменів. Головною технологічною особливістю розробленого навчального засобу є те, що він повністю мережевий, тобто виготовлений за допомогою програмних інструментів, адаптованих до Інтернету, і може використовуватися також у Інтранеті (локальній мережі комп'ютерного класу). Нещодавно на Міжнародній освітній виставці „Сучасні заклади освіти – 2012” ця розробка отримала „Золоту медаль” у номінації „Створення та запровадження сучасних засобів навчання” (Фото 2).

Метою цього дослідження є перевірка ефективності застосування розробленого навчально-методичного комплексу у формуванні лексичної компетентності української мови в іноземців. В експерименті брали участь слухачі навчально-підготовчого відділення НПУ імені М. П. Драгоманова.

Перед тим, як перейти до оцінювання рівня сформованості лексичної ком-

петентності, були проведені дослідження активності роботи слухачів з аудіовізуальним курсом „Українська мова для іноземців” через Інтернет. Параметром, що може характеризувати активність слухача, виступав час перебування слухача на курсі, що легко контролюється відповідним модулем програмної оболонки Moodle.

У Таблиці 1 показано обліковий час перебування (який точно можна проконтролювати) в україномовному навчальному середовищі декількох слухачів контрольної групи (№ 1–3), що дорівнює часу перебування на аудиторних заняттях з української мови, і декількох слухачів експериментальної групи (№ 4–6), у яких до часу перебування на аудиторних заняттях додається час перебування на аудіо-візуальному електронному курсі, який можна точно проконтролювати.

З Таблиці 1 видно, що завдяки електронному курсу в Інтернеті час перебування іноземних слухачів в україномовному навчальному середовищі щомісячно зростає у середньому на 40 годин, тобто до кожного заняття (за розкладом – тричі на тиждень) слухач самостійно працює з україномовним електронним курсом у середньому 3 години. До того ж протягом місяця спостерігається динамічне нарощування часу перебування на електронному курсі. Очевидно останнє зумовлене зростаючою зацікавленістю слухачів сюжетом фільму. Це говорить про правильність вибору за основу навчального курсу україномовних фільмів,

Фото 1
Аудіовізуальний навчальний курс в Інтернеті – елемент МНМК „Українська мова для іноземців”

Фото 2
„Золота медаль” за МНМК „Українська мова для іноземців”

Таблиця 1
Обліковий час перебування слухачів двох груп в україномовному навчальному середовищі

№	Прізвище, ім'я, по-батькові слухача	Місячний час перебування в навчальному україномовному середовищі, год					
		10.2011	11.2011	12.2011	1.2012	2.2012	3.2012
1	Алізаде Мегдад	72	72	72	68	68	72
2	Худайназаров Йолбарс	68	68	60	68	68	68
3	Лі Чжидзюнь	72	72	72	68	68	70
4	Ма Лінь	118	120	130	125	140	138
5	Кейко Мідзутані	120	122	130	140	150	150
6	Се Фан	110	119	123	133	135	146

кінодіалоги яких пов'язані одним сюжетом.

Цікавими є результати дослідження кількості зафіксованих в облолнці курсу комунікацій (відправлених слухачами повідомлень через сервіс „чат” в електронному курсі), якими спілкувалися слухачі між собою протягом чотирьох тижнів одного місяця (Діаграма 1). Згідно з робочою програмою аудіо-візуальний курс „Українська мова для іноземців” використовувався як допоміжний матеріал не на всіх заняттях – тільки на третій день першого тижня (другий семестр), на перший і третій день наступних тижнів. Після цих занять слухачам пропонувався урок з електронного курсу, що знаходився в Інтернеті. Треба було переглянути кінофрагмент, вивчити слова, виконати вправи до наступного заняття.

Із діаграми видно:

- різке зростання спілкування між студентами відбувається або на наступний день після аудиторного заняття (4), або напередодні заняття, на якому використовується „відео урок” (7);
- середня кількість комунікацій протягом одного місяця невинно зростає, що свідчить про підвищення інтересу слухачів у процесі роботи з курсом до розвитку сюжетних ліній кінофільму.

Зростання позааудиторного спілкування між учасниками навчального процесу з питань навчального характеру може свідчити про підвищення мотивації іноземних слухачів до вивчення української мови.

Для оцінювання рівня лексичної компетентності іноземців з української мови необхідним є з'ясування лексичного мінімуму іноземця з української мови. Необхідно відзначити, що з питань, які становлять зміст методики навчання іноземців української мови, проблемі відбору лексичного мінімуму належить одне з провідних місць. Так, наприклад, правильно складений навчальний словник є необхідною умовою для формування лексики, що підлягає засвоєнню [6].

Відповідно до нормативних документів [7] для оцінки лексичної компетентності з української мови в іноземних слухачів підготовчих відділень перевірялись такі параметри:

1. Наявність в активному словнику іноземця-слухача не менше 2800 лексичних елементів (або лексичних значенневих одиниць) (однослівних форм і стійких виразів, до яких належать розмовні вирази, фразеологізми, підсилювальні звороти). За сферами вживання вони умовно поділені на такі групи:

- а) елементи навчальної лексики;
- б) елементи побутової лексики;
- в) елементи ділової лексики;
- г) елементи суспільної лексики.

2. Наявність в активному словнику іноземця-слухача мінімальної кількості, що визначена програмою [7], граматичних елементів (вказівних займенників, особових займенників, питальних слів, прийменників, сполучників, часток, допоміжних дієслів)

3. Розуміння лексичного значення зазначених вище лексем (у тому числі антонімів, синонімів, омонімів).

4. Точне використання зазначених вище лексем і грамлем.

5. Уміння розширювати словниковий запас (на основі мовної здогадки).

Підсумкова перевірка опанування іноземними слухачами мінімального рівня лексичної компетентності, що визначено вище, здійснювалася на основі комплексного підсумкового екзамєну, який проходив у кілька етапів. У експерименті брали участь дві групи слухачів: ті, що навчалися без використання інтернет-адаптованих

компонентів ММНМК „Українська мова для іноземців”, і ті, що навчалися з використанням повноцінного ММНМК. Вихідні позиції цих груп вважалися однаковими через те, що початковий рівень володіння української мови був нульовим.

На першому етапі всім слухачам пропонувався комп’ютерний тест, в якому завдання добиралися генератором випадкових чисел з чотирьох банків тестів, яким відповідають сфери використання лексики: *навчальна, побутова, ділова і суспільна*.

Кожна з частин банку передбачає чотири типи завдань:

А – на розуміння лексичного значення лексем, у тому числі антонімів, синонімів, омонімів;

Б – на точне використання зазначених вище лексем, у тому числі вказівних займенників, особових займенників, питальних слів, прийменників, сполучників, часток, допоміжних дієслів;

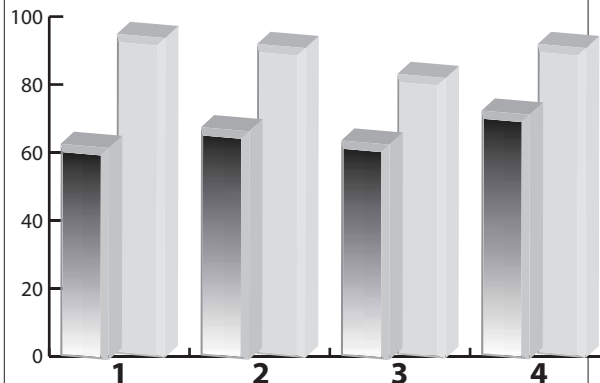
В – на правильне використання граматичних форм лексем;

Г – на вміння розширювати словниковий запас на основі мовної здогадки.

Оцінювалось відхилення середнього отриманого балу у групі від максимально можливого балу (останній визначався як середнє арифметичне значення за кількістю слухачів у групі при відкиданні одного з найменшою і одного з найбільшою кількістю набраних балів). Тобто, чим ближче це відхилення до 100 %, тим середній рівень опанування слухачами лексичної компетентності ближчий до нормативного показника.

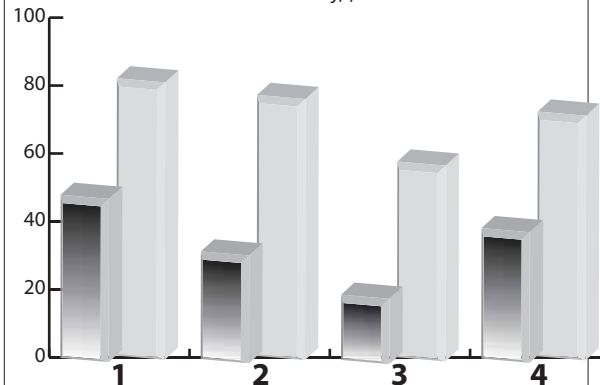
Діаграма 2

Результати першого етапу комплексної перевірки лексичної компетентності слухачів: тест на знання мінімальної кількості лексичних і граматичних елементів.

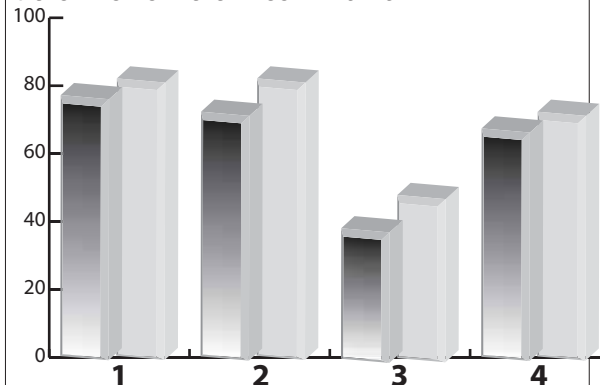
Діаграма 3

Результати другого етапу комплексної перевірки лексичної компетентності: аудіювання

Діаграма 4

Результати третього етапу комплексної перевірки лексичної компетентності: письмо

Сфери вживання лексики:

1 – побутова,
2 – навчальна,

3 – суспільна,
4 – ділова

■ без ММНМК
■ з ММНМК

Як видно з Діаграми 2, слухачі, які користувалися традиційними засобами навчання („темний стопчик”), мали на кінець навчання в середньому недостатньо високе виконання вимог мінімального рівня компетентності (65–70 %). Хоча, як правило, (і про це було сказано на Міжнародній конференції „Теорія і практика викладання української мови як іноземної”, м. Львів, 2011 р.), при такому рівні знання української мови українські ВНЗ видають сертифікати і дозволяється іноземцям вступати на перший курс.

З діаграми видно, що використання повноцінного ММНМК „Українська мова для іноземців” приводить до зростання середньої успішності за всіма розділами лексики. Особливо відчутне зростання показників компетентності української мови спостерігається у частині *побутової* лексики. Це пояснюється тим, що у відібраних фільмах, які склали змістовну частину аудіо-візуального курсу, колізії сюжету відтворюють типові життєві ситуації української дійсності. Кращими є показники володіння *навчальною* лексикою, що пояснюється постійним перебуванням слухача в навчальному середовищі, де виконується велика кількість вправ, а спілкування між слухачами і викладачем через засоби комунікації у Moodle в основному ведеться на навчальні теми.

На другому етапі комплексного екзамени було *аудіювання*. Підготовлені викладачем тексти із озвученням іноземці слухали у мережевій мовній лабораторії [8] і після цього виконували тест, який містив питання на розуміння змісту прослуханого. Зміст текстів теж відповідав чотирьом вищезазначаним сферам використання лексики.

На Діаграмі 3 показані результати оцінки спроможності слухачів слухати і розуміти лексичні елементи. Зростання середнього бала у тестах, виконаних після аудіювання, пояснюється підготовленістю слухачів, які навчалися з використанням ММНМК „Українська мова для іноземців”, до такого виду мовленнєвої діяльності

саме завдяки систематичній роботі з аудіоматеріалами.

Третій етап був присвячений перевірці ще одного виду мовленнєвої діяльності – письму. Для цього проводився словниковий диктант. Кожен учасник експерименту прослуховував набір слів, які потім набирив з клавіатури у відведеному місці на екрані. Перевірка здійснювалась автоматично комп’ютером.

Як видно з Діаграми 4, у порівнянні з іншими видами мовленнєвої діяльності, вплив ММНМК на письмові вміння слухачів хоч і позитивний, однак не такий відчутний. Очевидно цьому компоненту мовленнєвої діяльності в обох групах приділяється велика увага. Можливо, це пояснюється тим, що у паперовому підручнику [9], за яким навчалась група без ММНМК, міститься велика кількість письмових завдань. Тому ці слухачі отримували достатньо велику писемну підготовку.

Четвертою складовою комплексної перевірки рівня лексичної компетентності було монологічне висловлювання слухача на задану тему. Сам монолог слухача записується у мережевій мовній лабораторії, зберігається у файлі і пересилається викладачеві. Викладач після прослуховування виставляє оцінку. На Діаграмі 5 показані порівняльні результати оцінювання монологічного висловлювання.

Невелика різниця результатів обох груп пояснюється тим, що *говоріння* – це той вид мовленнєвої діяльності, який формується під час аудиторної роботи разом з викладачем, і не та область, де інформаційно-комунікаційні технології домінують.

Попередні чотири етапи комплексної перевірки проводились фронтально з використанням єдиного банку тестуючих завдань. Індивідуальний підбір завдань для кожного слухача здійснювала програма-генератор випадкових чисел, а загальна кількість лексичних і граматичних елементів у банку відповідала кількості визначеної нормативною програмою.

Для проведення *п’ятого* – останнього *етапу комплексної перевірки* – перевірки знання професійної лексики в мінімальних одиницях

зв'язного мовлення (у тому числі словосполучення зі зв'язком узгодження і керування) були підготовлені індивідуальні спеціальні тести, які відповідали вибраним слухачами спеціальностям ВНЗ України.

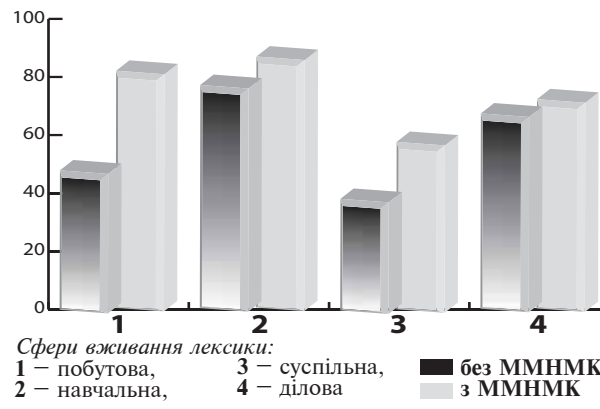
Змістовний аналіз виконаних тестів показав, що слухачі добре засвоїли модель словосполучення зі зв'язком узгодження (*педагогічний університет, складне завдання*), і дещо гірше словосполучення зі зв'язком керування (*користуватися книгою, виконання вправи*). На Діаграмі 6 показані підсумкові результати перевірки знання професійної лексики.

Привертає увагу низький рівень підготовленості з професійної лексики у слухачів, які навчаються без ММНМК, з дисциплін природничо-математичного напрямку. Це пояснюється тим, що для іноземних слухачів підготовчих відділень немає паперових україномовних підручників з фахової підготовки. А підручники з фізики чи математики для загальноосвітньої української школи не підходять з дидактичних і практичних міркувань для іноземців. Тоді єдиний вихід з цієї ситуації – це розміщення додатків до електронного курсу у формі опорних конспектів з існуючих інтернет-ресурсів (Фото 3) [10]. Такі ресурси були створені колективом програмістів і викладачів Інституту інформатики НПУ імені М. П. Драгоманова (www.ii.npu.edu.ua).

Кращі знання музичної термінології демонструють слухачі обох груп. Тут фактор впливу ММНМК на рівень лексичної компетентності не такий значний – 10–15%. Поясненням цьому

Діаграма 5

Результати четвертого етапу комплексної перевірки лексичної компетентності: *говоріння*

Діаграма 6

Результати п'ятого етапу комплексної перевірки лексичної компетентності: *перевірки знання професійної лексики у слухачів, які збираються вступати на фізичні і музичні спеціальності українських ВНЗ*

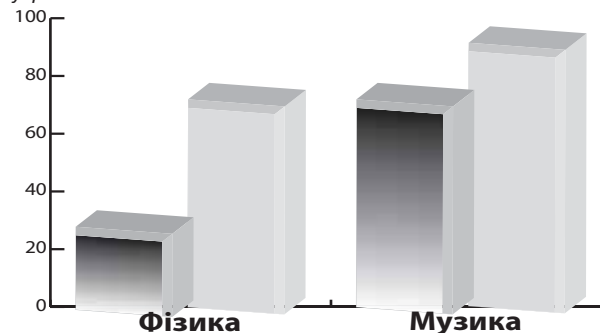

Фото 3

Додатки з фізики до електронного курсу для підготовки слухачів з професійної лексики [10]

ЛІТЕРАТУРА

1. Сайт „Я розмовляю українською” [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.arkas-proswita.iatp.org.ua> — Заголовок з екрана.
2. Сайт „Уроки державної мови” [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.mova.kreschatic.kiev.ua> — Заголовок з екрана.
3. Сайт „Нова мова” [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.novamova.com.ua>
4. Сайт „Києво-Могилянська академія” [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukma.kiev.ua/ua/pub/websites/ufi/index.htm> — Заголовок з екрана.
5. Мацько Л. І., Кудіна Т. М. Мережевий навчально-методичний комплекс вивчення української мови як іноземної // Інформаційні технології і засоби навчання. Том 22. — № 2 (2011). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.journal.iitta.gov.ua> — заголовок з екрана.
6. Туркевич О. Методика викладання української мови як іноземної: розвиток науки і становлення терміна // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: збірник наукових праць. — Львів, 2009. — Вип. 4. — С. 137–145.
7. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти від 17.01.2004 // Іноземні мови в навчальних закладах. — 2004. — №1. — С. 10–20.
8. Мацько Л., Кудіна Т. Інноваційні технології викладання української мови як іноземної на підготовчому відділенні університету. Теорія і практика викладання української мови як іноземної: збірник наукових праць. — Львів, 2011. — Вип. 6. — С. 229–238.
9. Кудіна Т. М. „Українська мова як іноземна (початковий курс)” — К. : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. — 334 с.
10. Жабєєв Г. В., Кудін А. П., Свистун Ю. А. Навчально-методичний комплекс “фізика” для мережевого навчання // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / Ін-т педагогіки АПН України. — К. : Педагогічна думка, 2006. — Вип. 6. — С. 38–42.

є те, що термінологія в музиці — це запозичення з італійської мови, що стали інтернаціоналізмами. Слухачі підготовчого відділення, які мають намір вступати на музичні спеціальності, як правило, мають середню музичну освіту або незакінчену вищу. І на покращення лексичної підготовленості впливає лише мультимедійність курсу — наявність відео та аудіо, що для людей мистецтва є важливим психолого-педагогічним фактором.

Таким чином, комплексне оцінювання показало, що експериментальна група, яка навчалася з використанням ММНМК „Українська мова для іноземців”, продемонструвала більш високий загальний рівень лексичної компетентності української мови порівняно з контрольною. Окрім того, використання інтернет-доступних навчальних ресурсів у навчальному процесі привело до збільшення часу перебування слухачів-іноземців в україномовному навчальному середовищі у середньому на 40 годин за один місяць за рахунок самостійної роботи з електронним курсом.

І ще. Українська мова стає в Інтернеті привабливішою і доступнішою для іноземців. Тому не випадково, відповідно до доручення Президента України В. Ф. Януковича № 1-1/2872 від 7 грудня 2011 року, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту видало наказ № 9 від 11 січня 2012 року „Про дистанційне навчання української мови громадян Федеративної Республіки Бразилія українського походження на базі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова”.

Любовь Мацько, Анатолий Кудин, Тамара Кудина
Сетевой мультимедийный учебно-методический комплекс „Украинский язык для иностранцев”: результаты апробации

В работе представлены результаты педагогического эксперимента из использования сетевого мультимедийного учебно-методического комплекса „Украинский язык для иностранцы” при обучении украинского языка иностранных слушателей учебно-подготовительного отделения. Выявлен более высокий общий уровень лексической компетентности украинского языка у слушателей, которые работали с комплексом, сравнительно с теми, кто изучал украинский язык традиционным способом.

Ключевые слова: мультимедиа, информационно-коммуникационные технологии, украинский язык как иностранный, электронное обучение.

Lyubov Matsko, Anatoliy Kudin, Tamara Kudina
Multimedia Network Teaching Complex “Ukrainian Language for Foreigners” Approbation Results

The results of pedagogical experiment use of Network Multimedia Teaching Complex “Ukrainian for foreigners” during studying Ukrainian in the preparatory (pre-university) department are represented in the article. Lexical competence in Ukrainian language had improved in the groups of students who had been using the abovementioned teaching complex, compared to those studying Ukrainian in a traditional way.

Key Words: multimedia, ICT, Ukrainian as a foreign language, e-learning.

ТОРКНУТИСЯ ЖИВОЇ ІСТОРІЇ

Автор знайомить з історією та розвитком гімназії, музею історії навчального закладу, різними видами пошукової роботи, традиціями, які формувалися від перших днів функціонування закладу і продовжуються сьогодні.

Ключові слова: музей гімназії, традиції, пошукова робота.

Кожен етап суспільного життя залишає слід в історії. У наш час, коли йдуть активні пошуки найбільш ефективних засобів формування самосвідомості учнівської молоді, „виховання історією” набуває особливої актуальності. Знайомство з найважливішими сторінками минулого сприяє всебічному розвитку людини як особистості. Здійснюється це знайомство різними шляхами, в тому числі й за допомогою пошукової роботи.

Наша гімназія носить ім'я відомого українського діяча П. Г. Тичини, і тому вшанування його пам'яті є почесною місією для учнів.

З нагоди 35-річчя гімназії та до Дня народження видатного поета відбулося відкриття музею історії гімназії.

29 січня 2009 року Музей відзначив п'яту річницю з дня свого заснування. За цей час в музеї проведено 160 тематичних екскурсій для учнів гімназії, їхніх батьків та гостей закладу, випускників гімназії минулих років.

Музей відвідували гості з Кабінету Міністрів України, депутати Верховної Ради та Київради, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, представники Головного управління освіти і науки. Відбувався обмін досвідом із колегами з гімназії №153 ім. О. С. Пушкіна.

У різний час ми приймали високих гостей та делегації з Німеччини, Австралії, Туреччини, Данії, Ізраїлю, Грузії, Молдови, Придністров'я, Польщі, Румунії, Японії, Франції, Росії, Великобританії та США, про що свідчать записи у візитаційній книзі.

Лариса БЛАГОВІСНА

Учитель зарубіжної літератури гімназії № 191 ім. П. Г. Тичини м. Києва

Директор школи, ліцею, гімназії № 3/2012

Педагогіка
ШКОЛИ

УДК 069.016

Педагогіка школи

У стінах музею функціонують постійно діючі виставки „Історія гімназії в літописах”, „Гості нашої школи”, „Тичинівські свята у гімназії”, „Сучасна гімназійна преса”, „Наші нагороди”. При музеї існують фільмо- та фонотеки. Репрезентативні матеріали зберігаються в архіві. Серед цінних речей один із перших кінофільмів про школу, капсула з „Листом у майбутнє” від випускників гімназії, фотографії із сімейних архівів родичів П. Г. Тичини, листи від племінника та дружини поета, портрет П. Тичини, подарований школі Спілкою письменників України та ін.

Ведеться робота зі створення науково-дослідницької лабораторії для гімназистів: пошук архівних документів, отримання, обробка та узагальнення інформації від очевидців основних подій в історії закладу (спогади вчителів, батьків, випускників); журналістська діяльність (інтерв'ю, нариси, статті у гімназійній пресі); підготовка та написання робіт для Малої Академії Наук.

Діти, які вчаться на перших курсах, перед посвятою у гімназисти обов'язково відвідують музей, розглядають тематичні стенди, дізнаються про літопис школи і класів, щоб потім самим продовжити традиції закладу.

За 40 років існування гімназії завжди створювалося щось нове, оригінальне, цікаве. Так склалося багато прекрасних традицій, адже тут працювали і працюють донині завзяті творчі люди – вчителі, учні, батьки.

Вчителі-першопрохідці Гречківська Валентина Петрівна, Іваницька

Стефанія Федотівна розповідали, що у 1975 році розпочала діяльність студія „Сонячні кларнети” з метою дослідження творчої спадщини П. Г. Тичини. Три роки гуртківці виборювали право на присвоєння закладу імені видатного сина українського народу. Нарешті 15 грудня 1978 року Постановою Ради Міністрів України школі № 191 було присвоєно ім'я Павла Григоровича Тичини.

Окремо слід згадати про традиції. Із перших років становлення й до сьогодні у цьому закладі панує атмосфера доброзичливості, поваги, взаємопідтримки. Мабуть, тому плінність кадрів педагогічного колективу відбувається завдяки зміні поколінь: колишні випускники, здобувши вищу освіту, повертаються у рідні стіни в якості вчителів. До того ж переважна кількість учнів може пишатись тим, що є „корінними” вихованцями закладу, адже тут навчали або викладали їхні бабусі, батьки, тут вчать і вони – третє покоління! Спілкуючись із учнями, можна почути: „Мої діти теж будуть вчитися у 191-й гімназії!”, а це означає, що традиції продовжуватимуться!

Прагнення бути найкращими у всьому вирізняє мешканців Храму освіти серед інших. У 1984 році школі було присвоєно статус „Зразкової установи”.

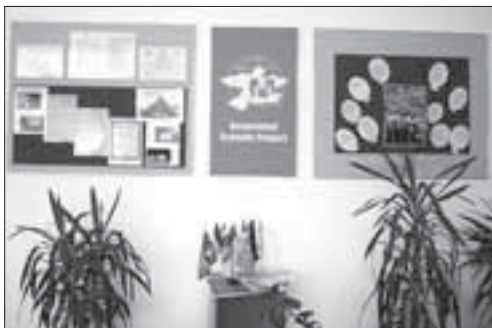
Дев'яності роки ХХ століття – час становлення і розвитку нашої гімназії. Згуртований педагогічний колектив на чолі з директором Ніною Георгіївною Дроздович започаткував роботу з надання середній школі

№ 191 ім. Павла Григоровича Тичини статусу гімназії.

У цей час серед учнів, учителів та батьків оголошується конкурс на кращу символіку гімназії – гімн, прапор, емблему. Упродовж 1995–1996 рр. засновано періодичні видання закладу: „Поклик”, „Моя гімназія”, „Батьківське слово”, „Дзвіночок”. Гімназисти залучаються до серйозної наукової роботи, адже з 1997 року наш заклад став колективним членом Малої академії наук. У 2003 році гімназія № 191 увійшла в „золоту десятку” найкращих закладів міста Києва! У 2003 році вона визнана найкращим закладом Дніпровського району.

Дбайливо ставляться до традицій гімназії й учні: у 1968 році перші мешканці школи вирішили звернутися до прийдешніх поколінь, написавши лист-послання до нащадків 2068 року, й замурували капсулу в нішу шкільної стіни. До речі, випускники 2000 року теж написали „Лист у майбутнє”, воліючи, щоб це послання було відкрите на 50-річчя гімназії!

Заклад вийшов не тільки на державний, але й на світовий рівень. З

1999 року він став учасником Проекту Асоційованих шкіл ЮНЕСКО. За період 1999–2008 рр. були налагоджені партнерські зв'язки із зарубіжними колегами (укладені угоди з Німеччиною, місто Таух). На цьому матеріалі знято фільм про сучасний освітній досвід дітей, проблеми вільного часу і навчання молоді. Протягом восьми років відбувається обмін досвідом з представниками освіти Мюнхена. На цей час встановлені партнерські зв'язки зі школами різних регіонів України (Львів, Одеса, Житомир, Вінниця), ведеться шефська робота над середньою школою с. Піски.

Для нашої гімназії стало традицією організувати і брати участь у різноманітних семінарах, конференціях, фестивалях, виставках, конкурсах. Гімназисти – постійні учасники Міжнародного дитячого фестивалю в Одесі, Міжнародної виставки „Освіта в Україні”, науково-практичного семінару учнів Асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні.

За час свого існування музей став осередком виховної, просвітницької та науково-дослідницької діяльності не тільки міста Києва, але й України загалом.

Ми прагнемо зберегти подих історії, об'єднати покоління й дати учням відчуття впевненості у майбутньому. У стінах музею історія оживає і вабить до себе нових відвідувачів!

Лариса Благовестная
Прикоснуться к живой истории

Автор знакомит с историей и развитием гимназии, музея истории учебного заведения, разными видами поисковой работы, традициями, которые формировались с первых дней школы и продолжают сегодня.

Ключевые слова: музей гимназии, традиции, поисковая работа.

Liudmyla Blagovestnaya
Touching a living history

The author introduces to the readers both the history of the grammar school as an educational establishment and its history museum. Different kinds of the search work and traditions formed from the beginning of the school attendance and still continue nowadays are represented.

Key Words: museum of grammar school, traditions, search work

Педагогіка
школи

УДК 37.018.51-056.22

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2012

74

ВІД СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ СПРИЯННЯ ЗДОРОВ'Ю – ДО ОСВІТНЬОГО ОКРУГУ СПРИЯННЯ ЗДОРОВ'Ю

З досвіду Липецької загальноосвітньої школи I-III ступенів Котовського району Одеської області – навчального закладу Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю (з 2003 р.), переможця Всеукраїнських конкурсів-захистів сучасної моделі навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю (2003, 2006, 2009); дипломанта Міжнародної виставки „Сучасна освіта – 2010”

Липецька загальноосвітня школа I-III ступенів як навчальний заклад Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю є обласним та районним інформаційно-методичним центром з проблем просвітницької роботи з питань формування та зміцнення здоров'я, а також надає організаційно-методичну допомогу школам району в розбудові навчального закладу сприяння здоров'ю.

Ключові слова: Школа сприяння здоров'ю, здоров'язберігаюча педагогіка, школа формування ціннісних орієнтацій, школа як інформаційно-методичний центр.

Людмила ІСАЄВА

Заступник директора з виховної роботи Липецької ЗОШ I-III ступенів Котовського району Одеської області, вчитель української мови та літератури, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, старший вчитель, відмінник освіти України, член обласного клубу „Творчість” при Одеському обласному інституті удосконалення вчителів

Педагогічним колективом школи розроблена та втілюється в життя **авторська Концепція сучасної сільської Школи сприяння здоров'ю як опорної школи освітнього округу.** Передумовами для її створення стали державна та регіональна освітня політика. У Конституції України записано, що найвищою цінністю держави є людина, її життя та здоров'я, тому в **контексті державних стандартів і державних замовлень кожна школа має стати Школою сприяння здоров'ю,** діяльність яких доводить **життєвість руху за здоровий спосіб життя** в руслі Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей і молоді.

Виконати це завдання сучасного суспільства можна тільки спільно, всією **громадою.** У рекомендаціях Всеукраїнської науково-методичної конференції „Системна взаємодія державних та громадських інституцій у розвитку здорового освітнього середовища навчального закладу” (2011 р.) говориться, що „участь громадських організацій в ухваленні рішень є саме тією **формою діалогу** громадян і влади, яка дозволяє плідно працювати та розв'язувати різні проблеми з формування здорового освітнього середовища”.

За цих обставин перед педагогічним колективом школи як навчального закладу Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю виникли нові перспективи, пов'язані з посиленням інно-

ваційного пошуку як способу адаптації навчального закладу до тих суспільних змін та оточуючих умов, які впливають на становлення особистості.

Роботу зі створення власної „Концепції розбудови школи як Школи сприяння здоров'ю в умовах освітнього округу” було розпочато на громадській платформі з урахуванням умов сільської місцевості, багатого народними та культурними традиціями регіону, можливостей громадських, державних установ, батьківської громади. Розпочався конструктивний діалог між усіма суб'єктами освітнього округу, що знаходяться на території Липецької сільської ради, щодо втілення цієї педагогічної ідеї в життя. **Партнерами** школи у вирішенні завдань щодо створення розвиваючого духовно збагаченого здоров'язберігаючого навколишнього середовища стали дві загальноосвітні школи I-II ступенів, сім'ї учнів, сільська рада, Центральний будинок культури села, сільська бібліотека, дільнична сільська лікарня, дільничний відділ міліції, сільський музей декоративно-ужиткової творчості „Каса маре” („Молдавська світлиця”) (див. Схему на С. 75).

Розбудова Школи сприяння здоров'ю в умовах освітнього округу пройшла такі етапи:

I етап – організаційний.

Під час цього етапу суб'єкти освітнього округу за круглим столом, під час семінарів, ділових ігор, консультацій, лекцій, ознайомившись із нормативно-правовою базою, філософською, соціологічною, психологічною, педагогічною літературою (Каменський Я. А., Сковорода Г. С., Сухо-

Структура Липецького освітнього округу

Провідна ідея опорної Школи сприяння здоров'ю освітнього округу: оздоровлення навколишнього середовища на засадах інтеграції усіх виховних впливів на дитину в умовах Липецького освітнього округу.

Мета: задоволення освітніх потреб та інтересів усіх учасників навчально-виховного процесу через оптимальне поєднання державних і громадських, зовнішніх і внутрішніх чинників в інтересах дитини й суспільства в умовах розбудови Школи сприяння здоров'ю.

Головні завдання:

- створення ефективної освітньої системи, здатної надавати якісні освітні послуги, передбачені законодавством України, та забезпечення єдиного освітнього простору в межах округу;
- створення єдиного інформаційного простору;
- створення інноваційного простору, що стимулює новаторські зміни в усіх сферах життєдіяльності дитини і соціуму;
- створення виховного простору за участю громадських організацій та державних установ;
- створення розвиваючого духовно збагаченого здоров'язберігаючого середовища, яке б сприяло:
 - підвищенню якості навчально-виховного процесу та активізації учнів у розбудові сфери вільного часу, що створює сприятливий простір можливостей для самореалізації особистості дитини;
 - різномічному особистісному розвитку всіх суб'єктів середовища шляхом здійснення спільної перетворюючої діяльності з опорою на місцеві природні, соціальні та культурні ресурси;
 - формуванню культури спілкування, культури праці, побуту та проживання, культури здоров'я, здорового способу життя, інформаційної, правової, екологічної культури;
 - формуванню потреби поводити себе згідно з моральними нормами, прийнятими в суспільстві; наслідуванню кращих традицій родини, народу;
 - вихованню почуття патріотизму та формуванню громадянських цінностей учнів і членів громади, збагаченню їхнього соціального досвіду.

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ Школи сприяння здоров'ю

як опорного навчального закладу освітнього округу:

- **здоров'язберігаюча педагогіка**, яка, з одного боку, формує спеціальні знання, уміння, навички збереження, зміцнення свого здоров'я, створення індивідуального здорового способу життя, а з іншого – передбачає в педагогічних технологіях можливості здійснення самостійних спроб удосконалення себе, свого тіла, психіки, емоцій, роботи над розвитком своїх комунікативних здібностей, виховання гуманного ставлення до світу, оточення, самого себе;
- **педагогіка життєтворчості**, що „відкриває широкі можливості для глибшого розуміння простору дитинства як сфери повноцінного життя дитини, а не лише до її підготовки до дорослого буття” (І. Єрмаков);
- **педагогіка співробітництва**, яка сприяє вищим досягненням і продуктивності; формує більш турботливі, чуйні та віддані взаємини; забезпечує психологічне здоров'я дітей, соціальну компетентність і самоповагу;
- **концепція соціалізації**, яка розглядає соціалізацію як двобічний процес, що включає в себе не тільки засвоєння, але й активне відтворення особистістю суспільних відносин;
- **філософія людиноцентризму**, що утверджує значення ролі людини, її творчої діяльності, прагнення до самовдосконалення й самоствердження;
- **національна психологія**, що є психологією працюючого господаря, вмілого селянина, турботливого сім'янина, поборника прав людини й державної незалежності, духовної спадщини родини, народу.

Основні напрями діяльності Школи

в умовах функціонування освітнього округу – це:

- вироблення ефективної стратегії і тактики щодо розбудови виховуючого здоров'я, формуючого, здоров'язберігаючого, здоров'язміцнюючого середовища на засадах партнерства всіх суб'єктів освітнього округу;
- здійснення правового та науково-методичного супроводу розбудови Школи сприяння здоров'ю;
- створення широкого діапазону умов для отримання учнями якісної освіти і підвищення розвитку їх творчих можливостей та природних здібностей;
- мобілізація місцевих ресурсів щодо створення здорового середовища проживання, спрямованого на зміцнення і збереження здоров'я дітей, попередження появи та поширення негативних явищ у дитячому і молодіжному середовищі;
- активізація просвітницької діяльності в громаді щодо формування позитивної мотивації здорового способу життя та свідомого ставлення до власного здоров'я;
- упровадження ефективних сучасних технологій управління, навчання і виховання, що формують здорове середовище життєдіяльності дитини та членів громади.

млинський В. О., Бех І. Д., Маслоу А., Єрмаков І. Г. та ін.), досвідом педагогів Одещини з проблеми зміцнення і збереження здоров'я, формування навичок здорового способу життя, визначили концептуальні основи моделі Школи сприяння здоров'ю як опорної школи округу. Був затверджений пакет документів щодо організації діяльності освітнього округу; здійснено аналіз освітнього середовища, розподіл повноважень і відповідальності між суб'єктами освітнього округу, прогнозування результатів діяльності; розроблена програма „Від Школи сприяння здоров'ю до освітнього округу сприяння здоров'ю”.

Так як школа є закладом здоров'я, то розглядає здоров'я як *систему*, що поєднує *розумове, фізичне, духовне, психічне, моральне здоров'я*. А процес створення здорового середовища полягає у співвідношенні *тріади*:

здоров'я – здоровий спосіб життя – культура здоров'я

які характеризуються особливостями повсякденного життя людини (діяльність, спосіб проведення дозвілля, особливості побуту, задоволення фізичних, духовних та інших потреб, участь у житті соціуму, норми та правила поведінки), визначаються особистісно-мотиваційною сферою людини, соціальними, фізичними можливостями та здібностями і залежать від ціннісних орієнтацій людини, світогляду, культури, традицій, соціального та морального досвіду.

II етап – констатувально-моделювальний.

На цьому етапі були здійснені:

- моделювання освітнього

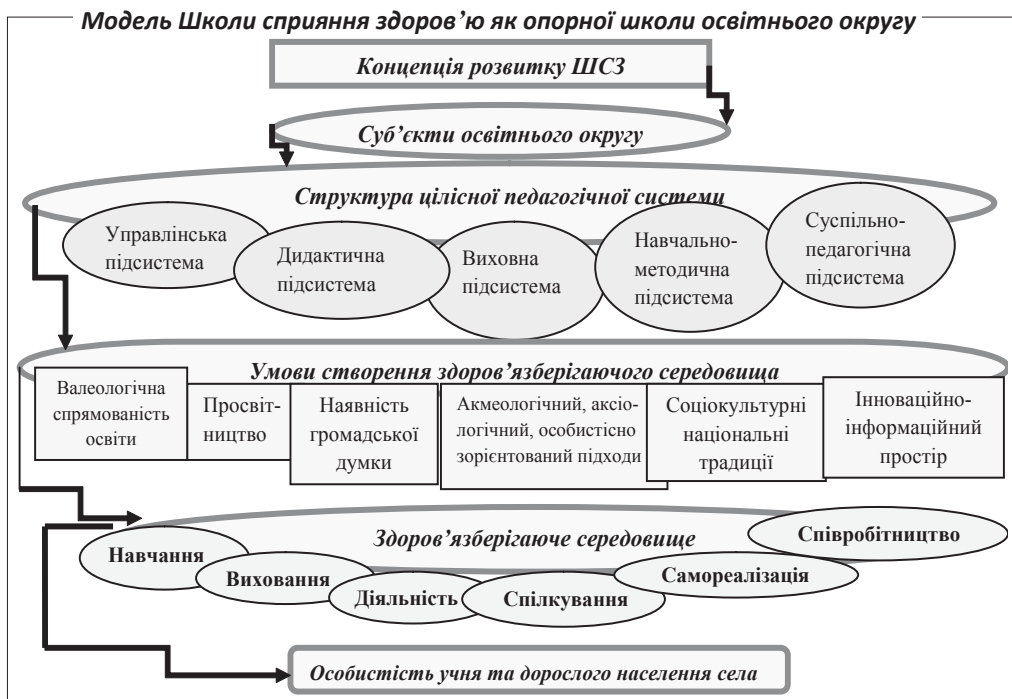
- середовища, системи педагогічної взаємодії всіх виховних впливів;
- пошук механізмів досягнення поставленої мети: принципів, функцій, методів, форм, ресурсного забезпечення;
 - практична апробація нового змісту, структури та методики формування готовності педагогів, батьків, громадськості, державних установ до виховання здорового способу життя у підлітків;
 - планування роботи всіх підсистем педагогічної системи.

Наявна система функціонування суб'єктів освітнього округу не тільки фіксує зміни щодо формування здоров'я і здорового способу життя школярів, батьків, педагогів, територіальної громади, орієнтує на кінцевий результат, але й вказує, яким чином він досягається.

Зацікавити своїх вихованців у виборі здорового способу життя, *формула* якого сьогодні відображає ставлення кожного учня, кожного члена громади до цієї проблеми:

„**Я знаю** все про здоров'я та здоровий спосіб життя” + „**Я хочу** бути здоровим” + „**Я вмю** бути здоровим” + „**Я роблю** все від мене залежне, щоб бути здоровим”, можна було за умов *власної позитивної позиції* батьків, педагогів, медиків, представників влади, інших соціальних структур щодо цієї проблеми, наявності знань, умінь та навичок з усвідомлення кожним учнем феномена здоров'я як найвищої індивідуальної та суспільної цінності, першої необхідності особистісного життя. Крім того, акцентувалась увага на таких *джерелах зміцнення здоров'я*, як:

- *реалізація природних задатків, здібностей, талантів*, що є основою для задоволення, успіху дитини в різних сферах діяльності;
- *формування ціннісних орієнтацій і ставлення*, бо, за висловлюванням Г. Шалигіної, „...є такий універсальний засіб, що робить людину здоровою – здорова свідомість, правильне світосприйняття. Уся філософія збереження здоров'я повинна будуватися таким чином, щоб максимально розвинути здібності кожної особистості творити себе та світ

ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО ОСВІТНЬОГО ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

На рівні учнів:

- оволодіння *основами валеологічної науки*; освоєння сучасних знань про культуру здорового способу життя, здоров'я, адаптацію організму; формування умінь та навичок, що сприяють гармонізації особистості з метою забезпечення її активного, плідного та щасливого життя;
- *визнання пріоритетів* прав людини, здоров'я та здорового способу життя, сприйняття себе як носія фізичних, духовних та соціальних сил, що веде до зміни „пасивного” відношення до особистого здоров'я на „активне”, включаючи особисту відповідальність за нього;
- *формування реалістичної Я-концепції*, готовності та здатності до самовдосконалення, конструктивної самокритичності, самореалізації, культури пізнання власного внутрішнього світу – думок, переживань, станів, намірів, прагнень, цілей, життєвих перспектив, ідеалів, цінностей, ставлень у процесі спілкування, діяльності, творчості;
- *налагодження спільної праці* з дорослими й однолітками;
- *вміння знаходити своє місце* у колективах дітей та дорослих, соціумі;
- *участь в управлінні* життям класу, школи, повсякденною діяльністю учнівським колективом;
- *визначення змісту, форм діяльності* дитячих організацій, об'єднань, учнівського самоврядування;
- *активна участь* у практичних природоохоронних, оздоровчих, пропагандистсько-профілактичних, спортивно-масових заходах, організації змістовного дозвілля, творчих конкурсах, МАН, олімпіадах, інтелектуальних змаганнях, добродійних акціях тощо;
- *єдність моральної свідомості та поведінки*, єдність слова і діла, наявність активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції;
- *визнання життєтворчості* як здатності забезпечити можливість облаштувати власне життя, творити колективні та міжособистісні взаємини.

На рівні сім'ї:

- створення в сім'ї стимулюючої *оздоровчої, духовної та морально-психологічної атмосфери*;
- побудова *оптимального режиму життя*, діяльності й розвитку дитини;
- *інтеграція зусиль* зі школою, органами місцевої влади, громадськістю щодо створення безпечних та комфортних умов проживання, зміцнення і збереження здоров'я своїх дітей, власного здоров'я, здоров'я рідних, формування позитивної мотивації щодо здорового способу життя, культури здоров'я;
- забезпечення адекватної *фінансової та матеріальної підтримки* прагнень дитини;
- *віра в сили і здібності своїх дітей* та сприяння самовираженню їх у різних видах діяльності, задоволенню їхніх потреб, інтересів, а також стимулювання творчого самовдосконалення;
- підвищення *педагогічної культури батьків* щодо вивчення та підтримки дитини шкільного віку, реалізації ідеї першовартості здоров'я кожного члена родини.

навколо себе, а в цілому, життя”;

- *почуття щастя*, що є запорукою психологічного, соціального, духовного, фізичного здоров'я;
- *внутрішня і зовнішня гармонія, гармонія помислів та вчинків*, що є наслідком соціальної зрілості особистості, умовою стабільності та краси її життя;
- *любов*, яка спонукає змінити життя навколо себе на краще, веде до вдосконалення духовного, фізичного, соціального, психічного здоров'я людини.

Набуття навичок здорового способу життя, знайомство із засобами досягнення гармонійного поєднання фізичного, психічного, морального здоров'я відбувається у *процесі соціалізації*, де формуються такі *відношення*:

- „Я” – „Я”, що є умовою формування самосвідомості та самооцінки;
- „Я” – „ти”, де формуються моральні норми і переконання школяра;
- „Я” – „природа”, що формують екологічну свідомість;
- „Я” – „Батьківщина”, спрямовані на творення національної свідомості;
- „Я” – „людство”, які формують філософське осмислення світу і сенсу життя, усвідомлення приналежності до роду людського.

Саме на вирішення цих проблем спрямована Концептуальна модель Школи сприяння здоров'ю освітнього округу, педагогічна технологія формування здоров'я і здорового способу життя школярів з ефективним механізмом реалізації визначення педагогічних стратегій.

Ураховуючи вплив соціуму на розвиток особистості, педагогічний колектив Липецької загальноосвітньої школи I-III ступенів створює такі **умови**, щоб у соціокультурному середовищі, де протікає життя дитини та дорослого населення сільської громади, **різноманітні простори** (інформаційний, здоров'язберігаючий, культурно-дозвільний, художньо-творчий, екологічний, правовий та ін.):

- доповнювали один одного, а не вступали у протиріччя;
- носили спонукальний характер регламентації життя, у тому числі для здійснення вибору, що дає можливість кожному знайти свою соціокультурну нішу;
- стали сприятливими для самореалізації дітей і дорослих, втілення їхніх ідей, проєктів, сподівань у зовнішньому світі;
- спрямовували на загальнокультурні норми і цінності, що сприймаються як щось саме по собі зрозуміле, що є необхідною умовою.

III етап – формуально-впроваджувальний або діяльнісний.

На третьому етапі, який ми назвали формуально-впроваджувальний або діяльнісний, створювалося те освітнє середовище, в основу якого покладена цілеспрямована дія всіх суб'єктів Липецького освітнього округу на особистість учня щодо збереження та зміцнення здоров'я й формування здорового способу життя.

Ефективність формування здоров'язберігаючого середовища досягається в результаті **цілісного підходу**, що визначається:

На рівні педагогів:

- **валеологічна насиченість змісту освіти** та утвердження підходу до розуміння здоров'я через здоровий спосіб життя, який включає всі аспекти життєдіяльності людини, її фізичне, соціальне та психологічне благополуччя;
- впровадження у навчально-виховний процес нових **гуманістичних підходів**, які б ґрунтувалися на принципах здоров'язберігаючої педагогіки та педагогіки співпраці;
- створення належних умов для **самореалізації** і **творчого розвитку** особистості; сприяння розвитку індивідуальності підлітків, формування в них навичок адекватного самовираження та власної позиції у системі життєвих цінностей;
- **стимулювання постійного самоаналізу** учнем своєї освітньої діяльності, ціннісних орієнтацій, ключових життєвих компетенцій, що забезпечує його високу життєздатність та життєтворчість;
- формування **мотиваційної сфери** учнів у прагненні бути здоровими; зосередження уваги дітей і молоді на особистісному та соціальному значенні здоров'я і культури здоров'я;
- подальше впровадження **здоров'язберігаючого навчання** та виховання, що передбачає послідовну систему активних дій усіх учасників навчально-вихованого процесу, спрямованих на створення здорового середовища для формування таких життєвих навичок, які ведуть до збереження, зміцнення і відтворення здоров'я, орієнтують на утвердження здорового способу життя, розвиток духовно, психічно, фізично і соціально здорової особистості;
- посилення **інтеграційних процесів** з педагогікою, психологією, соціологією, суспільствознавством, правознавством, фізичною культурою та іншими науками і дисциплінами;
- підвищення **педагогічної культури батьків**;
- вивчення **можливостей кращих традицій** української педагогіки, зокрема родинної педагогіки, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я молоді;
- **оволодіння національними традиціями**, пов'язаними із закономірностями здорового способу життя, проникнення в духовну скарбницю народної медицини, валеології та педагогіки, що включає в себе багатовіковий досвід і має значний інтерес для вивчення не тільки національних, але й світових оздоровчих систем, може стати основою для формування національної самосвідомості й розвитку здатності у молоді до діалогу різноманітних оздоровчих культур.

На рівні управлінської діяльності:

- удосконалення змісту освіти за допомогою включення в нього **системи валеологічних знань і умінь**;
- **вивчення досвіду** з питань виховання здорового способу життя молодого покоління у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці;
- створення **суспільно значущих та освітніх передумов** для формування здорового способу життя школярів з метою фізичного і духовного зміцнення соціуму;
- організація педагогічного процесу на засадах **інтеграції** усіх виховних впливів на дитину та ▶

здійснення *координації* зусиль навчальних закладів округу, державних, громадських організацій;

- *упровадження ефективних технологій перетворення середовища ризиків на простір можливостей для самореалізації* особистості дитини, здійснення продуктивної пізнавальної, суспільно-громадської, ціннісно-орієнтаційної діяльності;
- *науково-методична підтримка* та допомога навчальним закладам освітнього округу з проблеми здоров'язбереження;
- створення *позитивного мікроклімату* в учнівському і педагогічному колективах навчальних закладів освітнього округу та забезпечення умов для самостійної творчої діяльності педагогів, підвищення їх загальнокультурного, професійного рівня;
- забезпечення участі школярів у конкурсах, олімпіадах, спортивних заходах, конференціях, позашкільних формах навчання та виховання;
- організація *фінансового забезпечення* діяльності учнівських, педагогічних колективів, інших суб'єктів освітнього округу щодо створення умов для збереження, зміцнення і розвитку духовного, емоційного, інтелектуального, фізичного і особистісного здоров'я учнівської молоді та сільської громади;
- використання можливостей *позакласної та позашкільної* роботи;
- розробка *методичних рекомендацій* для вчителів, класних керівників щодо виховання у школярів установок на дотримання норм здорового способу життя і впровадження їх у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів округу;
- організація цілеспрямованої *освітньо-просвітницької* діяльності, в якій успішно реалізується *модель: „знання—ставлення—поведінка”*;
- використання засобів масової інформації для *популяризації педагогічних знахідок* Школи сприяння здоров'ю та освітнього округу.

На рівні діяльності громадських та державних структур:

- набуття власного соціального досвіду щодо *розбудови ефективного єдиного позитивного громадського здорового простору* життя;
- розробка інтегральної системи пошуку можливостей, механізмів та шляхів вирішення проблем щодо формування активної позиції школярів та жителів села для зміцнення та збереження власного здоров'я, формування культури здорового способу життя;
- здійснення впливу на формування громадської думки в селі щодо збереження та зміцнення здоров'я;
- підтримка багатодітних, малозабезпечених сімей;
- здійснення профілактики захворювань і соціального неблагополуччя дитини, дитячої бездоглядності, соціально-правового захисту життя і здоров'я дітей та їх сімей;
- спонсорська допомога;
- виховання учнівської молоді на засадах ідей етнопедагогіки, з урахуванням етнокультурологічних, регіональних, національних особливостей.

- вихованням у школярів, їхніх батьків, педагогів, односельчан аксіологічного підходу, спрямованого на освоєння пріоритетних цінностей, пов'язаних не тільки зі збереженням життя і зміцненням здоров'я, але й з дієвістю тих чи інших ціннісних орієнтацій, що приводить до морально-мотивованих вчинків, відповідності самооцінки оцінці оточуючих, моделювання власної поведінки відповідно до створеної системи ціннісних орієнтацій;
- створенням позитивного енергетичного простору на основі акмеологічного підходу до змісту освіти, технологій навчання й виховання, управління, що дозволяє перевести школу з режиму функціонування у режим розвитку, а це значно підвищує якість освіти, бо головними стають пізнавальні мотиви, навчання — внутрішньою потребою, важливим — творче переосмислення дійсності і можливим — досягнення успіху в різноманітних сферах діяльності всіх учасників освітнього процесу;
- валеологічною спрямованістю всього навчально-виховного процесу, оскільки запровадження здоров'язберігаючих освітніх технологій пов'язано з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих), соціально-адаптованих, екологічних, здоров'язберігаючих технологій та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності;
- педагогічним моніторингом стану здоров'я, на-

вчання й виховання, розвитку дитини.

Освітній процес школи включає два **пріоритетні напрями педагогічної діяльності** щодо оздоровлення середовища:

- створення оптимальних зовнішніх умов соціуму через спільну діяльність і спілкування дітей та дорослих;
- забезпечення внутрішніх умов для саморозвитку, самовиховання, самореалізації учнів шляхом упровадження механізмів самопізнання, рефлексії, цілеутворення.

З утворенням Липецького освітнього округу **розширилися функції усіх підсистем педагогічної системи** опорної школи округу: управлінської, дидактичної, виховної, науково-методичної, суспільно-педагогічної.

Окрім того, всі педагогічні структури набули **громадянського спрямування**, що є новим у діяльності школи, бо вирішуються проблеми територіальної громади.

Опорна школа освітнього округу об'єднала всі соціально-громадські установи та організації на території села з метою посилення її можливостей у створенні умов для розвитку індивідуальних здібностей і потреб учнів не

тільки в освітньому середовищі, але й у реальному житті.

Об'єднання та координація зусиль усіх суб'єктів освітнього округу створили сприятливі умови для забезпечення здорового середовища проживання, навчання і виховання, спрямо-

ЗМІСТОМ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Є:

- вироблення цілісної системи діяльності округу, яка б відповідала вимогам часу і створювала передумови для цілеспрямованого та різнобічного розвитку учнів, батьків, педагогів, сільської громади;
- оновлення та удосконалення змісту навчання і виховання (впровадження державних стандартів освіти, нових освітніх технологій, концепції розвитку школи й округу, профілізації та індивідуалізації освітнього процесу, авторських виховних програм, виховних систем класів та шкіл),
- проведення діагностики й оцінювання діяльності школи та освітнього округу, орієнтації на оцінювання за результатами навчання учнів, вивчення рівня розвитку особистості дитини, результатів діяльності педагогів;
- формування продуктивного, активного педагогічного середовища, атмосфери творчого пошуку, взаємодопомоги, співпраці;
- створення з точки зору здоров'язберігаючої педагогіки сприятливих умов для навчання, виховання та розвитку учнів.

ВИХОВНА СИСТЕМА

опорної школи Липецького освітнього округу

Мета виховної системи – забезпечити умови для індивідуального розвитку особистості школяра, розвитку ціннісних ставлень та ключових життєвих компетенцій, найповнішої самореалізації в різних видах позаурочної та позашкільної діяльності через насичене освітнє та соціокультурне середовище, що дає нам можливість вважати:

- школи I ступеня освітнього округу – *школами формування ціннісних орієнтацій,*
- школи II ступеня – *школами становлення особистості,*
- школу III ступеня – *школою самовизначення особистості школяра.*

Виховний процес в освітньому окрузі побудовано на *діагностичній основі.*

В основу виховної системи округу покладено *авторські творчо-цільові програми* „Створи в собі Людину: чотири кроки пізнання” (для учнів 1-4 класів), „З віри в себе – до творця своєї долі” (для учнів 5-8 класів), „Розвиток життєвої компетентності особистості – шлях до самовдосконалення” (для учнів 9-11 класів), „Дев'ять заповідей людяності: пізнаємо, навчаємося, спілкуємося, організуємо”, „Школа та сім'я: інтеграція зусиль”, проект „Школа сприяння здоров'ю – крок до життєвої компетентності”, програма „Від сільської Школи сприяння здоров'ю – до освітнього округу сприяння здоров'ю”.

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ

У системі управління виховним процесом вагомє місце займає діючий орган учнівського самоврядування. Сьогодні в освітньому окрузі на базі опорної школи працюють органи управління дитячого самоврядування: учнівська окружна конференція та Учнівська координаційна рада освітнього округу. Цінність такої організації учнівського самоврядування полягає в тому, що створений *міжшкільний дитячий освітній простір*, розширені поле діяльності й межі організації демократичного життя, де кожен учень є організатором та учасником оздоровлення соціуму, а це підвищує рівень відповідальності та можливостей самореалізації наших вихованців.

Як приклад реалізації виховної системи освітнього округу яскраво може бути представлена і система життєдіяльності учнів, об'єднаних у *дитячі організації* („Веселята”, „Веселкова республіка”, „Старшокласник”, „Шкільна дитяча країна”) та *дитячі об'єднання за інтересами*: агітбригада „Екологи”, агітбригада „Ми – за здоровий спосіб життя”, команда КВК, ДЮП, загони „Волонтери”, „Друзі Веселят”, Літературна студія.

На базі опорної школи проводиться *позаурочна робота*, спрямована на створення умов для виховання культури здоров'я, всебічного розвитку учнів. Працюють 15 гуртків та 9 пізнавальних факультативів.

ваних на зміцнення здоров'я дітей, їх фізичний розвиток, соціальну адаптацію, духовне зростання, підвищення культури стосунків у соціумі (див. Схему на С. 81).

IV етап – узагальнювально-рефлексивний.

Сьогодні аналіз здоров'язберігаючої діяльності опорної школи освітнього округу на узагальнювально-рефлексивному етапі розбудови Школи сприяння здоров'ю дозволяє говорити про *результати її діяльності*:

- Липецька школа стала платформою для створення *центру сприяння здоров'ю Липецького освітнього округу;*
- створено міжшкільний освітній простір, *єдиний виховний простір* Липецького освітнього округу за участю громадських організацій;
- розширено *простір для самовираження та самореалізації* усіх суб'єктів освітнього округу;
- склалися *належні умови* для соціальної адаптації та захисту інтересів і прав учнів;
- створено *інноваційний та інформаційно-діяльнісний простори;*
- *стійка мотивація* до ведення здорового способу життя формується не тільки в учнів, але й у молоді села;
- *наш випускник* – це людина, яка перебуває у гармонії зі світом і самим собою; усвідомлює власну цінність і цінність інших; дбає про своє здоров'я та вважає здоровий спосіб життя пріоритетним напрямком розвитку особистості; вміє керувати саморозвитком з урахуванням загальнолюдських та культурно-національних цінностей і є творцем свого життя.

Липецька загальноосвітня школа I-III ступенів, як навчальний заклад Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю, є обласним та районним **інформаційно-методичним центром** з проблем просвітницької роботи з питань формування та зміцнення здоров'я, а також надає організаційно-методичну допомогу школам району в розбудові навчального закладу сприяння здоров'ю.

Людмила Исаева
От сільської Школи содействия здоров'ю – к образовательному округу содействия здоров'ю

Липецкая общеобразовательная школа I-III ст., как учебное заведение Национальной сети школ содействия здоров'ю, является областным и районным информационно-методическим центром из проблем просветительской работы по вопросам формирования и укрепления здоровья, а также оказывает организационно-методическую помощь школам района в перестройке учебного заведения содействия здоров'ю.

Ключевые слова: Школа содействия здоров'ю, здоровьесохраняющая педагогика, школа формирования ценностных ориентаций, школа как информационно-методический центр.

Lyudmyla Isayeva
From the Village Health Promotion School to the Health-Contributing Educational District

Lypetska secondary school is the educational institution of the National Network of Health Promoting Schools. It is local and regional Information and Methodological Center on the problems of health promotion, and provides organizational and methodological assistance to the local schools in developing of school health promotion.

Key Words: School of Health Promotion, health-saving education, school of values formation, school as information and methodological center.

Рада Липецького освітнього округу забезпечує створення оптимальної, гнучкої, динамічної, демократичної системи управління та діяльності освітнього округу з прогнозуванням кінцевого результату, а саме:

- подає пропозиції до відділу освіти Котовської районної держадміністрації щодо організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах – суб'єктах округу; затверджує єдиний робочий навчальний план суб'єктів округу та встановлює режим їх роботи;
- затверджує маршрути шкільних автобусів, що забезпечують підвезення учнів і педагогічних працівників до місця навчання та додому;
- забезпечує на базі опорного закладу допрофільну підготовку та профільне навчання, де предмети і факультативні заняття, курси за вибором, спецкурси викладаються як педагогічними працівниками опорного закладу, так і вчителями навчальних закладів – суб'єктів округу;
координує:
- проведення виховних заходів, позаурочної, гурткової роботи, організацію дозвілля сільських дітей, учнів та їх родин, дорослого населення села з метою ефективного використання наявної матеріальної бази суб'єктів округу;
- діяльність міжбібліотечного абонементу для тимчасового перерозподілу і формування бібліотечних фондів;
- здійснює організаційно-методичний супровід з метою:
- підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів в умовах розбудови освітнього округу;
- підготовки волонтерів-учнів, волонтерів-батьків, волонтерів-працівників соціокультурних структур освітнього округу для проведення валеологічних тренінгів та профілактичної роботи щодо формування здоров'язберігаючої компетентності суб'єктів округу та створення здорового навколишнього середовища;
- створення сприятливих психолого-педагогічних умов для інноваційної діяльності та творчої соціально-ціннісної життєдіяльності учнів, батьків, вчителів, громадськості;
- звітує наприкінці навчального року на загальних зборах працівників – суб'єктів округу – про свою діяльність.

Головною метою МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ Школи сприяння здоров'ю як опорної школи освітнього округу є створення інформаційного освітньо-методичного середовища, яке б забезпечувало неперервний і цілеспрямований професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до сучасних вимог.

Створені **сприятливі умови для підвищення фахової майстерності** вчителів-предметників, класних керівників. Свою освіту вчителі підвищують під час відвідування та участі в районних і шкільних заходах, поєднуючи колективні форми роботи з індивідуальними.

Педагогіка
ШКОЛИ

УДК 37.014.5-
056.22:613.8

ЗДОРОВ'ЯФОРМУЮЧА ПОЛІТИКА ГІМНАЗІЇ

Розуміючи, що дитина – це ключ до здоров'я дорослої людини, освітній заклад працює над формуванням основ культури здоров'я, зменшення захворюваності, підвищення рівня фізичної та розумової працездатності.

Гімназією приділяється велика увага здоров'ю учнів, втілюються різноманітні підходи для забезпечення цієї мети. Виховання здорової, морально стійкої, свідомої молоді, готової до перипетій життя, здатної справлятися з проблемами, усвідомлено налаштованої на здорове майбутнє, реалізацію особистості – основна ціль Школи сприяння здоров'ю.

Ключові слова: здоров'яформуюча політика, здоров'язберігаюча культура, здоров'язміцнюючі технології, Школа сприяння здоров'ю, санітарно-просвітницька діяльність.

**Світлана
ЛАВРИНЕНКО**

Заступник директора
гімназії № 191
ім. П. Г. Тичини з
поглибленим вивчен-
ням іноземних мов
Дніпровського району
м. Києва

**Людмила
СОСНОВА**

Лаборант медичного
кабінету гімназії
№ 191 ім. П. Г. Ти-
чини м. Києва

Проблема збереження здоров'я все чіткіше усвідомлюється представниками освітньої галузі як професійно значима. Поняття „здоров'я” зараз трактується набагато ширше, ніж просто відсутність захворювання.

Здоров'я дитини, її фізичний і психологічний розвиток, адаптація до умов середовища здебільшого визначаються умовами її життя, насамперед, у школі. На роки навчання у школі припадає період інтенсивного розвитку організму дитини. Тому необхідним на сучасному етапі є формування знань у учнів про психофізіологічні можливості організму, формування мотивації щодо здоров'я, прищеплення здоров'язберігаючої культури.

Здоров'я – запорука щасливого життя та успішного

навчання. Цією аксіомою керується колектив нашої гімназії.

Розуміючи, що дитина – це ключ до здоров'я дорослої людини, наш освітній заклад працює над формуванням основ культури здоров'я, зменшення захворюваності, підвищення рівня фізичної та розумової працездатності. Нашою метою є поєднання фізичного, духовного, психічного та інтелектуального розвитку особистості.

У навчальному закладі створена система психолого-медико-педагогічного захисту, яка сприяє розвитку, збереженню й формуванню здорової особистості. Упроваджуються масові заняття фізичною культурою та спортом; надаються необхідні теоретичні знання з питань фізкультурно-оздоровчої роботи; пропагується здоровий спосіб життя; залучається якомога більше учнів та працівників до участі у спортивному

житті навчального закладу, району, міста.

У гімназії створена потужна медична служба, яка впроваджує принципи гімназійного проекту „Здоров’я”. До її складу входить лікар, медична сестра і лаборант. Медичні працівники слідкують за дотриманням усіх санітарно-гігієнічних норм, здійснюють кваліфіковане медичне обслуговування (див. вріз).

У гімназії навчаються учні 5-11 класів. Під час прийому до навчального закладу батьки заповнюють медичну анкету для надання більш повної інформації про стан здоров’я їхньої дитини. Щороку всі учні проходять антропометрію, перевіряються в окуліста. Результати щорічного медичного огляду, який учні проходять з батьками у дитячій поліклініці (форма 086-1\0) заносяться медичною сестрою та лаборантом медичного кабінету до двох листків здоров’я, а також доводяться до відомих кураторів класів. У листах здоров’я відмічена група фізкультури кожного учня і рекомендації лікаря. Усі учні за підсумками медичного огляду розподілені на основну, підготовчу та спеціальну медичні групи.

Учні, які відносяться до основної та підготовчої груп відвідують уроки фізкультури за розкладом. Учні, які за підсумками медичного огляду потрапляють до спеціальної медичної групи, мають окремий час для уро-

МЕДИЧНА СЛУЖБА ГІМНАЗІЇ: ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА

У навчальному закладі існує окреме приміщення для медичних працівників розташоване на I поверсі. Воно складається з двох кімнат: кабінету амбулаторного прийому та маніпуляційного кабінету та оснащено необхідним обладнанням для проведення диспансеризації, профілактичних щеплень, надання першої медичної допомоги.

Профілактичний медичний огляд дітей на педикульоз та захворювання шкіри здійснюється шоразу після канікул.

У медичному кабінеті гімназії постійно проводиться амбулаторний прийом, надається перша медична допомога. У випадку виникнення інфекційних захворювань здійснюється спостереження за учнями, які контактували з хворими, з метою попередження розповсюдження хвороб. Представниками медичної служби гімназії постійно ведеться робота з профілактики травматизму серед учнів та співробітників.

Також проводиться імунологічна робота. Кожна дитина отримує індивідуальний план профілактичних щеплень, де проаналізовані та заплановані щеплення проти дифтерії, правця, кору, краснухи, епідемічного паротиту, туберкульозу, реакція Манту. Про проведення щеплень обов’язково у письмовому вигляді попереджаються батьки. Також їх інформують як про можливість ускладнення після щеплень, так і про їх відповідальність у разі відмови. Перед проведенням щеплень та реакції Манту діти оглядаються лікарем, проводиться термометрія. Інформація про зроблене щеплення заноситься до індивідуальної карти дитини (форма 26) та карти профілактичних щеплень (форма 063\0). Вакцину і шприци для проведення щеплень гімназія отримує в дитячій поліклініці №1 Дніпровського району м. Києва.

Усі учні гімназії щорічно оглядаються лікарями-стоматологами. 9-ті та 11-ті класи додатково проходять диспансеризацію на базі дитячої поліклініки (лабораторні обстеження, ЕКГ, огляд лікарями-спеціалістами).

Медичною службою гімназії за результатами медичних обстежень учнів вже багато років проводиться велика аналітична робота. Усі матеріали моніторингу відображаються у таблицях, паспорті здоров’я учня та листку здоров’я класу. Під час прийому учня до гімназії ретельно вивчається його медична картка. Постійно аналізуються результати диспансерного огляду у порівнянні з минулими роками. Систематично проводиться порівняльний аналіз стану здоров’я учнів усіх класів. Особлива увага приділяється учням 5-х класів. Порівнюється стан їх здоров’я до вступу в гімназію і через рік після навчання. Медичними працівниками розробляються відповідні заходи, спрямовані на зниження захворюваності учнів, покращення стану їхнього здоров’я: рекомендації вчителям-предметникам, кураторам і батькам щодо впровадження здоров’язберігаючих, здоров’яформуючих та здоров’язміцнюючих технологій.

Всесвітня інформація про фізичний стан учня дає можливість учителю, куратору розумно планувати роботу із залученням дитини до навчальної діяльності, фізкультурно-оздоровчої роботи.

Діяльність медичних працівників гімназії спрямована і на профілактику захворювань, створення атмосфери поваги до власного здоров’я та здоров’я тих, хто знаходиться поруч.

ПРИКЛАДИ АНАЛІТИЧНИХ ЗВІТІВ

Таблиця 1

Аналіз стану здоров'я за результатами поглибленого огляду за навчальний рік

КЛАСИ	5	6	7	8	9	10-11	Всього
Кількість учнів	94	110	67	73	74	113	531
З них:							
Зниження гостроти зору	18	32	8	21	33	39	151
%	19.15	29.09	11.94	28.77	44.59	34.51	28.44
Зниження гостроти слуху	-	-	-	-	-	1	1
%	-	-	-	-	-	0.88	0.19
Порушення постави	8	7	1	6	1	1	24
%	8.51	6.36	1.40	8.22	1.35	0.88	4.52
Сколіоз	-	5	1	4	6	4	20
%	-	4.55	1.49	5.48	8.11	3.54	3.776
Серцево-судинні захворювання	24	23	7	17	28	42	141
%	25.53	20.09	10.45	23.29	37.84	37.17	26.55
Захворювання системи дихання	19	25	5	16	31	14	110
%	20.21	22.73	7.46	21.92	41.89	12.59	20.72
Захворювання системи травлення	26	26	7	21	13	29	122
%	27.66	23.64	10.45	28.77	17.57	25.66	22.98
Ендокринні захворювання	3	-	1	1	3	3	9
%	4.68	-	1.36	1.49	4.05	2.66	2.07
Сечостатеві захворювання	1	-	1	1	3	3	9
%	1.06	-	1.36	1.49	4.05	2.66	1.69
Захворювання нервової системи	1	-	1	1	-	6	12
%	1.06	-	1.36	5.48	-	1.43	22.59

Таблиця 2

Фізичний розвиток учнів
(для порівняння фізичного розвитку в різні роки)

НАВЧАЛЬНІ РОКИ	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Всього учнів	523	534	489	504	531
Середній	422	434	394	403	423
%	84,51	81,27	80,57	79,96	79,66

ків фізкультури і виконують вправи відповідно до стану здоров'я під наглядом учителя.

Спільно з лікарями, батьками, представниками благодійних медичних організацій проводиться значна робота санітарно-просвітницького спрямування. Постійним є проведення бесід з педагогами, учнями за різноманітною тематикою:

- профілактика педикульозу та захворювань шкіри;
- профілактика інфекційних захворювань (кору, краснухи, кашлюку, вірусного гепатиту, вітряної віспи, епідемічного паротиту тощо);
- грип, клініка та профілактика;
- режим дня та гігієна учня;
- значення профілактичних медичних оглядів для ранньої діагностики захворювань;
- профілактика шкільного та спортивного травматизму;
- значення реакції Манту для ранньої діагностики туберкульозу;
- значення профілактичних щеплень;
- збереження зору;
- правильна постава школяра;
- що треба знати про СНІД;
- раціональне харчування;
- про шкідливість куріння та алкоголю;
- про зло наркотиків;
- лептоспіроз, клініка, профілактика та ін.

Повноцінне харчування учнів є однією з умов збереження та зміцнення здоров'я дитини, підвищення опору її організму до хвороб і, як наслідок, успішності у на-

Педагогіка школи

вчанні. **Раціональне харчування** учнів гімназії будується на дотриманні **трьох основних принципів**:

- забезпечення відповідності енергетичної цінності раціону харчування енергозатратам організму;
- задоволення фізіологічних потреб організму у визначеній кількості енергії і співвідношенні у харчових речовинах;
- дотримання оптимального режиму харчування.

Ідальня розташована у великому приміщенні, де одночасно можуть обідати понад 200 осіб. Вона забезпечена буфетною продукцією, насамперед, випічкою та напоями. Під час обідів учні перебувають у їдальні в супроводі куратора. Столи накриваються за спеціальним графіком. Медичними працівниками ретельно відслідковується санітарний стан приміщення їдальні і харчоблоку, дотримання різноманітності меню і розміру порцій відповідно до віку. Роботу медпункту і харчоблоку систематично перевіряє районна санітарна станція.

Здоров'я дітей весь час знаходиться і під пильним контролем батьківської громадськості. Проводяться рейди-перевірки якості харчування та санітарного стану приміщень їдальні. Цю роботу організовує і проводить комісія батьківського комітету гімназії з охорони здоров'я і харчування. Неодноразово на засіданнях розглядалися питання:

- турботи батьків про фізичне здоров'я і виховання школярів;
- статевого виховання і репродуктивного здоров'я підлітків;
- „У здоровому тілі – здоровий дух”;
- „Як правильно харчуватись” та ін.

Продовження

Вище середнього	30	35	28	34	38
%	5,74	6,55	5,73	6,75	7,15
Нижче середнього	17	13	16	18	24
%	3,25	2,43	3,27	3,57	4,52
Низький	13	16	19	18	20
%	2,48	2,99	3,89	3,57	3,76
З випередженням	21	36	32	31	26
%	4,02	6,76	6,54	6,15	4,91

Таблиця 3

Групи фізкультури учнів

НАВЧАЛЬНІ РОКИ	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Всього учнів	523	534	534	489	531
Основа група	412	388	372	330	368
%	78,78	72,66	76,07	65,48	69,3
Підготовча група	77	112	84	130	131
%	14,72	20,97	17,18	25,79	24,67
Спеціальна група	23	27	27	35	22
%	4,39	5,06	5,52	6,94	4,14
Звільнені від ф/в	11	7	6	9	10
%	2,11	1,31	1,23	1,79	1,89

Таблиця 4

Групи здоров'я учнів

НАВЧАЛЬНІ РОКИ	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Всього учнів	523	534	489	504	531
I група	182	187	179	174	159
%	34,8	35,01	36,6	35,53	29,94
II група	208	165	151	177	219
%	39,7	30,8	30,88	35,12	41,24
III група	124	173	147	133	139
%	23,7	32,39	30,06	26,39	26,18
IV група	9	8	11	17	14
%	1,8	1,61	22,5	3,37	2,64
V група	-	-	1	3	-
%	-	0,19	0,20	0,59	-

Таблиця 5

Захворюваність учнів (для надання інформації про епідеміологічну ситуацію)

НАВЧАЛЬНІ РОКИ	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Всього учнів	523	534	489	504	531
Загальна захворюваність	223	235	220	225	235
%	42,63	44,01	44,99	44,64	44,26
ГРВІ + грип	162	175	160	168	180
%	30,98	32,7	32,72	33,33	33,09
Інфекційна захворюваність	6	9	5	1	1
%	1,15	1,69	1,02	1,98	0,19

Педагогіка школи

Моніторинг стану здоров'я учнів свідчить про раціональну організацію харчування. З технічним персоналом проводить роз'яснювальну профілактичну роботу щодо санітарно-гігієнічних вимог до різних приміщень гімназії (класів, кабінетів, спортзалу, санітарних вузлів та ін.) лаборант медичного кабінету.

Постійною формою роботи є проведення індивідуальних бесід з батьками учнів відповідно до епідемічного становища в гімназії, з приводу складного стану здоров'я того чи іншого учня.

У закладі створені всі умови для дотримання гімназистами правил особистої гігієни. Туалетні кімнати перебувають у хорошому стані, наявні умивальники, мило.

Светлана Лавриненко, Людмила Соснова
Здоровьеформирующая политика гимназии

Понимая, что ребенок – это ключ к здоровью взрослого человека, образовательное заведение работает над формированием основ культуры здоровья, уменьшение заболеваемости, повышение уровня физической и умственной работоспособности.

Гимназией уделяется большое внимание здоровью учеников, воплощаются разнообразные подходы для обеспечения этой цели. Воспитание здоровой, морально стойкой, сознательной молодежи, готовой к испытаниям жизни, способной исправляться с проблемами, осознанная настроенная на здоровое будущее, на реализацию личности – основная цель Школы содействия здоровью.

Ключевые слова: здоровьеформирующая политика, здоровьесохраняющая культура, здоровьеукрепляющие технологии, Школа содействия здоровью, санитарно-просветительская деятельность.

Svitlana Lavrynenko, Lyudmyla Sosnova
Health-Forming Grammar School Policy

Educational institution deals with formation of child's basic health culture, illness-reducing, physical and mental capacity improving taking into consideration the statement Child is the key to the healthy adult.

Wide variety of approaches is implemented to health improving of grammar school students'. The main goals of the School of Health Promotion are as follows: educating healthy, mentally stable, conscious youth, ready to survive, able to cope with any difficulties, conscious about healthy future and self-realization of personality.

Key Words: health-forming policy, health-saving culture, health-strengthening technologies, School of Health Promotion, sanitary activities.

Стан здоров'я щільно пов'язаний з рівнем фізичного розвитку. Фізична культура є одним з факторів, що підтримує цей рівень розвитку у потрібному стані. Учителі фізичної культури гімназії забезпечують розвиток фізичних здібностей не тільки на уроках фізкультури, а й у позаурочний час. У навчальному закладі функціонують спортивні гуртки, проводяться Спартакіади, Декади здоров'я, інші спортивно-ігрові заходи.

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України наша гімназія брала участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті сучасної моделі навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю. Школу було визнано переможцем (II місце у міському турі) та лауреатом (Всеукраїнський тур) конкурсу-захисту як школу, що активно пропагує здоровий спосіб життя, реалізує цільовий та цілісний підхід до проблеми охорони здоров'я підростаючого покоління, створює умови для самопізнання, самовираження та самовдосконалення особистості.

Гімназією приділяється велика увага здоров'ю учнів, втілюються різноманітні підходи для забезпечення цієї мети. Виховання здорової, морально стійкої, свідомої молоді, готової до випробовувань життя, здатної справлятися з проблемами, усвідомлено налаштованої на здорове майбутнє, на реалізацію особистості – основна ціль Школи сприяння здоров'ю.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

*Система атестації – перший показник
кадрової роботи в організації..... С. 90*

Прийнятий Закон породжує дискримінацію... С. 98

*„... людина повинна присвятити велику
частину свого існування повному розвитку
власної особистості” (І. І. Мечніков).....С. 103*

Якість є змінною величиноюС. 108

Управління
школою

УДК 37.091.12:005.
963"XX"

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2012

**Ганна
КІЛЬОВА**

Доцент, кандидат
філософських наук

90

АТЕСТАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Атестація педагогічних кадрів виникла у період завершення переходу до загальноосвітньої школи (початок 70-их років XX століття), метою якого було виховання всебічно розвиненої особистості. У цей час запроваджується систематична атестація вчителів ЗНЗ, як форма державного визнання, засвідчення різного рівня професійної кваліфікації.

Сьогодні атестація педагогічних працівників – це визначення їх відповідності займаній посаді, рівню кваліфікації, яка проводиться відповідно до ст. 54 Закону України „Про освіту” та регулюється діючим Типовим положенням про атестацію педагогічних працівників.

Ключові слова: атестація педагогічних працівників, підвищення кваліфікації, оцінка професійних якостей, професійні кадри.

У зв'язку з цим зростає значення однієї з найважливіших організаційно-правових форм перевірки (контролю) і оцінки професійних та інших якостей працівників – атестації.

Атестація педагогічних кадрів, безперечно, відіграє важливу роль в управлінні освітою. Практика її проведення виникла у період завершення переходу до загальноосвітньої школи (початок 70-их років

XX ст.), метою якого було виховання всебічно розвиненої особистості. У цей час запроваджується систематична атестація вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, як форма державного визнання, засвідчення різного рівня професійної кваліфікації. Показниками оцінки професійної діяльності стали унормовані професійні вимоги до кваліфікаційних категорій: фахові та ідейно-моральні якості.

У „Типовому положенні про атестацію педагогічних працівників” (1993 р.) зазначається, що „атестація педагогічних працівників навчальних закладів проводиться відповідно до статті 54 Закону України „Про освіту” з метою активізації

їх творчої професійної діяльності, стимулювання неперервної фахової та загальної освіти, посилення у них мотивації якісної роботи, підвищення їх персональної відповідальності за результати навчання і виховання, забезпечення соціального захисту компетентної педагогічної праці”.

У „Типовому положенні про атестацію педагогічних працівників” (2010 р.) метою атестації є „стимулювання цілеспрямованого безперервного підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, росту їх професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи, підвищення престижу й авторитету, забезпечення ефективності навчально-виховного процесу”.

Не дивлячись на деякі розбіжності вчених при визначенні поняття атестації (див. вріз) можна сказати, що **атестація** – це перевірка кваліфікації працівника, його ділових якостей та їх оцінка, що здійснюється у певній організаційно-правовій формі.

У процесі управління професійними кадрами В. Шепель, наприклад, виокремлює чотири загальні (збереження здоров'я персоналу і навколишнього середовища, колективної згуртованості, соціальної мотивації та професійної підготовки) і три специфічні функції (інформаційно-діагностична, розпорядчовиконавська, соціального прогнозу), які неможливо відокремити як від контексту кадрової політики загалом, так і від атестації кадрів зокрема.

Розглянемо їх більш детально. Щодо призначення

АТЕСТАЦІЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

У довідковій літературі, наприклад у „Словнику іношомовних слів” сказано, що „**атестація** (від лат. *attestatio* – посвідчення) – визначення кваліфікації працівника, відзив про його здібності, ділові та інші якості”; у „Короткому тлумачному словнику” – „атестувати – значить: присвоювати кому-небудь якесь звання; давати комусь або чомусь характеристику про його здібності, ділові та інші якості; робити висновок про кого-, що-небудь”; у „Великому тлумачному словнику сучасної української мови” термін подано у двох значеннях: „дія за значенням атестувати (надавати кому-небудь якесь звання; давати кому-, чому-небудь атестацію (у 2 знач.), характеристику); характеристика фахових знань і ділових якостей службовця; відзив, висновок про кого-, що-небудь”; в *Енциклопедичному юридичному словнику*, сказано, що „атестація посадова – визначення кваліфікації працівника з метою перевірки відповідності займаній посаді”. В останньому визначенні, хоча й недостатньо, але все ж згадується про службову роль атестації як правового явища – визначення рівня професійної підготовки працівника. Що стосується наукової, навчальної і популярної літератури, то в ній поняття атестації, яке ми досліджуємо, трактується далеко неоднозначно. Так, *Ф. Негру* визначає атестацію як „проведення перевірки кваліфікації працівника шляхом періодичної оцінки його знань, досвіду, навичок, здібностей, тобто його відповідності посаді, яку він обіймає, або роботі, яку він виконує”. Як бачимо, автор у своєму визначенні відзначає періодичність проведення атестації та вказує на її мету.

За *В. Савельєвою* та *О. Єськовим* атестація професійних кадрів – це „кадрові заходи, покликані оцінити відповідність рівня праці, якостей, потенціалу особистості вимогам виконуваної діяльності. Головне її призначення – не контроль виконання, а виявлення резервів підвищення рівня віддачі працівника”. Подібне розуміння атестації міститься в наукових дослідженнях *Б. Лебіна*, *Г. Ципкіна* та ін.

Деякі вчені розглядають атестацію у широкому та вузькому розумінні. Наприклад *В. Курілов* вважає, що „визначення кваліфікації, рівня знань працівника, учня, громадянина, відповідності його ділових та політичних якостей певної професії, спеціальності, кваліфікації або посади можна назвати атестацією у широкому розумінні”. У вузькому розумінні атестація – „це здійснювана підприємством, закладом, організацією з допомогою атестаційної комісії, з метою постійного підвищення ділової кваліфікації працівників, покращення їх підбору і розстановки, періодична перевірка ділових, політичних, організаторських, моральних і особистісних якостей працівників певної категорії у спеціальній організаційній формі”.

З таким підходом до атестації не згодні багато авторів наукових досліджень в області правового регулювання атестації професійних кадрів. Так, *Х. Мелешко* вважає, що „запропоноване В. Куріловим двоєке тлумачення атестації може викликати небажані наслідки у правозастосувальній діяльності. Правила присвоєння чергових кваліфікаційних звань належать до визначення кваліфікації, але вони не можуть бути механічно застосовані до атестації кадрів”.

На наш погляд, **вірно розглядати атестацію працівників як окремий випадок визначення кваліфікації і взагалі, розгляд атестації у „широкому” та „вузькому” розумінні несе в собі невизначеність і як наслідок – загрозу помилок у застосуванні правових норм.**

Управління школою

функції збереження здоров'я персоналу і навколишнього середовища, то воно полягає у забезпеченні гуманітарної експертизи умов праці, стану техніки безпеки, санітарно-гігієнічного режиму на кожному робочому місці. Стосовно функції колективної згуртованості, то в її зміст входить зміцнення духовної єдності працівників та їх професійної відповідальності за імідж організації. Важливою є функція професійної підготовки, адже умовою життєдіяльності організації є наявність у ній системи професійної підготовки, перепідготовки кадрів, підвищення їх кваліфікації. Функція соціальної мотивації передбачає стимулювання участі працівників у прийнятті ділових рішень. До неї також входять заходи виховного характеру (надання психологічної і педагогічної допомоги молодим працівникам тощо). Інформаційно-діагностична функція покликана забезпечити збір і збереження соціальної інформації, в якій фіксуються дані про кадровий склад організації, його структуру та інфраструктуру, загальнокультурну і професійну підготовку персоналу, стан і причини плінності кадрів тощо. Розпорядчо-виконавська функція передбачає підготовку спеціальної документації (інструкції, рекомендації, узагальнення досвіду роботи тощо) та ін. Функція соціального прогнозу має на меті прогностичне визначення параметрів змін в організації та тих наслідків, що викликані нововведеннями.

З огляду на це, принциповою умовою ефективної роботи системи атестації є її комплексний характер, що враховує всю різноманітність завдань, які вирішуються конкретною організацією у загальній системі кадрового менеджменту.

Атестація професійних кадрів сприяє кращому використанню людських ресурсів організації за рахунок „тісного” погодження завдань, що вирішуються у ході оцінки, з іншими напрямками роботи з професійними кадрами, у першу чергу, з такими наступними напрямками:

- підготовкою і підвищенням кваліфікації;
- кадровим плануванням;
- розвитком працівників та плануванням їх кар'єри;
- системою стимулювання праці;
- формуванням кадрового резерву і роботою з ним.

Атестація кадрів допомагає організації у вирішенні цілого комплексу завдань, пов'язаних із підвищенням віддачі від людських ресурсів. Інформація, отримана в результаті оцінки, може бути використана для формування кадрового резерву, через виявлення працівників з високим управлінським потенціалом, здатним виконувати більш складну і відповідальну роботу. Окрім того атестація допомагає керівникам у плануванні кар'єри працівників і вирішенні завдань, пов'язаних із їх навчанням і розвитком. Вона дозволяє виявити недоліки професійних знань і навичок, що перешкоджають досягненню тих вимог праці, які встановлені організацією, а також визначити потребу у навчанні як окремих працівників, так і різних категорій професійних кадрів. Інформація, отримана в результаті атестації, може бути покладена в основу плану (планів) проведення навчання, розробки відповідних програм навчання, перенавчання або підвищення кваліфікації працівників різного рівня – від рядових до вищих керівників.

Система атестації припускає наявність у ній:

- цілей (очікуваних результатів атестації);
- об'єкта (того, хто проходить атестацію);
- суб'єкта (того, хто її проводить);
- процедури (сукупності принципів, правил і методів, за якими проходить атестація);
- критеріїв та показників оцінки рівня професійної кваліфікації професійних кадрів.

Атестація професійних кадрів покликана сприяти досягненню таких цілей (див. вріз на С. 93):

- адміністративних;

- в оцінці якості управлінської діяльності;
- надання працівникові зворотного зв'язку щодо ступеню його відповідності вимогам до посади, яку він обіймає;
- розвиток працівників;
- удосконалення процесу управління професійними кадрами.

У сфері освіти широко запроваджено *атестацію педагогічних кадрів загальноосвітніх навчальних закладів*. У спеціальній літературі, присвяченій атестації педагогічних кадрів, не подається визначення такого феномену, як атестація, але мають місце різні підходи до розуміння її сутності.

Якщо за підсумками атестації з'ясується, що робота професійних кадрів не відповідає ustalеним стандартам, то організація, у залежності від виявлених причин незадовільної роботи, може здійснити такі кроки:

- реорганізувати процес праці: спростити роботу, змінити організацію праці тощо;
- змінити вимоги до результатів праці конкретних категорій працівників;
- направити на навчання, підвищення кваліфікації або перенавчання працівників;
- розробити та впровадити програми, спрямовані на підвищення рівня мотивації і прихильності професійних кадрів до своєї організації;
- перемістити на інші посади працівників, які не справляються зі своїми обов'язками.

На нашу думку, атестація дозволить домогтися реального підвищення ефективності роботи професійних кадрів, якщо не буде обмежуватися лише констатацією існуючого положення. Вона має працювати на майбутнє, перспективу, розвиток працівників. Більшість вітчизняних організацій тільки починає підходити до розуміння цієї мети стосовно такої оціночної процедури як атестація, що покликана виконувати роль одного з найважливіших інструментів визначення шляхів розвитку працівників.

На наш погляд, сьогодні з'явилася необхідність *зміни пріоритетів при*

ЦІЛІ АТЕСТАЦІЇ: ЇХ ЗМІСТ

Розглянемо більш детально основний зміст кожної з цілей.

Адміністративні цілі атестації. Щодо кожного працівника керівником може бути зібрана інформація стосовно рівня його трудової дисципліни, готовності до співпраці з колегами і керівництвом, рівня продуктивності, особистісних якостей, рівня розвитку професійних і ділових якостей працівників. Отримана інформація забезпечує керівництво раціональною основою для прийняття таких адміністративних рішень, як оплата праці, підвищення і зниження у посаді, переведення на іншу роботу в межах організації, звільнення тощо.

Оцінка якості управлінської діяльності. Атестація покликана з'ясувати, в тому числі, наскільки успішно і якісно вирішуються управлінські завдання від чого у значній мірі залежать результати осіб, які атестуються, їх мотивація і відношення до роботи. Оцінюючи результати праці рядових працівників, та визначаючи їх внесок у роботу підрозділу (всієї організації), можна отримати інформацію, що дозволяє оцінити роботу їх керівників, а також встановити, які недоліки в роботі залежать від виконавця, а які є наслідком незадовільної якості управління.

Інформація працівнику про відповідність його вимогам до посади, яку він обіймає. Атестація повинна давати працівнику зворотний зв'язок з боку керівника про те, як він виконує свої посадові обов'язки. Це покликано спрямувати зусилля працівників у потрібному напрямку, прояснюючи ті вимоги, які до них висуваються, та мотивувати їх до покращення результатів своєї праці.

Розвиток працівників. Атестація допомагає визначити потребу працівника у навчанні і розвитку, виявляє, що саме у професійній діяльності потребує покращення. Вона також визначає рівень потенційних можливостей працівника для оцінки перспектив росту їх ефективної діяльності.

Удосконалення процесу управління персоналом. Атестація може використовуватися як один із методів контролю за роботою професійних кадрів з метою підтримки ustalених стандартів роботи. Контроль може стосуватися будь-якої сфери організації залежно від чотирьох головних типів ресурсів, які вона використовує: матеріальних, людських, інформаційних та фінансових. Зокрема контроль людських ресурсів передбачає „відбір та зарахування на посади, навчання і підвищення кваліфікації, оцінка виконання та оплата праці” [6, С. 624].

ІСТОРІЯ ЦІЛЕЙ ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ КАДРІВ У РІЗНІ РОКИ

Початок 70-их років ХХ ст.:

- найбільш раціональне використання спеціалістів;
- підвищення ефективності їх праці та відповідальності за доручену справу;
- сприяння подальшому покращенню підбору і вихованню кадрів;
- підвищення їх ділової кваліфікації та ідейнополітичного рівня.

Середина 80-их років ХХ ст.:

- найбільш раціональне використання працівників;
- покращення підбору, розстановки і виховання кадрів;
- підвищення їх ідейно-політичного рівня;
- посилення матеріальної і моральної зацікавленості працівників у прискоренні науково-технічного прогресу;
- забезпечення більш тісного зв'язку заробітної плати з результатами їх праці.

90-ті роки ХХ ст.:

- об'єктивна оцінка діяльності працівників і визначення їх відповідності посаді, яку вони обіймають;
- сприяння забезпеченню подальшого підвищення ефективності роботи організації, усіх галузей діяльності;
- розвиток ініціативи та творчої активності працівників;
- визначення та стимулювання їх професійного і кар'єрного росту;
- забезпечення соціального захисту компетентної праці персоналу.

Початок ХХІ ст.:

- визначення ступеня відповідності працівника вимогам до посади, яку він обіймає;
- підвищення відповідальності, ініціативи та творчої активності;
- виявлення проблем і перешкод, що знижують „віддачу” від персоналу;
- з'ясування індивідуальних потреб працівників у навчанні, перенавчанні, підвищенні їх кваліфікації;
- підвищення рівня трудової мотивації персоналу;
- виявлення потенційних можливостей працівників для оцінки перспектив росту їх ефективної діяльності;
- стимулювання професійного зростання працівників та планування їх кар'єри;
- визначення шляхів більш ефективного управління професійними кадрами;
- формування кадрового резерву.

Вектор спрямування цілей проведення атестації професійних кадрів, починаючи від 70-их років ХХ століття дотепер направлений від покращення підбору кадрів з метою їх найбільш раціонального використання до якості виконання працівниками функціональних обов'язків, стимулювання їх професійного зростання та планування кар'єри.

проведенні атестації. Не відмовляючись від визначення у ході атестації ступеня відповідності працівників вимогам до посади, яку вони обіймають, все більш актуальним стає використання цієї процедури для виявлення проблем і перешкод, що знижують віддачу від працівників, і визначення шляхів більш ефективного управління професійними кадрами організації.

Якщо розглядати **цілі атестації**, закріплені у нормативно-правових актах, то на початку 70-их років акцент робився на значенні атестації у справі покращення підбору кадрів (див. вріз).

У наукових публікаціях цілі проведення атестації також пов'язувалися в основному з покращенням підбору кадрів, підвищенням ділової кваліфікації, розвитком ініціативи і трудової активності працівників. Це, безсумнівно, основне завдання атестації, але з початком перебудови, посиленням демократичних починань у вирішенні виробничих питань, цілі атестації значно розширилися, а результати її стали безпосередньо пов'язуватися з диференційованою оплатою праці, стимулюванням професійного росту працівників.

В останні роки було прийнято ряд нормативних актів, спрямованих на організацію атестації в закладах освіти „Типове положення про атестацію педагогічних працівників”, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 № 930 зареєстроване в Міністерстві юстиції України 14.12.2010 за № 1255/18550, лист Міністерства освіти і науки України від 06.01.2011 № 1/9-6 „Про застосування Типового положення про атестацію педагогічних працівників”, лист Міністерства освіти і науки Автономної республіки Крим, Управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій від 22.02.2011 № 1/9-118 „Про застосування деяких норм Типового положення про атестацію педагогічних працівників”.

Аналіз практики управління персоналом показує, що навчальні заклади використовують у більшості випадків атестацію як оцінювання діяльності

працівників, тобто оцінювання праці і якостей, що впливають на досягнення результатів. Атестаційні процедури передбачають індивідуальне обговорення результатів оцінювання з підлеглим, який засвідчує це підписом, а також може зафіксувати незгоду з висновками керівника й особливі обставини, що вплинули на результати праці.

Професійна підготовка вчителя не закінчується у стінах педагогічного навчального закладу. Вона продовжується протягом усієї професійної діяльності педагога. Відповідно до планів підвищення кваліфікації педагоги проходять спеціальне навчання в Інститутах післядипломної педагогічної освіти або на спеціальних факультетах педагогічних навчальних закладів. Проте знання, одержані вчителями в процесі навчання на базі педвузів, потребують осмислення й апробації в школі. Цьому сприяє спеціально організована система науково-методичної роботи (див. вріз на С. 95).

Атестация педагогічних працівників ЗНЗ проводиться відповідно до ст. 54 Закону України „Про освіту” та регулюється діючим Типовим положенням про атестацію педагогічних працівників. Основною метою атестації є активізація творчої професійної діяльності педагогів, стимулювання безперервної фахової та загальної освіти, якісної роботи, підвищення відповідальності за результати навчання і виховання, забезпечення соціального захисту компетентної праці.

В основі проведення атестації лежать **принципи**: демократизму, загальності,

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА

Поняття „науково-методична робота” (К. Фаріно) вводить у зв'язку з тим, що сучасній загальноосвітній школі і особливо навчальним закладам нового типу властиві такі форми наукової роботи, як проведення експериментальних досліджень на широкій основі; засвоєння інновацій, наближених до досвіду цієї школи; розробка довгострокових дослідно-експериментальних проєктів та ін.

Аналіз передового педагогічного досвіду кращих шкіл і сучасні дослідження свідчать, що у діяльності творчого вчителя завжди присутні дослідницькі елементи.

Учитель, за В. Сухомлинським, який не вміє проникати мисленнєво у глибину фактів, причинно-наслідкові зв'язки між ними, неминуче перетворюється у ремісника. Тому, однією з необхідних умов ефективної реалізації методичної роботи великий педагог вважав активну творчу діяльність усього колективу й дослідницько-пошукову атмосферу, що панує в ньому.

У цьому плані особливої актуальності набуває **індивідуальна науково-методична робота педагога**. Під індивідуальною науково-методичною роботою розуміють цілеспрямовану, планомірну та систематичну роботу педагога над удосконаленням теоретичної та практичної підготовки. Найважливішою індивідуальною формою науково-методичної роботи є самоосвіта педагогів.

Самоосвіта — це самостійно надбані знання з урахуванням особистих інтересів і об'єктивних потреб загальноосвітньої школи, одержані з різних джерел додатково до тих, що отримані у базових навчальних закладах. Відмінною рисою самоосвіти педагога є те, що результатом його роботи виступає поліпшення якості викладання предмета, якості виховної роботи, підвищення рівня знань, вихованості і розвитку учнів.

До найважливіших завдань самостійної роботи учителя можуть бути віднесені: вивчення нових програм і підручників, аналіз їх дидактичних та методичних особливостей; самостійне засвоєння нових технологій навчально-виховного процесу; оволодіння методологією і методикою педагогічного дослідження; активна участь у роботі науково-методичних семінарів і методичних об'єднань, різних творчих груп; підготовка методичних розробок; систематичне вивчення передового педагогічного досвіду.

Результати самоосвіти вчитель репрезентує на кожному її етапі: беручи участь у семінарах; інформуючи на засіданнях методичного об'єднання, кафедри; доповідаючи на педагогічних читаннях, науково-практичних конференціях і т. д.

Самоосвіта є найбільш гнучкою формою отримання знань, тому що здійснюється на діагностичній індивідуалізованій основі. Сутність індивідуалізації полягає в тому, що зміст, форми та методи самоосвіти підпорядковуються індивідуальним особливостям педагога, рівню його професійної культури, умовам педагогічної праці, реальним можливостям. Серед останніх велике значення має сформованість різностороннього інтересу до пізнання, наполегливість і воля у подоланні труднощів, розвинена рефлексія і самокритичність.

Одним із важливих видів самостійної діяльності педагога є його індивідуальна робота над шкільною науково-методичною темою (проблемою). У процесі індивідуальної роботи над науково-методичною темою (проблемою) вчитель вивчає джерела науково-методичної інформації, досвід педагогів-новаторів, аналізує власну педагогічну діяльність з метою подолання недоліків у ній або удосконалення сильних сторін діяльності, теоретичного узагальнення й осмислення власного досвіду. Результати індивідуальної роботи учителя над обраною науково-методичною темою (проблемою), як правило, оформлюються письмово.

АТЕСТАЦІЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Атестація у навчальному закладі є неперервним процесом. Вона розпочинається у вересні з моменту опублікування наказу в школі „Про створення атестаційної комісії” і завершується у квітні поточного навчального року. Завершення атестації поточного навчального року є початком атестації нового складу педагогічних працівників у наступному, тому атестацію розглядають як складову діяльності педагогічного колективу протягом усього навчального року.

Атестацію педагогічних працівників проводять у три основні періоди.

На першому підготовчому періоді члени педагогічного колективу ознайомлюються з основними атестаційними умовами й вимогами, що сприяє узгодженню громадської думки, запобігає майбутнім конфліктам. З цією метою проводяться інструктивно-методичні наради, засідання методичних об'єднань, профспілкові збори, виготовляються спеціальні стенди, формується атестаційна комісія.

Протягом другого етапу здійснюється оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників за двома комплексними показниками — узагальненими підсумками діяльності, експертною оцінкою практичної діяльності. За першим показником учитель має право представити творчий звіт, науково-методичну чи дослідно-експериментальну роботу. Другий показник включає оцінку адміністрації школи, шкільного і районного методичного об'єднання, учнів і батьків, одержану на основі діагностування педагогічної діяльності, уточненого й скорегованого атестаційною комісією.

На третьому, заключному, етапі здійснюється фіксація результатів роботи вчителя, встановлюється кваліфікаційна категорія, присвоюється педагогічне звання.

Атестація педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів, незалежно від підпорядкування, типів і форм власності є обов'язковою і здійснюється, як правило, один раз на п'ять років.

Глибоке і всебічне вивчення, узагальнення, об'єктивне оцінювання результатів професійної діяльності педагогів сприяє підвищенню рівня навчально-виховного процесу, баченню перспективи подальшого розвитку школи.

„У разі поновлення на роботі педагогічного працівника, який раніше виконував цю роботу, незалежно від тривалості перерви у роботі, за ним зберігаються присвоєні за результатами останньої атестації кваліфікаційні категорії (тарифні розряди) та педагогічні звання”.

Позачергова атестація проводиться не раніше, як через рік після попередньої атестації для осіб, які:

- виявили бажання підвищити раніше встановлену їм кваліфікаційну категорію;
- порушили питання про присвоєння їм педагогічного звання;
- знизили у міжатестаційний період рівень своєї професійної діяльності.

За результатами атестації керівник навчального закладу видає наказ, який у триденний строк доводиться до відома атестованого, колективу та подається в бухгалтерію для нарахування педагогічному працівнику заробітної плати згідно із встановленим тарифним розрядом з дня прийняття рішення атестаційною комісією.

У разі незгоди з рішенням атестаційної комісії при навчальному закладі працівник має право у десятиденний строк з дня вручення йому атестаційного листа звернутися зі скаргою до атестаційної комісії вищого рівня.

Рішення атестаційної комісії вищого рівня є підставою для скасування попереднього і видачі нового наказу про встановлення працівникові відповідної кваліфікаційної категорії, тарифного розряду чи присвоєння педагогічного звання в разі, якщо попереднє рішення буде визнане недійсним.

всебічності, систематичності, колегіальності, доступності та гласності, безперервної освіти і самовдосконалення, морального і матеріального заохочення.

Відповідно до діючого положення при навчальних закладах, районних (міських) органах державного управління освітою, управліннях освіти обласних (міських) держадміністрацій створюються атестаційні комісії. Кожна комісія розглядає коло питань своєї компетенції. Основним рішенням, яке приймається атестаційною комісією, є рішення про присвоєння кваліфікаційної категорії. За наслідками атестації встановлюються такі кваліфікаційні категорії: „спеціаліст”, „спеціаліст II категорії”, „спеціаліст I категорії”, „спеціаліст вищої категорії” та може бути присвоєно педагогічне звання: „викладач-методист”, „учитель-методист”, „вихователь-методист”, „педагог-організатор-методист”, „практичний психолог-методист”, „керівник гуртка-методист”, „старший викладач”, „старший учитель”, „старший вихователь”, „майстер виробничого навчання I категорії”, „майстер виробничого навчання II категорії” (див. вріз на С. 96).

Атестація здійснюється на основі комплексної оцінки рівня кваліфікації, педагогічної майстерності, результатів педагогічної діяльності шляхом проведення „зрізів навчальних досягнень учнів”, контрольних робіт, тестування; анкетування, відвідування уроків, поза-класних заходів; здійснення аналізу освітнього процесу в навчальних закладах з урахуванням думки батьків та учнів (метод „360 градусів”), самоаналізу.

Отже:

Атестація професійних кадрів є невід'ємною частиною кадрової служби будь-якої сучасної організації, свого роду критерієм і запорукою її конкурентоздатності, показник якості управління – найважливішого на сьогодні фактору успіху в конкурентній боротьбі. Вірно побудована система атестації – перший показник рівня і якості кадрової роботи в організації.

Атестація педагогічних працівників ґрунтується на принципах демократичності, загальності, всебічності, систематичності, колегіальності, доступності та гласності, морального й матеріального заохочення, стимулювання безперервної освіти і самовдосконалення.

Встановлено, що атестація – це процедура визначення рівня, кваліфікації знань, практичних навиків, ділових якостей працівників і встановлення їх відповідності/невідповідності робочим місцям, посадам, які вони займають, виявлення їх потенціальних можливостей. Атестація має: мету, цілі, завдання, суб'єкт, об'єкт, функції, принципи, критерії та показники оцінки рівня професійної кваліфікації.

Визначено, що організація проведення атестації має певну структуру, яка складається з визначених етапів, об'єднаних у три великі блоки (підготовчий, безпосереднє проведення атестації та підсумковий, тобто прийняття рішень за результатами атестації).

Основними методами оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників є: кваліметрія, соціометрія, експертиза, самоаналіз, тестування, анкетування, метод „360 градусів”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баланс-бюджет. Спецвипуск. Новації у проведенні атестації педагогічних працівників. – № 12. – 2011. – 30 с.
2. Малишева О. Б. Працюємо за новим типовим положенням про атестацію педагогічних працівників. – Практика управління закладом освіти. – № 1. – 2011. – 75 с.
3. Макаренко М. В., Махалина О. М. Производственный менеджмент : Учеб. пособие для вузов. – М. : ПРИОР, 1998. – 348 с.
4. Мелешко Х. Т. Правовые проблемы аттестации рабочих и служащих. – М., 1990. – С. 8.
5. Организация и проведение аттестации педагогических работников (сборник нормативных и инструктивно-методических материалов для организации и проведения аттестации педагогических работников) / Состав. Т. Ф. Соколова. – С. : Севастопольский городской гуманитарный университет, 2005. – 52 с.
6. Савельева В. С., Єськова О. Л. Управління персоналом : Навчальний посібник. – К., 2004. – 136 с.
7. Управління загальноосвітньою школою в сучасних умовах / За ред. І. Л. Лікарчука. – К. : Видавець О. М. Ешке, 2003. – С. 264.

Анна Килевая

Аттестация педагогических работников в общеобразовательных учебных заведениях

Аттестация педагогических кадров возникла в период завершения перехода к общеобразовательной школе (начало 70-ых годов XX века), целью которого было воспитание всесторонне развитой личности. В это время вводится систематическая аттестация учителей ЗНЗ, как форма государственного признания, засвидетельствование разного уровня профессиональной квалификации.

Сегодня аттестация педагогических работников – это определение их соответствия занимаемой должности, уровню квалификации, которая проводится согласно ст. 54 Закона Украины „Об образовании” и регулируется действующим Типовым положением об аттестации педагогических работников.

Ключевые слова: аттестация педагогических работников, повышения квалификации, оценка профессиональных качеств, профессиональные кадры.

Anna Kilyova

Certification of Secondary Schools Teachers

In the early 70th of the XX century in the transition period of secondary school teachers certification appeared. It's goal was educating all-round developed personality. That was the time when school teachers' systematic certification was introduced as a form of public recognition, proving various levels of professional qualification. Nowadays teachers' certification is their compliance with the position occupied, their qualification according to the Art. 54 of the Law of Ukraine "On Education" and is regulated by applicable Typical Provision of Teachers Certification.

Key Words: teachers' certification, rising qualification, professional skills assessment, professional staff.

Управління
школою

УДК 37.014.13:
342.733(477)
“373.3”

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2012

Ольга КОНДИК

Директор спеціалізованої загальноосвітньої школи I – III ступенів № 316 з поглибленим вивченням української мови (м. Київ), слухач Національної академії державного управління при Президенті України

ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА В УКРАЇНІ:

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РІВНОСТІ ПРАВ ГРОМАДЯН У ДОСТУПІ ДО ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті автором проаналізовано деякі положення законодавчих актів, що регулюють зарахування дітей до загальноосвітніх навчальних закладів. Звертається увага на те, що прийнятий Закон не тільки не усуває дискримінацію при зарахуванні до початкової школи, а навпаки її породжує, оскільки надає право обмежувати зарахування дітей, зокрема до 1-4 класів у гімназії, колегіуми та ліцеї.

Загалом підняті питання є дискусійними. Необхідність їх відкритого обговорення – нагальна потреба сьогодення. Але очевидно, що існуюча система загальної середньої освіти провокує подальші виважені реформи.

Ключові слова: загальна середня освіта, конституційна рівність прав громадян, законодавчі акти.

Нещодавно Верховною Радою України прийнято закон, яким внесено зміну до статті 18 Закону України „Про загальну середню освіту”, а саме доповнено статтю частиною сьомою такого змісту: „Забороняється перевіряти рівень знань під час зарахування дітей до загальноосвітнього навчального закладу, крім гімназій, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів)”, автор законопроекту народний депутат України О. Б. Фельдман. Нагадаємо, що стаття 18 зазначеного Закону має назву „Зарахування учнів” і стосується не тільки зарахування учнів до перших класів, але й до старших. Такий висновок випливає, зокрема зі змісту частини другої, згідно з якою зарахування учнів до загальноосвітнього навчального закладу проводиться наказом директора, що видається на підставі заяви, за наявності медичної довідки встановленого зразка і відповідного документа про освіту (крім учнів першого класу). У той же час, прийнятий Закон має назву „Про внесення змін до статті 18 Закону України „Про загальну середню освіту” (щодо запобігання дискримінації при вступі до початкової школи)”. Тобто, якщо стаття визначає порядок зарахування учнів у будь-які класи, то зміни торкнулися лише початкової школи.

Не зосереджуючись на певних вадах законодавчої техніки прийнятого закону, слід звернути увагу на головне — *законом остаточно легалізується* можливість прийняття дітей, зокрема, до перших класів гімназій, ліцеїв, спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів) *через процедуру перевірки знань*. Можна зауважити, що перевірка знань дітей при їх зарахуванні до зазначених загальноосвітніх навчальних закладів вже давно унормована на рівні підзаконних актів, а саме актів Міністерства освіти і науки та Уряду. Дійсно, це так, але чи були для цього достатні законні підстави та чи не призвело це до розмежування загальноосвітніх навчальних закладів за ступенем їх престижності, а отже, чи не порушило рівність конституційних прав громадян?

Зауважимо, що за статистичними даними, розміщеними на сайті Головного управління статистики у м. Києві, у столиці на початок 2010/2011 навчального року функціонувало 525 загальноосвітніх навчальних закладів, в яких навчається близько 225 тис. учнів. Значна кількість із навчальних закладів є гімназіями, ліцеями та спеціалізованими школами.

Так все ж, чи не обмежують вище названі (у врізі) норми підзаконних актів гарантованого Конституцією права юних громадян України у доступності загальної освіти? Чи не призводить це до розмежування загальноосвітніх навчальних закладів державної та комунальної форми власності на „елітні” та „меншопортисні”? Чи не містить така система відбору учнів до загально-

ЗАКОНИ І КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ГРОМАДЯН

Конституція України (стаття 53), визнаючи обов'язковою повну загальну середню освіту, її доступність і безоплатність у державних і комунальних навчальних закладах, на відміну від вищої освіти не передбачає можливість її здобуття на конкурсних засадах (частина четверта). Жодної норми щодо конкурсу (а перевірка рівня знань з точки зору правових наслідків їх результату і є ознаками конкурсу) для здобуття повної середньої освіти залежно від типу навчального закладу не містять ні Закон України „Про освіту”, ні Закон „Про загальну середню освіту”.

Відповідно до статті 35 Закону України „Про освіту” загальна середня освіта забезпечує всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей, талантів, трудову підготовку, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі, засвоєння визначеного суспільними, національно-культурними потребами обсягу знань про природу, людину, суспільство і виробництво, екологічне виховання, фізичне вдосконалення. Держава гарантує молоді право на отримання повної загальної середньої освіти і оплачує її здобуття. *Повна загальна середня освіта в Україні є обов'язковою і може забезпечуватися різними типами навчальних закладів.*

Статтею 36 зазначеного Закону передбачено, що основним видом середніх навчальних закладів є середня загальноосвітня школа *трьох ступенів: перший — початкова школа, що забезпечує початкову загальну освіту, другий — основна школа, що забезпечує базову загальну середню освіту, третій — старша школа, що забезпечує повну загальну середню освіту. Школи кожного з трьох ступенів можуть функціонувати разом або самостійно.*

Для розвитку здібностей, обдарувань і талантів дітей створюються профільні класи (з поглибленим вивченням окремих предметів або початкової допрофесійної підготовки), спеціалізовані школи, гімназії, ліцеї, колегіуми, а також різні типи навчально-виховних комплексів, об'єднань.

Згідно зі статтею 9 Закону України „Про загальну середню освіту”, яка частково відтворює норми Закону України „Про освіту”, відповідно до освітнього рівня, який забезпечується загальноосвітнім навчальним закладом (I ступінь — початкова школа, що забезпечує початкову загальну освіту, II ступінь — основна школа, що забезпечує базову загальну середню освіту, III ступінь — старша школа, що забезпечує повну загальну середню освіту, як правило, з профільним спрямуванням навчання), та особливостей учнівського контингенту існують різні *типи* загальноосвітніх навчальних закладів. До загальноосвітніх навчальних закладів належать: школа I—III ступенів; *спеціалізована школа (школа-інтернат) I—III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів; гімназія (гімназія-інтернат) — навчальний заклад II—III ступенів з поглибленим вивченням окремих* ►

предметів відповідно до профілю; колегіум (колегіум-інтернат) – навчальний заклад II–III ступенів філологічно-філософського та (або) культурно-естетичного профілю; ліцей (ліцей-інтернат) – навчальний заклад III ступеня з профільним навчанням та допрофесійною підготовкою (може надавати освітні послуги II ступеня, починаючи з 8 класу). Таким чином, гімназія, колегіум і ліцей є закладами, що забезпечують другий та третій освітній рівень (основна і старша школа). Якщо у складі гімназії, колегіуму чи ліцею є початкова школа, то виходячи зі статусу гімназії, колегіуму або ліцею конкурсні умови зарахування до них дітей не повинні поширюватися на початкову школу. Початкова школа відповідно до статті 36 Закону України „Про освіту” у такому закладі фактично лише функціонує разом відповідно з гімназією, колегіумом або ліцеєм.

Отже, зарахування дітей до 1-4 класу гімназій, колегіумів та ліцеїв до прийняття зазначеної вище зміни до Закону України „Про загальну середню освіту” повинно було здійснюватися на загальних підставах, тобто без перевірки знань. Виходить так, що прийнятий Закон не тільки не усуває дискримінацію при зарахуванні до початкової школи, а навпаки її породжує, оскільки надає право обмежувати зарахування дітей, зокрема до 1-4 класів у гімназії, колегіуми та ліцеї.

Проаналізуємо інші положення законодавчих актів, що регулюють зарахування дітей до загальноосвітніх навчальних закладів.

Згідно зі статтею 18 Закону України „Про загальну середню освіту” місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування *закріплюють за загальноосвітніми навчальними закладами відповідні території обслуговування* і до початку навчального року обліковують учнів, які мають їх відвідувати.

Зарахування учнів до загальноосвітнього навчального закладу проводиться наказом директора, що видається на підставі заяви, за наявності медичної довідки встановленого зразка і відповідного документа про освіту (крім учнів першого класу). Це загальний порядок, який стосується усіх навчальних закладів. Далі Закон визначає, що зарахування учнів до гімназій, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів) проводиться у порядку, встановленому Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Чи відкривала чинна на той час норма Закону право Міністерству запроваджувати процедуру перевірки знань, тобто конкурсні засади під час зарахування дітей до навчальних закладів? Мабуть ні, оскільки питання *умов* зарахування дітей, насамперед до першого класу, а не *процедури*, мали б визначатися законом, виходячи насамперед з вимог статті 92 Конституції України, відповідно до якої виключно законами визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод. До речі і Закон „Про освіту”, який був прийнятий 23 травня 1991 року, не передбачав конкурсних

освітніх навчальних закладів певні корупційні ризики?

У цьому контексті слід згадати про вимоги закону щодо *принципу територіальності обслуговування* населення стосовно отримання повної загальної освіти у державних і комунальних навчальних закладах. Проте на сьогодні приходится констатувати, що на рівні підзаконних актів цей принцип дезавульовано з використанням примітки „як правило”. Тобто допускається можливість і недотримання принципу територіальності, що на практиці повністю нівелює визначені законом гарантії і призводить до того, що батьки за певних умов змушені віддавати дітей для навчання у заклади, що знаходяться на значному віддаленні від місця проживання сім’ї.

У той же час очевидно, що кожна дитина має право на навчання у найближчому загальноосвітньому навчальному закладі з урахуванням місця її проживання незалежно від типу такого закладу. І перевірка знань дітей, якщо вона і проводиться, то тільки з метою визначення їх рівня підготовки, можливо для зарахування у конкретно визначений профільний клас (не початкової школи), але не може бути загальною підставою для відмови у зарахуванні дитини до навчального закладу. Очевидно, що жодних обмежень у прийнятті дитини до першого класу до закладу за місцем її проживання згідно з територіальним закріпленням не може бути. У першу чергу це обумовлено заходами безпеки дитини, оскільки далеко не всі батьки мають змогу щоденно супроводжувати своїх дітей до школи і забирати їх по закінченні уроків.

Тому очевидно, що місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, реалізуючи свої повноваження відповідно до закону, під час прийняття рішень про закріплення у населених пунктах вулиць (будинків) за навчальними закладами повинні визначити загальноосвітні навчальні заклади державної та комунальної форми власності незалежно від їх типу, що знаходяться найближче до відповідних вулиць (будинків). Керівники навчальних закладів не мають право відмовляти у зарахуванні дітей до закладу відповідно до затвердженої території обслуговування. У зв'язку з цим слід внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2000 р. № 646 „Про затвердження Інструкції з обліку дітей і підлітків шкільного віку”.

Необхідно врахувати, що згідно з рішенням Конституційного Суду України від 4 березня 2004 року № 5-рп/2004 (справа про доступність і безоплатність освіти) „виходячи зі змісту поняття „доступність”, яке вживається у положеннях Основного Закону України, відповідних законах про освіту, інших нормативно-правових актах, ... доступність освіти за конституційно-правовим смислом необхідно розуміти так, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості реалізувати це право”. При цьому слід мати на увазі визначений статтею 24 Конституції України принцип рівності конституційних прав громадян, у тому числі на отримання повної загальної середньої освіти.

Необхідно визнати, що проголошений Конституцією

засад зарахування дітей до загальноосвітніх навчальних закладів.

Незважаючи на зазначене, Міністерством освіти 8 серпня 1994 р. було видано наказ № 236, яким затверджено Інструкцію про порядок *прийому* (а не зарахування! – прим. авт.) учнів до загальноосвітніх навчальних закладів *на конкурсній основі*. Інструкція визначала, що на конкурсній основі здійснюється прийом дітей (учнів) до спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв. Допускається також *конкурсне формування профільних класів або класів з поглибленим вивченням окремих предметів середніх загальноосвітніх шкіл II–III ступенів*. У таких випадках проведення конкурсного прийому повинно бути підтверджене дозволом органу управління освітою місцевої виконавчої влади. В окремих випадках за рішенням органу управління освітою місцевої виконавчої влади право конкурсного прийому може бути надане школам третього ступеня.

На сьогодні діє нова Інструкція, затверджена наказом Міністерства освіти і науки від 19 червня 2003 р. № 389, якою визначається, що прийом дітей (учнів, вихованців) до гімназій, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів) державної та комунальної форми власності здійснюється *на конкурсній основі*. Прийом до *загальноосвітніх класів більш ранніх ступенів навчання*, що залежно від потреб населення та місцевих умов можуть входити до складу гімназій, ліцеїв, колегіумів, відбувається без конкурсу. Виникає питання, чому окремих і лише загальноосвітніх класів, а не в цілому до початкової школи? Тим більше, що нижче у додатку 1 до Інструкції вже передбачено для „першачків” під час їх прийняття до спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів) конкурсне випробування у вигляді співбесіди.

Читаємо наказ Міністерства освіти і науки від 7 квітня 2005 року № 204 „Про прийом дітей до першого класу загальноосвітніх навчальних закладів”. Пунктом 2 наказу передбачено, що *прийом* дітей до 1 класу загальноосвітнього навчального закладу (*крім спеціалізованого*) здійснюється на безконкурсній основі, *як правило*, відповідно до території обслуговування. Далі йдеться про те, що при прийомі дитини до 1 класу є неприпустимим проведення тестувань, співбесід, екзаменів тощо, з перевірки її знань щодо засвоєння навчально-виховної програми дошкільного навчального закладу. У той же час, в п. 6 зазначено, що прийом дітей до 1 класу спеціалізованого навчального закладу здійснюється відповідно до названої вище Інструкції.

Необхідно зауважити, що конкурсні засади прийому дітей до окремих загальноосвітніх навчальних закладів також передбачено Положенням про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 778. Зазначеним Положенням уже передбачено і механізм відрахування учнів за певних умов зі спеціалізованих шкіл, гімназій та колегіумів.

Управління школою

України принцип рівності щодо так званих „елітних” закладів на сьогодні фактично не дотримується, оскільки для зарахування до них дітей, крім перевірки знань, важливим є також фактор платоспроможності батьків, коли батьки по суті оплачують навчання своїх дітей, зокрема, через процедуру внесків (вступних та щомісячних) до спеціально створених шкільних фондів благодійної спрямованості. У засобах масової інформації нерідко

з’являються публікації стосовно значних розмірів таких внесків до деяких закладів, особливо столичних, що, зважаючи на періодичність їх внесення, фактично і є оплатою навчання у загальноосвітньому навчальному закладі державної або комунальної форми власності та порушенням вимог Основного Закону України.

На жаль, цьому частково сприяють існуючі норми у Законі України „Про освіту” (частина друга статті 53) та Законі України „Про загальну середню освіту” (частина перша статті 21), які передбачають можливість утворення при загальноосвітніх навчальних закладах фондів загального обов’язкового навчання для надання матеріальної допомоги учням, їх оздоровлення, проведення культурних заходів, інших передбачених законодавством витрат. Законами визначено, що фонди загального обов’язкового навчання утворюються за рахунок коштів місцевих бюджетів у розмірі не менше трьох відсотків витрат на утримання шкіл, а також за рахунок залучення коштів підприємств, установ, організацій, інших джерел.

Вбачається за необхідне внести зміни до зазначених законів, що передбачатимуть можливість утворення таких фондів виключно при відповідних управліннях освіти. Зазначені кошти повинні розподілятися між навчальними закладами державної та приватної форми власності на конкурсних засадах і жорстко контролюватися. Режим їх використання має співвідноситися з контролем за витрачанням коштів відповідних бюджетів.

У приватних загальноосвітніх навчальних закладах отримання освіти має здійснюватися шляхом прямої повної оплати навчання батьками або особами, які відповідно до закону їх замінюють. Це сприятиме вирівнюванню статусу та іміджу загальноосвітніх навчальних закладів державної та комунальної форми власності. А якщо батьки заможні і хочуть дати дітям особливу освіту — нехай віддають їх до приватних закладів.

Загалом підняті питання є дискусійними. Необхідність їх відкритого обговорення — нагальна потреба сьогодні. Але очевидно, що існуюча система загальної середньої освіти потребує подальших виважених реформ.

Ольга Кондик

Общее среднее образование в Украине: некоторые проблемные вопросы обеспечения конституционного равенства прав граждан в доступе к начальному образованию

В статье автором проанализированы некоторые положения законодательных актов, что регулируют зачисление детей к общеобразовательным учебным заведениям. Обращается внимание на то, что принятый Закон не только не устраняет дискриминацию при зачислении в начальную школу, а наоборот ее порождает, поскольку предоставляет право ограничивать зачисление детей, в частности в 1-4 классы гимназий, колледжумов и лицеев.

В целом поднятые вопросы являются дискуссионными, необходимость их открытого обсуждения является неотложной потребностью настоящего. Но очевидно, что существующая система общего среднего образования нуждается в последующих взвешенных реформах.

Ключевые слова: общее среднее образование, конституционное равенство прав граждан, законодательные акты.

Olga Condic

Universal secondary education in Ukraine: some problem questions of providing of constitutional equality of rights for citizens in access to primary education

In the article by an author some positions of legislative acts, that regulate including of children to general educational establishments are analysed. Attention on that applies that the accepted Law does not only remove discrimination at including to primary school, and vice versa generates her, as including of children gives a right to limit, in particular to the first — fourth classes in high school, colegioumi and lyceum.

On the whole the heaved up questions are debatable, the necessity of their opened discussion is the urgent necessity of the present. But obviously, that the existent system of universal middle education needs the subsequent weighed reforms.

Keywords: universal secondary education, constitutional equality of rights for citizens, legislative acts.

ВІДПОВІДАЛЬНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

Відповідність педагогічних кадрів розглядається в контексті огляду основних змістовних спрямувань підготовки сучасного вчителя.

Ключові поняття: освіта, відповідальність, вчитель, педагогічна технологія.

Основні змістові спрямування підготовки сучасного вчителя повинні бути скеровані насамперед на те, щоб педагог відповідав потребам практики, вимогам часу, тим перспективам, які окреслюються у процесі суспільної трансформації. Відповідь на вимоги часу якраз і визначає *основні напрями формування та розвитку особистісних характеристик сучасного вчителя*. Серед них, зокрема, слід виокремити:

а) поглиблення і розширення наукового світогляду вчителя;

б) підвищення його загальної культури – політичної, моральної, естетичної;

в) постійне оновлення наукових знань, раціональної складової особистості;

г) кристалізація вольових якостей;

д) підвищення педагогічної майстерності;

е) поглиблення органічного зв'язку вчителя з життям, соціальною практикою;

є) утвердження активної життєвої позиції [4].

Модернізація процесу підготовки майбутнього вчителя безпосередньо стосується й виховної роботи. Вона повинна здійснюватися на полікультурній основі, через формування

толерантності, поваги до етнічного, конфесійного, культурного розмаїття та гордості за власне національне буття, культуру, ідентичність. В університеті має домінувати особистісне навчання і виховання, дух творчості і співпраці викладача та учня (див. вріз).

Аналіз робіт з теоретичного обґрунтування умов, що позитивно впливають на процес професійного становлення майбутніх фахівців та формування педагогічної відповідальності, дозволяє стверджувати про те, що їхні автори концентрують свою увагу на різних аспектах, виділяючи при цьому групу умов, що дозволяють оптимально організувати навчальний процес у різних типах педагогічної школи; групу умов, що стимулюють становлення професійних якостей особистості студентів, і групу умов, пов'язаних з вимогами, що висуваються до особистості викладача, який організовує педагогічний процес і керує ним.

Результативність формування педагогічної відповідальності багато в чому

Управління
школою

УДК 159.947.23 :
[378.147:37]

**Олеся
ЛИНОВИЦЬКА**

Керівник Центру міжнародних проєктів „Євроосвіта”, кандидат медичних наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 3'2012

ФАКТОРИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ: традиційні й нові

В осерді процесу підготовки сучасного вчителя має бути розвиток особистості, вдосконалення його світогляду, який є цементуючим чинником розумового, морального, естетичного розвитку особистості, надає поведінці цілеспрямованості, сприяє реалізації гуманістичних ідеалів. В умовах тотального ідеологічного контролю світоглядне самовдосконалення вчителя мало умовний характер. Нині практично кожен вчитель може рухатися шляхами самовдосконалення власного світогляду. Звичайно, найпродуктивніше це робиться на підставі освоєння світоглядного матеріалу з царини гуманітарних дисциплін, особливо з педагогіки, а також з природничих наук – біології, фізики, астрономії тощо. Адже науковий світогляд є системою наукових знань людини, її поглядів, переконань та ідеалів, в яких проявляється її ставлення до розвитку природи, суспільства, свідомості, і які визначають її суспільно-політичну, морально-етичну позицію. Тому у формуванні світогляду сучасного вчителя важливе місце належить виконанню умов, які допомагають переводити наукові знання в систему поглядів і переконань. Це, насамперед, глибоке осмислення інформації. Чим глибше проникає думка вчителя у сутність наукових ідей, понять, законів, тим ширшими стають можливості для формування його поглядів і переконань. Зокрема, для трансформації знань у погляди і переконання належну увагу слід звертати на наукове доведення, обґрунтування, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків, уміння переконувати, використовуючи і новітні технології.

Щоб знайти свій, індивідуально-неповторний почерк у професійній діяльності, кожному вчителю необхідно пізнати загальні закони педагогічної праці, виробити професійну компетентність, розвинути в собі професійно значущі якості, до яких можна віднести: ставлення до своєї професії; людей, що вступають у взаємодію протягом цієї професійної діяльності; речей; природи. Сюди слід зараховувати й систему мотивів, форм та способів професійно-рольової поведінки, в яких ці відносини реалізуються [6, С. 168].

Вирішальним фактором підготовки вчителя є рівень володіння ним педагогічною технологією. Особистий технологічний потенціал педагога об'єднує кілька компонентів. *Інтелектуальний компонент* полягає в поінформованості у питаннях освітніх технологій як традиційних, так й інноваційних, розумінні їх концептуального ядра. *Дієво-практичний компонент* – це володіння набором дидактичних методів, прийомів та організаційних форм, що складають основу професійної майстерності; надбання власної педагогічної техніки, що виробилася в індивідуальній професійній діяльності і стала змістовою характеристикою особистого досвіду; навчально-методичний супровід викладання предмету, підготовлений власноруч або нагороджений у процесі роботи. *Емоційно-особистісний компонент* визначається пристосуванням своїх професійних можливостей до учнівського контингенту, врахуванням індивідуальних запитів учнів, особистим досвідом спілкування з ними; характерними рисами вдачі (темперамент, інтуїція, акторські та організаторські здібності), що підсилюють дієвий вияв професійних умінь [10].

Не кожен педагог має педагогічні здібності. Про це свідчать два факти. По-перше, далеко не всі професійні педагоги успішно справляються з педагогічною працею ►

визначається сукупністю умов, що забезпечують його особистісно-орієнтовану спрямованість. Духовний розвиток майбутнього вчителя, збагачення його інтелектуального багажу, виявлення творчих здібностей ще не повною мірою привертає увагу викладачів. Умови роботи педагогічного закладу недостатньо сприяють тому, щоб кожен майбутній педагог був спроможний осягти особливості власної особистості, мати можливість довідатися про самого себе, перейнятися самоповагою до себе. Ще І. І. Мечніков вважав, що „... людина повинна присвятити велику частину свого існування повному розвитку власної особистості” [7, С. 251].

Кожна людина має здатність до самовдосконалення, тому однією з умов формування педагогічної відповідальності та постійної динаміки її розвитку є своєчасний облік самоактуалізації особистості майбутніх педагогів.

Умовою, що забезпечує динаміку педагогічної відповідальності у позитивну сторону, можна вважати безперервний процес рефлексії, що трактується, як комплексна розумова здібність до постійного аналізу й оцінки кожного кроку професійної діяльності. Тому успіх формування педагогічної відповідальності визначається тим, наскільки засвоєння знань і набуття практичного досвіду у процесі навчально-пізнавальної діяльності студентів носить рефлексивний характер.

Педагогічна відповідальність можлива у тому випадку, якщо має місце у процесі професійної підго-

товки майбутніх педагогів активна взаємодія та інтеграція теоретичних знань і досвіду педагогічної роботи. І навпаки, її рівень буде знижуватися, якщо у навчальному процесі має місце прагнення викладача „пересадити” в голови студентів вихоплені з потоку педагогічної реальності готові зразки вирішення професійно спрямованих завдань. Таким чином, низький рівень педагогічної відповідальності пояснюється тим, що не формується готовність студента і його здатність усвідомлювати практичне значення професійних знань, потреби в їхньому використанні при розв’язанні різноманітних і завжди нестандартних завдань шкільного життя.

Важливою умовою, що стимулює стійкість педагогічної відповідальності, є взаємодія педагогічних знань і досвіду у професійному становленні студентів.

Серед факторів, що визначають виховання та розвиток професійної відповідальності майбутнього педагога, головним є навчально-пізнавальна діяльність.

Формування професійної відповідальності майбутніх вчителів у процесі навчально-пізнавальної діяльності визначається змістом і рівнем їх активності. Найважливішою стороною цієї активності є ставлення до навчання. Бо в тому, як студент навчається, проявляються якості майбутнього фахівця. Безвідповідальне ставлення до навчання здатне перерости у безвідповідальність як рису характеру, яка виявляється, перш за все, у професійній діяльності. Тому, навчання

за показниками діяльності учнів: глибина і різнобічність знань, інтерес до предмета, інтерес учнів до складних розділів предмета, вміння самостійно працювати над предметом, узагальнення і перенесення знань, отриманих з одного предмета, на інші. По-друге, є професійні педагоги, які, незважаючи на відповідальне ставлення до справи, не досягають високих результатів у педагогічній праці.

У педагогічних здібностях виділяють два взаємопов’язаних рівні:

1) *рефлексивний* – перцептивно-рефлексивні здібності звернені до об’єкта-суб’єкта педагогічного впливу і зумовлюють інтенсивність формування чуттєвого досвіду особистості педагога;

2) *проективний* – здібності звернені до способів впливу на об’єкт-суб’єкт – учня, на його потребу в розвитку, самоствердженні, громадянськості і професійному становленні. Проективні здібності виявляються в особливій чутливості до створення продуктивних моделей формування в учнів гностичних, проектувальних, комунікативних та організаторських здібностей.

На основі здібностей формуються професійні якості. Формуватися вони можуть і в тих людей, які не володіють спеціальними здібностями, але у цьому випадку їх формування буде ускладнене, більш тривале за часом і може не призвести до успішної діяльності. На формування професійних якостей впливають і особистісні особливості людини, те, як сама особистість розуміє професійну спрямованість, які її професійні претензії, тобто про яку кар’єру людина думає. Адже основу педагогічної діяльності складають не тільки знання, набуті майбутніми педагогами у процесі освіти, але й якісне становлення особистості, її взаємостосунки з людьми. Вчитель повинен добре уявляти собі діяльність учнів, розуміти її мету і вміло керувати процесом освіти.

Розвиток особистості майбутнього педагога повинен здійснюватися саме в цьому напрямі. Вирішення такого питання можливе тільки у випадку, якщо на етапі навчання у ВНЗ майбутній педагог з усією відповідальністю підходить до оволодіння педагогічною професією.

На нашу думку, майбутній педагог повинен уміти передбачати результати та наслідки своєї діяльності. У зв’язку з цим, основним завданням у підготовці педагога повинно бути формування і розвиток відповідальності, в першу чергу, як риси вдачі особистості. Майбутній вчитель повинен пройти шлях від простого виконавця певних дій до активної, ініціативної особистості. Саме тоді, коли індивід стає активною особистістю, приходить усвідомлення відповідальності за свої дії, перш за все, перед самим собою. Слід зауважити що неможливо розглядати відповідальність відокремлено від поняття свободи. Як зауважує Т. Титаренко, відповідальність не суперечить свободі, вона є логічним наслідком, який об’єднує низку вчинків у життєвий шлях людини. [8, С. 376] Відповідальність передбачає свободу прийняття рішень, свободу вибору цілей та способів, методів і стилів їх досягнення [9, С. 61–71]. Оскільки вибір можливості дії впливає з активності суб’єкта, то ступінь його особистісної відповідальності зумовлюється напрямом і соціальними наслідками його діяльності. Напрямок цієї діяльності обирається вільно, шляхом відповідального прийняття рішення. У цьому розумінні відповідальність є мірою свободи. Відповідальність передбачає необхідність збереження індивідуальної своєрідності, нетотожності життєвого світу. Якщо простір, в якому живе особистість, замкнений, то й відповідальність ніби зменшується, стає зовнішньою [8, С. 376].

Безсумнівно, однією з умов формування відповідальності як професійно-особистісної якості майбутніх вчителів є процес інтерактивної взаємодії викладача та учня. Вся діяльність викладача повинна бути спрямованою на розкриття особистості студента, формування його ініціативності, самостійності, активності і, врешті решт, відповідальності. Цьому сприяють взаємодовіра, повага один до одного, здатність до співпраці.

На сьогоднішній день у вищих навчальних закладах, і педагогічних у тому числі, майже 50 % навчального матеріалу відводиться на самостійне опрацювання. Майбутнім педагогам доводиться докладати чимало зусиль щодо виконання такого виду діяльності. Основним завданням викладача ВНЗ, де готують майбутніх вчителів є вмілий контроль та постійна співпраця зі студентом. Останній повинен зрозуміти мету своєї діяльності та її значення. У цьому випадку треба уникати помилки, яка полягає у розділенні студентів на сильних і слабких. Кожна людина спроможна на виконання певного обсягу самостійної роботи. На превеликий жаль, сучасне матеріальне становище населення призводить до того, що молодь вступає до педагогічних закладів не тільки за власним бажанням, а через те, що останні знаходяться ближче від домівки та навчання в них коштує дешевше. Саме це накладає негативний відбиток на якість підготовки молодих фахівців, а проблема формування відповідальності як професійно-особистісної якості майбутніх вчителів стає все більш актуальною. Вирішити ж її можна лише спільними зусиллями [2].

Виходячи з цього проблема професійної відповідальності сьогодні особливо актуальна. Кожен, хто обирає професію педагога, бере на себе відповідальність за тих, кого він буде вчити і виховувати, разом з тим відповідаючи за самого себе, свою професійну підготовку, своє право бути педагогом. Значимість формування професійної відповідальності особистості обумовлюється, насамперед, особливостями сьогоднішнього стану людського суспільства. Азбучною істиною стало твердження, що в сучасних умовах без відповідального ставлення кожного працівника до своїх обов'язків неможлива подальша інтенсифікація виробництва, підвищення його ефективності. Без формування почуття відповідальності у кожній людині не можна удосконалити духовну сферу суспільного життя, домогтися створення всіх умов для розвитку особистості.

Педагогічна відповідальність як важливий показник професіоналізму вчителя й засіб самореалізації його особистості у педагогічній діяльності не формується стихійно. Процес її формування досить складний і динамічний. Цінність і значимість педагогічної відповідальності у професійному становленні визначається: наявністю інтересу до знань, який служить механізмом, що забезпечує розвиток майбутнього вчителя, відкритого до змін і творчого пошуку; дослідженням динамічності педагогічного процесу й швидкозмінливості особистості школяра. Цей механізм обумовлений сукупністю педагогічних умов, дотримання яких при організації навчально-пізнавальної діяльності стимулює розвиток відповідальності та підвищує її роль у професійному рості майбутніх учителів.

Ще Ю. К. Бабанський стверджував, що „*ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він проходить*” [1, С. 78].

Цю ж думку розвиває Л. В. Кондрашова, яка вважає, що „у процесі професійного становлення майбутнього вчителя важливо забезпечити такі умови, у яких він міг би стикатися з розмаїттям педагогічних ситуацій, необхідністю пошуку виходу з них, ухваленням оптимального рішення” [5, С. 99].

в міру своїх сил і здібностей, старанність, ініціатива і творчість в оволодінні знаннями, прагнення поповнювати і оновлювати їх шляхом самоосвіти, вимогливість до себе та своїх колег – все це розглядається як фундамент формування професійної відповідальності майбутнього вчителя. Складним періодом у формуванні відповідальності майбутнього вчителя є початковий етап його професійно-психологічної адаптації. Ставши студентом, вчорашній школяр переходить від щоденного контролю ззовні до самоконтролю, привчається до ритмічної, цілеспрямованої роботи. Психологічно такий перехід ускладнюється низкою труднощів, які можна об'єднати у кілька груп.

Перша – труднощі саморегулювання поведінки та діяльності, зумовлені слабкістю волі, невмінням керувати собою, складати і виконувати режим дня, влаштовувати особистий побут і дозвілля.

Друга група труднощів пов'язана з організацією процесу розумової праці. Більшість першокурсників мають труднощі в конспектуванні лекцій, у роботі з книгою, відчувають моральну незадоволеність, невпевненість у своїх силах.

Третя група труднощів викликана „відходом” із сім'ї та шкільного колективу. Втрата звичних умов пригнічує, викликає бажання повернутися в „рідні краї”.

Четверта група викликана певною психологічною невідповідністю студентів до освоєння обраної професії. Формування у майбутніх

педагогів відповідального ставлення до навчально-пізнавальної діяльності здійснюється не стільки через їх інформування про необхідність надбання знань для майбутньої професійної діяльності, скільки через організацію самого процесу навчання. При такому підході головна увага зосереджується не на виробленні навичок певних дій, а на формуванні потреби в діях. Це досягається тоді, коли майбутній педагог стає активним учасником навчального процесу. Проблемний виклад навчального матеріалу, спільне обговорення зі студентами стану тієї чи іншої проблеми та ймовірних шляхів її науково-практичного вирішення, застосування методів колективного і диференціального навчання, удосконалення оцінки результатів діяльності — все це в комплексі дає позитивні результати.

Процес формування професійної відповідальності неможливий без опори на духовно-моральний потенціал студентів, який протягом усього вузівського періоду збагачується, набуває нових граней, сприяє розвитку інтелекту, надбання професійних навичок. Особлива роль належить тут підвищенню культури навчальної праці. Особливо важливим стає на першому етапі вузівського життя доповнення навчального процесу вражаючими екскурсіями, зустрічами з майстрами педагогічної праці [2]. Як наслідок, студент оволодіватиме способами навчально-пізнавальної діяльності, проникатиме у сутність професії.

Є. І. Головаха та Н. В. Панина вважають, що *готовність майбутніх педагогів до співпраці з учнями залежить від трьох умов:*

- 1) знання норм і правил поведінки, характерних для ситуації діалогу, у який вступає вчитель;
- 2) уміння підкорити свою поведінку цим правилами (часто всупереч безпосередньо емоціям і спонуканням);
- 3) уміння допомогти іншому прийти до згоди, якщо його поведінка дещо не відповідає вашому уявленню про належне. Крім того, необхідно виявляти інтерес до особистості учня, тому що важко уявити педагога, здатного навчити своїх вихованців „без власної емоційної участі у взаєминах з ним” [3, С. 25].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса / Ю. К. Бабанский. — М. : Просвещение, 1982. — 192 с.
2. Бекірова Е. Ш. Формування професійної відповідальності майбутнього вчителя у процесі навчально-пізнавальної діяльності: Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N142/N142p145-149.pdf
3. Головаха Е.И., Панина И.В. Психология человеческого взаимопонимания / Е. И. Головаха, И. В. Панина.-К. : Политиздат Украины, 1989. — 189 с.
4. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михальченко. — К., 2002. — 560 с.
5. Кондрашова Л. В. Методика підготовки майбутнього учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися / Л. В. Кондрашова. — М. : Прометей, 1990. — 160 с.
6. Левитан К. М. Личность педагога: становление и развитие / К. М. Левитан. — Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1991. — 168 с.
7. Мечников И. И. Этюды оптимизма / И. И. Мечников. — М. : Наука, 1982. — 318 с.
8. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності. — К. : Либідь, 2003. — 376 с.
9. Титаренко Т. М. Життєві домагання особистості — феноменологічний та структурно-функціональний підходи // Психологія і суспільство. — 2003. — № 3. — С. 61–71.
10. Шушерина О. А. Формирование ответственности как профессионально значимого качества у студентов вуза (На материале технического университета) : Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01: Красноярск, 1999. — 238 с.

Олеся Линовицкая

Ответственная подготовка педагогических кадров

Ответственная подготовка педагогических кадров рассматривается в контексте основных содержательных направлений подготовки современного учителя.

Ключевые понятия: образование, ответственность, учитель, педагогическая технология.

Olesya Lynovytzka

Responsible training of teachers

Responsible training of teachers is considered under the review of key content and tendencies of modern teacher training.

Key words: education, responsibility, teacher, teaching technology.

Управління
школою

УДК 37.014.61.099.18:
[37.014.25]

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РІВЕНЬ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ

Інституційний рівень управління якістю освіти розглядається через призму європейських стандартів якості вищої освіти.

Ключові поняття: освіта, якість освіти, міжнародний стандарт якості освіти.

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2012

**Роман
ВЕРНИДУБ**

Проректор з
навчально-
методичної ро-
боти НПУ імені
М. П. Драгоманова,
кандидат педагогіч-
них наук,
в. о. професора

Система вищої освіти України впевнено інтегрується до Європейського простору вищої освіти, де якість освіти є визначальним чинником визнання і конкурентоздатності вищого навчального закладу.

З а к о н
України „Про
вищу освіту”
якість вищої
освіти визначає
я к о с т е й
особи з ви-
щою освітою,

що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства [2, С. 134]. Якість вищої освіти забезпечується у процесі освітньої діяльності. За законом якість освітньої діяльності – це сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені і передбачені потреби окремої особи та суспільства.

Якість освіти – це ряд системно-соціальних якостей і характеристик, які визначають відповідність системи освіти прийнятим вимогам, соціальним нормам, державним освітнім стандартам. Отримання якісної освіти безпосередньо залежить від якості самих вимог (цілей, стандартів і норм), якості ресурсів (програми, кадровий потенціал, контингент абітурієнтів, матеріально-технічне забезпечення, фінанси тощо) та якості освітніх процесів (наукова і навчальна діяльність, управління, освітні технології), які безпосередньо забезпечують підготовку фахівців [6, С. 1].

Обговорення проблеми забезпечення якості вищої освіти має за мету розглянути основні напрями розбудови системи внутрішнього забезпечення якості у вищих навчальних закладах відповідно до вимог Європейських стандартів оцінки якості освіти.

Управління якістю освіти у вищому навчальному закладі має системну організацію і складає органічну частину всієї структури комплексного менеджменту освітньої діяльності. Якщо підготовку фахівців розглядати як процес продукування компетентних професіоналів, тобто діяльність пов'язану із надання послуг, які мають суспільну потребу на рівні споживачів

Управління школою

– роботодавців, студентів тощо, тоді загальні принципи забезпечення якості продукції і послуг мають розбудовуватися відповідно до загальноприйнятих умов і підходів, що гарантують високий рівень задоволення потреб споживачів.

Серія міжнародних стандартів і рекомендацій з управління якістю ISO 9000 набула в світі безперечної репутації як основа для створення ефективних і діючих систем управління якістю [7, С. 2–4].

У міжнародному стандарті ISO 9000-2009 якість розглядається як ступінь відповідності сукупності власних характеристик продукції, процесу або системи сформованим потребам та очікуванням споживачів, загальноприйнятим або обов'язковим. Це визначення дозволяє зробити важливий висновок про зв'язок якості та, відповідно, моніторингу зі стандартами, еталонами, нормами. Якість – це властивість, яка реально задовольняє споживача. Однак потреби та очікування споживача можуть змінюватися, тому якість є змінною величиною [3, С. 82].

Стандарт ISO 9000 визначає вісім принципів управління якістю, а також встановлює використання процесного

підходу з метою постійного покращення якості (див. Схему 1).

Зростання вимог ринку праці, встановлення європейських стандартів якості освіти, посилення конкуренції на ринку освітніх послуг підвищує значення стандарту ISO 9001, який використовується для створення системи управління якістю, забезпечення гарантованої здатності вищого навчального закладу надавати освітні послуги, якість яких відповідає потребам і очікуванням споживачів – роботодавців, абітурієнтів, батьків тощо.

У 2000 році внаслідок реалізації проекту „Європейський пілотний проект з оцінки якості вищої освіти” на основі рекомендацій Єврокомісії (98/561/ЕС від 24 вересня 1998 р.) була утворена *Європейська мережа гарантії якості у вищій освіті*, яка мала розробляти загальноєвропейські підходи до формування системи забезпечення якості освіти у європейському просторі вищої освіти, що розгортався за результатами підписання Болонської декларації 1999 року. 4 листопада 2004 року на Генеральній Асамблеї з гарантування якості у вищій освіті було прийняте рішення про перетворення колишньої Європейської мережі на *Європейську*

СТАНДАРТИ – основа оцінки якості освіти

Перша з наведених груп стандартів, передбачає розробку вищими навчальними закладами внутрішньої політики та відповідних методик гарантування якості власних програм, оцінювання студентів згідно прозорих критеріїв, розробки механізмів встановлення компетентності та необхідної кваліфікації викладачів.

Друга група стандартів ENQA стосується зовнішніх процедур оцінювання. Процес зовнішнього гарантування якості мусить проходити на періодичній основі. Національні агентства з гарантування якості повинні за результатами перевірок публікувати звіти з опису та аналізу отриманих даних.

Третя група стандартів ENQA стосується умов діяльності зовнішніх агентств з гарантування якості. Агентства повинні бути визнані на національному рівні та акредитовані у межах всього європейського простору вищої освіти, забезпечені необхідними ресурсами та мати необхідний рівень незалежності для автономної відповідальності за свої дії і не зазнавати жодного впливу третьої сторони.

Конференція європейських міністрів освіти (Берген, 2005) схвально відгукнулася на запропоновані ENQA стандарти забезпечення якості і звернулася з проханням розробити практичну сторону реалізації цих положень.

У сучасних умовах Європейська Асоціація ENQA реалізує третій етап удосконалення процедур оцінювання якості європейської вищої освіти з акцентом на розвиток практик у сфері зовнішнього забезпечення якості [4, С. 2]. Проект фінансується Європейською Комісією в рамках програми навчання протягом життя. Тривалість проекту складає 15 місяців, починаючи з листопада 2010 року і до лютого 2012 року, коли робоча група має підготувати остаточний звіт для представлення на засіданні Європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту в Бухаресті у квітні 2012 року.

Цей проект спрямований на розробку пропозицій щодо вдосконалення діяльності агентств, відповідальних за реалізацію другої і третьої груп стандартів ENQA щодо зовнішнього забезпечення якості вищої освіти. Завдання проекту полягає у зборі, накопиченні, аналізі результатів і практик діяльності агентств із забезпечення якості освіти, поширенні результативного досвіду, розробці структурованих пропозицій на основі розвинутого й успішного досвіду практичної діяльності агентств у сфері зовнішнього забезпечення якості. Для цих потреб до кінця 2011 року передбачається створити веб-ресурс для національних і міжнародних агентств забезпечення якості, яким зможуть користуватися фахівці із забезпечення якості освіти не лише в Європейській зоні, а й за її межами.

Робочі завдання проекту розписані в календарному плані діяльності (визначено терміни їх виконання: початок – до 15 березня 2011 р.; закінчення – до 31 грудня 2011 року).

У Берлінському комюніке конференції міністрів вищої освіти підкреслено, що, „відповідно до принципу інституційної автономії навчальних закладів, головна відповідальність за якість вищої освіти ►

Асоціацію з гарантування якості у вищій освіті (ENQA – European Association for Quality Assurance in Higher Education).

Під час Берлінської зустрічі міністрів, відповідальних за вищу освіту (вересень 2003 р.) було прийняте рішення розробити „узгоджені стандарти, процедури та рекомендації із забезпечення якості” та „вивчити можливості створення надійної системи і незалежних взаємних перевірок для агентств та установ із забезпечення якості й/або надання акредитації” [1, С. 46].

У відповідь на рішення міністрів, відповідальних за вищу освіту, ENQA розробила рекомендації щодо моніторингу якості освіти. У підготовленому і представленому на конференції в Бергені 2005 року звіті Європейська Асоціація запропонувала брати за основу оцінки якості вищої освіти три групи стандартів [9, С. 3], які стосуються:

- внутрішнього забезпечення якості у вищих навчальних закладах;
- зовнішнього забезпечення якості вищої освіти;
- забезпечення якості у діяльності агентств із зовнішнього забезпечення якості [5, С. 6] (див. вріз).

Оцінювання якості вищої освіти проводиться на двох рівнях: інституційному і на рівні навчальної дисципліни. Інституційний аудит – це всебічне і неупереджене дослідження діяльності вищого навчального закладу, яке не порушує його автономію і академічні свободи та спрямоване на підготовку узагальненої характеристики рівня гарантування якості освітніх послуг. Перевірки на рівні окремих дисциплін встановлюють ефективність функціонування в університеті всіх складових системи гарантування якості освіти, її відповідність цілям і завданням підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна – Болонья – Саламанка – Прага – Берлін) / [упоряд. М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук та ін.]. – Тернопіль : Вид-во „Економічна думка” ТАНГ, 2003. – 60 с.
2. Закон України „Про вищу освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>
3. Кісіль М. В. Оцінка якості вищої освіти // Вища освіта України. – 2005. – № 4 (14). – С. 82–87.
4. Процедури якості європейської вищої освіти: бачення майбутнього. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enqa.eu/projectitem.lasso?id=359&cont=projDetail>
5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К. : Ленвіт, 2006. – 35 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enqa.eu/files/ESG%20in%20Ukrainian.pdf>
6. Хриков Є. М. Теоретико-методологічні засади моніторингу якості професійної підготовки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prof.osvita.org.ua/uk/career/articles/2>
7. ISO 9000-2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.praxiom.com/iso-intro.htm>.
8. Quality assurance in UK higher education: A guide for international readers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.qaa.ac.uk/international/studentGuide/English_readers.asp
9. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050221_ENQA_report.pdf

Роман Вернидуб Институционный уровень управления качеством образования

Институционный уровень управления качеством образования рассматривается через призму европейских стандартов качества высшего образования.

Ключевые понятия: образование, качество образования, международный стандарт качества образования.

Roman Vernydub Institutional Level of Educational Quality Management

Institutional level of educational quality management is revealed in view of the European standards of high education quality.

Key Words: education, education quality, international standard of education quality.

лежить на кожному окремому навчальному закладі” [1, С. 46]. Таким чином, у Європейській зоні вищої освіти визнається пріоритет вищих навчальних закладів у забезпеченні якості вищої освіти. Такий підхід в загальному відповідає національній практиці, що склалася в системі вищої освіти України, коли поряд із зовнішніми факторами, пов’язаними з державними гарантіями якості вищої освіти, що реалізуються через механізми ліцензування і акредитації, університети та інші заклади вищої освіти використовують *традиційну схему внутрішньої перевірки якості освіти*, яка зазвичай включає такі складові:

- контроль відповідності змісту освітньо-професійних програм підготовки критеріям та стандартам вищої освіти;
- контроль організації навчального процесу;
- контроль знань студентів і випускників, визначення їхньої компетентності і спроможності задовольняти вимоги ринку праці;
- контроль рівня кадрового забезпечення;
- контроль стану науково-методичного забезпечення;
- контроль стану інформаційного забезпечення;
- контроль відповідності матеріальної, навчально-лабораторної бази тощо.

Різні складові внутрішньої перевірки забезпечення якості вищої освіти передбачають свої *механізми і процедури реалізації*. Наприклад, *контроль організації навчального процесу* передбачає аналіз відповідних складових організації і здійснення підготовки фахівців.

При уважному розгляді традиційних схем самоаналізу освітньої діяльності, якості підготовки фахівців стає зрозумілим, що в контексті загальноєвропейських підходів мова фактично іде про реалізацію *першої групи стандартів* гарантування якості, які пов’язані із внутрішніми процедурами забезпечення якості у вищих навчальних закладах.

З цієї точки зору цікавим є досвід *Агентства з гарантування якості у вищій освіті QAANE* (Quality Assurance Agency for Higher Education), яке було засноване в 1997 році у Великобританії [8, С. 2]. QAANE – це незалежний недержавний орган, що перебуває у власності низки організацій, які репрезентують вищу освіту Великобританії, і фінансується через внески університетів та коледжів вищої освіти. Поява QAANE стала результатом інтенсивного та водночас еволюційного процесу становлення нових підходів до зовнішньої і внутрішньої оцінки якості вищої освіти.

Сьогодні QAANE є по суті основним виразником оцінювальних підходів до якості вищої освіти у Великобританії. У своїй діяльності QAANE оперує поняттям „якості навчання”. Якість навчання описується категоріями навчальних можливостей, їх наявності та ефективності застосування для отримання певного академічного ступеня. Під навчальними можливостями треба розуміти відповідність визначеним критеріям ефективності викладання (науково-педагогічні кадри, інформаційні і методичні ресурси), матеріальні умови та відповідність процедур оцінювання.

Наші ювіляри

БОСЕНКО Маріанна Іванівна, директор гімназії № 48 Шевченківського району міста Києва, заслужений працівник освіти України, Народний учитель України, доцент, кандидат педагогічних наук, член колегії МОНмолодьспорту України, герой проекту НАПН „Педагоги-новатори в Україні”, автор програми „Культура життєвого самовизначення”, член редакційної ради нашого журналу;

ГОНЧАРЕНКО Іван Дмитрович, директор Полтавської загальноосвітньої школи № 13, вчитель-методист, заслужений працівник освіти України, дійсний член Міжнародної Академії Біоенергетехнологій, герой проекту НАПН „Педагоги-новатори в Україні”, впровадив у шкільний навчально-виховний процес авторську сугестивну систему викладання різних предметів, систему реабілітації слабких учнів;

ЛЬЧЕНКО Віра Романівна, академік НАПН України, завідувач лабораторії інтеграції змісту освіти Інституту педагогіки НАПН України, автор педагогічної концепції інтеграції змісту природничо-наукової освіти в загальноосвітній школі та освітньої моделі „Довкілля”;

МОЛЯКО Валентин Олексійович, академік НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач лабораторії психології творчості Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, автор понад 300 наукових праць, серед яких „Психологія розв’язання школярами творчих задач”, член редакційної ради нашого журналу;

ПАДАЛКА Олег Семенович, перший проректор з організації навчально-виховної роботи і економіки НПУ імені М. П. Драгоманова, член-кореспондент НАПН України, академік АНВО України, заслужений працівник освіти України, автор близько 150 праць, серед яких „Експериментальні програми економічного всеобучу учнів середньої школи (базовий компонент)”, „Учителю про економічне виховання учнів: питання генезису і компетентності”;

СОЛОГУБ Анатолій Іванович, член-кореспондент НАПН України, багато років був директором природничо-наукового ліцею м. Кривого Рогу, завідувач лабораторії освіти творчо-обдарованої молоді Криворізького ДПУ, автор понад 70 праць, серед яких „Ліцей – інноваційний навчальний заклад”, „Відкрити хіміка-дослідника”;

ТАРАСОВА Наталія Іванівна, завідувач відділу Наукової бібліотеки НПУ імені М.П. драгоманова, автор майже 100 наукових та інформаційно-бібліографічних праць, співробітник нашого журналу.

**Щирі вітання
дорогим ювілярам!
Хай зірка Ваша завжди сяє
для Педагогіки Добра!
І слава хай лине
від краю до краю,
Бо славні всі Ваші
діла!**

